

T. Igor Csaba

Útvesztő

**Strupka Tamás ifjúkorának története
attól kezdve, hogy a JÓSLAT-ot megismerte***

---

* Ez az írás a Nyirkai Jóslat keletkezésének feltételezett hetvenedik évfordulója tiszteletére keletkezett.

TARTALOM

Útvesztő

Emberek találkozása
Akik jelen voltak
Akik ketten maradtak
Befelé az útvesztőbe
Az útvesztő mélyén
Rövid ember, kitömött nadrág
Kifelé az útvesztőből

A tükör

Ulfio tanítványa
A tükör. Első rész
A tükör. Második rész
Szétrebbenő madarak
A történet vége

Útvesztő

Emberek találkozása

Esteledett. Az augusztusi szárazabb időben mintha felszínre kerültek volna a tájnak olyan területei, amelyek máskor általában víz alatt vannak. Például az a földdarab, amely az elmúlt ősztől feketébb volt a környezeténél. Persze ez akár csalóka érzés is lehetett, és talán az a mező soha nem is került a víz alá, csak az idegen nézőnek tűnt úgy, mivel az a rész fel volt égetve, s élesen elütött a többi füves, bokros résztől. Hadak vonultak el ott és ki tudja, miért, felgyújtották a még be sem takarított termést. Talán azért, hogy ember, s főleg ellenség ne bújhasson el ott, a kukoricásban a hódítók előtt. Azóta az a terület feketén árválkodik. Erre szokta mondani a magyar ember, hogy ott a fű sem nő. Ezúttal ez a szó szerint értendő volt. A katonák által támasztott tűzvész, amelyet valami gyúlékony anyaggal, tán a tankok üzemanyagával, úgy felerősítettek, hogy arasznyi mélységben a talaj is kiégett, vöröses téglaszerű réteget alkotva, szó szerint kipusztított minden életet az említett mélységig. Pocok, vakond ott meg nem maradt.

Ezen a napon, épp sötétedéskor, egy férfi állt azon a vonalon, amely a lápos, ingoványos részt a megégett mezőtől elválasztotta. Egyik lábával az egyik, másikkal a másik területen állott. A férfi jókora termettel büszkélkedhetett, pedig már igencsak benne volt a korban. Lehetett valami hetven éves is. Mégis valóságos óriásnak hatott. Kicsit távolabb pihenésre szolgáló asztal és egy pad látszott, jól kihangsúlyozva a férfi termetét.

Az ember egyébként valamivel melegebben volt öltözve annál, ami abban a hónapban általában megszokott. Vagy ott akart éjszakázni, vagy – és tán ez a valószínűbb – minden ingóságát a testén hordta. Az is lehet, hogy mindkettő egyszerre igaz volt. Mindenesetre úgy tűnt, hogy vár valakit, vagy valakit, ott azon a helyen.

Különben nem tűnt valami ágrólszakadt szegény embernek, hanem épp ellenkezőleg, mintha valaha jobb napokat látott volna. Szelíd arca, magas homloka, amelyet az időskori kopaszodás még inkább kiemelt, intellektuális foglalkozást sejtetett. Ám ennek látszólag ellentmondtak hatalmas kezei és rendkívül széles válla.

Most tehát ott állt azon a határvonalon, hol erre, hol arra téve egy kis lépést.

A tájon egyébként nagy csend volt. Senki nem háborgatta volna, ha éppen pihenésre vágyik. Az este mind sötétebb lett. Már feltűntek az első csillagok is. Ekkor emberünk hirtelen egy másik irányba fordult, mintha meghallott volna valamit. Jó füle lehetett, mert még eltelt egy kis idő, mire messziről, a sötétebb keleti oldalon meglátszott a másik férfi is. Közeledőben. Ez, valamivel alacsonyabb volt az elsőnél és vékonyabb testalkatú. Illedelmesen jó estét köszönt, amikor a közelébe ért. Majd megkérdezte:

– Botos Gábor úr?

– Az vagyok, de nem úr.

– MÁR nem?

– Így is mondhatja, de igazából sosem tartottam magam annak.

– Szóval maga hívott engem ide? És miért?

– Igen. És bocsásson meg kérem, hogy a második kérdésre csak később fogok válaszolni. Nem szeretném ugyanazt hatszor elmondani!

– Ezek szerint heten leszünk.

– Igen. Velünk együtt. De azt hiszem, a többiekre még várni kell. Itt, a bokrok között, s a láp oldalában könnyű eltévedni. Sőt! Mivel már sötét kezd lenni, engedelmével egy kis jelzést is adok a többieknek. Hogy ide találjanak.

– Ezek szerint nem titkos a találkozásunk.

– Nem. Csak éppen nem mindenki félnek való. Egyébként – szomorodott el az első férfi – nem nagyon hinném, hogy bárki is erre jönne. Az emberek félnek sötétedés után kimenni a házból. Pláne ide. Mert jó, ha megtudja, elátkozott helyen állunk.

– És félnek – ismételte meg az újonnan jött –, mindentől félnek.

Az, aki Botos Gáborként mutatkozott be, bólogatott. De nem folytatta a beszédet, mert hallott valamit. Ezt onnan lehetett tudni, hogy megint más irányba fordult. És valóban, abból az irányból is jött egy ember. Ez alacsony termetű volt, kerek fejű és szapora járású. Azonkívül valami szerszám is volt a vállán. Amikor közelebb jött, meglátszott, hogy kapa. Az elsőnek jelenlevő ember ismerősként üdvözölte. Be is mutatta:

– Talay Lajos.

Az így bemutatott férfi aztán levette a válláról a kapát és félretette egy bokorhoz támasztva.

Már majdnem teljesen sötét volt. Az égen a csillagok szaporán pislogtak, keleten pedig egy területen világos kezdett lenni az ég alja.

– A hold – mondta a másodiknak érkezett. – Nem éppen telehold, de megteszi. Mindjárt előbújik. Ő egyébként, amikor az alacsonynak bemutatkozott a Petrucz János nevet mondta.

A távolban pislákoló fények jelentek meg. Hamar meg is látszott még két árnyék. Az egyik nő volt, a másik férfi. A nő lehetett olyan negyvenes. Egyszerű asszonynak nézett ki. A férfiről pedig odaérve kiderült, hogy még csak fiú. Tizennégy éves lehetett.

– A fiad? – kérdezte Botos.

– Nem. Nem ismerem. Úgy csapódott hozzám. Baj?

– Nem baj. Talán még jobb is, ha van egy tanú. Egyedül vagy? – kérdezte aztán a fiútól, mintha számítana valamit a tény, hogy van-e társa is.

– Nem – válaszolt az rövid idő múlva. A hangján érződött, hogy fél, vagy meg vanilletődve.

– Miért jöttél ide?

– Nem tudom. Erre jártunk és úgy éreztem, hogy ide kell jöjjenek. Jöjjenek.

– Ki van veled?

– Csak Elza – úgy mondta ezt, mintha meg lenne győződve, hogy mindenkinek tudnia kellene azt, hogy ki is az az Elza. És valóban, Botos is, meg a nő is bólintottak, mintha tudnák, hogy miről is van szó.

– És hol van Elza? – ezt a nő kérdezte.

– A bokrok között. Fél! Pedig ő is ide akart jönni. Még inkább mint én.

– Jól van – válaszolt most Botos.

Aztán csend lett. Mintha még várnának valakire. Vagy valakikre. Majd egy idő eltelte után megint Botos kérdezett.

– Hol van Hochmayer Ignác? Ismeri valaki?

A másodiknak érkezett válaszolt, az aki Petrucznak mutatkozott be.

– Én ismerem. De nem jön. Beteg.

– És hol van?

– Nálunk. Otthon. Kaposváron.

– Nagyon beteg?

– Annyira, hogy semmiképpen nem tudott jönni. Nagyon megviselte a tábor.

– Értem – mondták most egyszerre Botos, meg a nő is –, akkor mi legyen? Hazamegyünk? Pedig nagyon fontos lett volna! Üzentem is.

– És ha itt halt volna meg? Nem vállalhattam a felelősséget. Elvégre orvos vagyok!

A Botosnak emlegetett férfi gondolkodott egy néhány percig. A többiek, ki állva, ki a padon ülve, türelmesen váraoztak.

– Elza hol van? – kérdezte aztán.

– Itt vagyok – válaszolt egy vékony hang a bokrok közül. És valóban előbújt a kislány. Jól fejlett leány volt, felnőtt nőnek nézte volna akárki.

– Na gyere ide, hogy lássalak! Félsz?

– Nagyon – mondta amaz, látva, hogy körülötte határozottan többségben vannak a férfiak. Még akkor is, ha a srácot nem számítja.

– Na ne félj – válaszolt megint az óriás, aki valahogyan a vezető szerepét vállalta –, nem eszünk meg! És végül is, mintha te akartál volna idejönni!

Aztán még egyszer körülnézett. Láta, hogy akárhogy számolgat is, hatan vannak. Már akkor a srácot is maguk közé számította.

– Kevesen vagyunk – mondta aztán –, így nem fog sikerülni! Vagy, ami még rosszabb, esetleg sikerül, de rosszul.

Tekergette a fejét a nyakán, de attól semmiképpen nem lettek többen. Ám akkor még meglátott egy fényt a távoli bokrok között. Kisvártatva fel is tűnt a fényhez tartozó ember is. Ez az ember középkorú volt, olyan negyvenes és láthatólag éppen feléjük igyekezett. Már messziről mondta:

– De jó, hogy ideértem! Már azt hittem, hogy sosem talállok ki azok közül a bokrok közül. Maguk biztos meg tudják mondani, hogy merre van valami város! Vagy falu...

– Hát nem ide igyekezett?

– De igen! Nem! Nem is tudom.

– Hogy hívják?

– Monya! Monya Demeter! Ezek után a fiatalok után jöttem. Valami gyerek is kellett legyen velük. Hová tettétek? Az előbb még hallottam, hogy sír. De aztán elhallgatott. Mit tettetek vele?

– Megettették – válaszolt a fiú helyett Elza.

– Kinek a gyermeke? Mert azt nem hiszem, hogy a tiétek lenne! Honnét van? Loptátok? Különben nem érdekel – mondta még, az óriásra pillantva, s talán meglátva valamit annak a szemében. A nagy magas ember bólintott, mint aki helyesel valamit.

– Maga rendőr? – kérdezte aztán.

Az új megjelent nem szólt. Helyette a srác válaszolt az újonnan jötteknek. Úgy látszik, ő tekintette kötelességének az Elza védelmét.

– Találtuk. Még vártunk is egy csomót, hátha jön érte valaki? De nem jött. Egy kórház előtt volt. Budapesten.

De az utolsónak érkezőt ez már mintha nem érdekelte volna. Mind csak az óriást nézte, mintha nem tudná eldönteni, hogy ismeri-e, vagy sem. Majd, láthatólag eredményre jutva a gondolatában, lehajtotta a fejét és attól kezdve nem szólt. Az óriás sem foglalkozott már vele többet, hanem inkább elindult az asztal felé. De aztán félúton megállt, körülnézett, mintha nem tetszett volna neki az a hely és másfelé indult. Volt ott egy hely, ahol magasra nőtt, a vékony szálú, puha fű, odament.

– Ide gyertek!

Odamentek és körbeállták azt a helyet. Várakoztak.

– Gyere ide Elza! Vetközz le!

– Muszáj?

– Igen. Be kell kenjenek!

Elza tehát levetközött. Végül már csak bugyi és egy kicsi, alig melltartó volt rajta. Az utóbbit látszott, hogy még nem régen viseli és emiatt feszélyezi is.

– Azokat is!

– De félek!

– Már mondtam, hogy nem eszünk meg.

– De más még történhet!

– Miért? Nem volt még olyan?

– Nem.

– Akkor most sem fog!

– Miért?

– Azért, mert ÉN megtiltom! Így még értékesebb vagy! Többet fogsz látni! Hallani.

– Miket?

– Nem tudom. Te fogod látni. És nekünk lesz fontos. Mindönknek! Te pedig – fordult az alacsony parasztemberhez, aki az elején Talay Lajosként mutatkozott be – kezdj ásni!

A férfi a kezébe vette a kapát „Bocsánat uram, hirtelen csak ez akadt a kezembe!” és egy árok-félét kezdett el húzni a két terület, az égett és az ép, határvonalán.

Eközben Elza már teljesen meztelen volt.

– Fázom! És a szúnyogok is csípnek!

– Mindjárt abbahagyják! És nem is fogod érezni sem! Ti meg mit álltok ott? – fordult a többiek felé. – Itt van, kenjétek be! Teljesen! De finoman! Mindenütt. Te – a másik nőre mutatott – a szemét! Nagyon finoman! Persze, majd ha már behunyta. Te – a srádra mutatott – ott, ahol a legérzékenyebb! Másra nem merem bízni!

Elza csak állt a kör közepén és várta, hogy kenjék be azzal, ami az óriás tégelyében volt. Tulajdonképpen egész jól érezte magát. Csak egyvalami feszélyezte.

– Bocsánat, de lehet, hogy elég piszkos a testem! Már rég nem volt alkalmam fürdeni! És nem tudtam, hogy mi lesz.

Kenték tehát szorgalmasan. Az óriás megint a parasztember felé fordult.

– Most a vesszőket! Ültesd szépen sorban az árokba!

– Milyen távolságra?

– Mindegy! Nem ültetél még szőlőt?

– Dehogynem! De nem így!

– No, csak tedd!

Elza csak állt ott és már élvezte, hogy kenegetik. Jól esett neki, de egy kicsit mintha zsibbadt volna. Alig is hallott valamit a többiek beszélgetéséből. Vagy már hallgattak? Mindenesetre, annyit még érzett, hogy megfognak és szép csendesen lefektetik a puha fűre. Örült neki. És a fűvet melegnek érezte. Aztán hangot kezdett el hallani. Sőt, hangokat. Majd érteni is kezdte azokat a hangokat, sőt elkezdte elmondani is azokat.

A körbeálló emberek figyeltek.

– Mindenki megjegyyez annyit, amennyit csak bír! Te – a srádra mutatott – az elejére összpontosítasz! Te a negyedik mondat után következőre és így tovább! De azért mindenki az egészre figyeljen! Értve?

Az egész valami alig egy órát tartott.

Világos reggel volt már, amikor Elza magához tért. Először azt hitte, hogy nincs senki a közelében. Fázott is. Reszketett. Láttá, hogy meztelen. És rájött, hogy ketten azért mégis csak ott maradtak. Az idősebb nő és a srác.

– Tamáska!

– Itt vagyok szívem!

– A gyermek? Hol van?

– Itt van! És jól van. Most evett!

– Fázom!

– Mindjárt felöltöztetünk! Csak azt vártuk, hogy felébredj!

Úgy öltöztették fel, mintha királynő lenne. El is nevette magát. Aztán megkérdezte.

– Sok ökörséget beszéltem össze-vissza?

– Nem kedvesem! Nagyon okos dolgokat mondtál. Én meg sem értettem mindent. De az az óriás nagyon meg volt elégedve veled.

– Ők hol vannak?

– Elmentek. Egyszer csak... nem voltak itt.

– Éhes is vagyok. Meg szomjas is! Főleg szomjas!

– Van itt valami. Jééé! Szőlő!

Valóban, az árokba beültetett vesszőkön, bár azok kicsik maradtak, kövér szőlőfürtök nőttek az éjszaka alatt.

– Egyél! Aztán majd elmegyünk innét.

– Merre?

– Keletre! Arra kell mennünk!

– Biztos?

– Biztos!

– Én is úgy érzem!

A két nő és a fiatal fiú kivételével nem maradt ember a tájon. Ez már éjjel egy óra óta volt így. Éjfél körül ugyanis véget ért a hét ember, öt férfi és két nő közös, titokzatos ténykedése. Addigra Elza akadozó, néha alig hallható hangon, mindent elmondott, amit egyáltalán elmondani képes volt, s az óriás, az egész társaság önjelölt vezetője úgy döntött, hogy nem kínozza tovább.

– Hagyjuk akkor most, mert veszélyes, amit művelünk! Hallottatok mindent?

– Neeem! – mormogtak csendesen a többiek, mintha féltek volna, hogy Botos megharagszik. Pedig neki messze jártak a gondolatai. Hallgatott is, jó sokáig. Csak idő múltán sóhajtott fel egy keserveset, mint aki akkor ébred a valóságra. És az a valóság tényleg olyan volt, amire csak sóhajtani lehet. Ezerkilencszáz negyvenhetet írtak akkor. Olyan idők jártak azon a tájon, már évek óta, hogy tisztességes ember azokat csak a „kilátástalan” szóval illethette. Az ország, miután évekig élethalál harcot vívott a pusztá megmaradásáért, a megsemmisülés küszöbére jutott. Pedig akkor már a hadaknak vége volt, de igen ám a rendnek is. Hatalom? Az ugyan volt több is egymás után, néha kettő is egyszerre, ami persze rosszabb még annál is, mintha egy sem lett volna. Nem csoda tehát, ha néhány ember, férfiak és nők, elhatározták, hogy a föld alatti erőkhöz fordulnak útmutatásért. Az vessen rájuk követ, aki még annyit is gyáva lett volna tenni! Így jött össze tehát az előbb leírt jelenet, valahol a hansági lápvidéken.

Botos intett azzal a kis lámpájával, ami a kezében volt, hogy a többiek jöjjenek közel.

– Mind?

– Nem! A leányt hagyjátok aludni!

– Meg fog fájni!

– Nem fog! Reggelre kipiheni magát és egészségesen ébred!

– És semmire nem fog emlékezni – morogta az egyik.

– Tévedés! Az eszével nem fog, de a szívével, az érzéseivel többet fog tudni, mint akár-melyikünk. Annyira, hogy szívesen lennék az ő helyében. Persze nem lehet! Férfi nem lehet! Még nő sem akárki! De ti, gyertek és figyeljete! Az a kislány, Elza, azt hiszem ezt mondta, hogy így hívják, elmondta, hogy nagyjából milyen jövő vár ránk. Az országra. A nemzetre! Figyeltetek rá eléggé? Megjegyzett bár valamit mindegyiketek abból, amit ... elismerem, hogy halkan és összefüggéstelenül ugyan... de mondott?

A többiek azt válaszolták, hogy igen. Megjegyezték.

– Akkor a következőt fogjuk tenni: mindenki sorban elmondja, hogy mit jegyzett meg és én összegzem. Bízhatok bennem, nem kezdek el hazudni! Akkor pedig, amikor már nagyjából mindenki tudni fogja, hogy mit is hallottunk, akkor valami versfélét csinálunk az egészből, hogy jobban emlékezzünk rá. Ezt így tették a régiek, így kell tegyünk mi is! És azt a verset mindenki megtanulja itt helyben, mint a Miatyánkot. Csak akkor fogunk szétválni, hogy ki-ki tegye a dolgát továbbra is, és legjobb tudása szerint elősegítse azt, amit abban a tudásban jó, de elkerülhessük azt, ami rossz! Mert tudjátok meg, a jövő nincs köbe vésve! Változhat. Csak annyit kell elérjünk, hogy jóra és ne rosszra forduljon! De ez is nehéz lesz. Néha szinte lehetetlen. De meg kell próbálnunk! Akkor is, ha halálos veszély leselkedik! Akkor is, ha félfüllel valamit halló hamis próféták fognak támadni, s önhatalmúlag változtatni fognak azon, amit mi már tudunk. A szöveget értem természetesen. Csak vigyázni tehát! És dolgozni!

Egy óránál kevesebb idő alatt készen is voltak. Aztán még vártak egy kicsit. Halkan, mintha csak gondolatban, tompa kondulás ért hozzájuk. Egyetlen egy. A közeli falu harangja ütötte el az egy órát.

A mi embereink szétváltak, s ment ki-ki a maga dolgára. Nehéz lélekkel.

Botos maradt utoljára. Még visszanézett a maradó hármias csoportra, úgy ültek-guggoltak-feküdtek ott hárman, mint valami torz Pietà. Csakhogy itt nő volt a fekvő alak.

Az óriás is elhatározta magát végül a távozásra. Aztán, hogy elindult, jókora léptekkel ment, mintha utol akart volna érni valamit. Pedig inkább előle szeretett volna szabadulni. El is vészett az alakja hamarosan az éjszakai ködben.

Akik jelen voltak

Az óriás termetű Botos Gábor debreceni illetőségű férfiú volt. A családja több mint száz éve a pusztán élt, apja gulyás számadó volt, nagyapja, dédnagyapja, mind pásztoemberek. Ő... elvágott a határtalan horizont világából, iskolákat végzett. Tanító lett belőle. Ugyanakkor, a foglalkozásához is valami hasonlóképpen viszonyult, mintha még mindig pásztoember lenne. Úgy simogatta meg néha a buksi diákfejeket, mint ahogyan azt az apjától látta a kisállatokkal. A viselkedése éppen azért, mert ősi megrögzült szokásokat hozott magával, egyebet nem ismervén, racionális lett és ráadásul sikeres is. A gyermekek, de a szülők is szerették, és megbecsülték. A hatalommal sem volt baja egész aktív ideje alatt. Csak az a háború le lett volna!!!

De... volt. És az alatt az idő alatt amíg az tartott, Botos Gábor elvesztette a lába alól a biztonság talaját. Nem kapkodott, nem fordult szélmalomként erre meg arra, mint sokan mások tették, hanem végezte azután is a munkáját, tempósan, látszólagos nyugalommal, mint az apja tette azt a maga idejében a pusztán. De az a nyugalom látszólagos volt. Azt a viselkedést csak magára erőltette, mint ahogy az ősei is, akikbe bevésődött, hogy az állatnak a leggyilkosabb haragot sem szabad megéreznie a pásztoron. Mert akkor jaj mindegyiküknek. Mindössze annyi volt a különbség, hogy ő nem kisborjakkal, hanem kisgyerekekkel foglalkozott.

De a hadak ideje még az ő vasidegeit is kikezdte. Egyre csendesebb lett, egyre többet hallgatott. És emellett – ezt már az iskolában tanulta meg – látott. Az emberek világában is. Ezt is úgy, ahogyan az ősei az állataik világában láttak. Megtanulta meg is érteni a városi ember világát. És azt is, hogy az a világ menthetetlenül csúszik valami szörnyű végkifejlet felé.

Aztán jött az a hívás. No, az sem volt valami beteges jelenség, nem hallott képzeletbeli hangokat, nem látott nagy fényességet az égen, csak akkor, amikor az valóban ott is volt. És az rendszerint nem jelentett semmi jót. De gondolkozott, nemcsak az eszével, de az összes

érzékeivel együtt, s kínjában elkezdett visszaemlékezni olyan ősrégi dolgokra, amiket a régi pásztorok tudtak, talán elmondták nemzedékről nemzedékre, talán csak érzékeltették az ő kisvilágukban, de az sem kizárt, hogy mindezek együtt és talán még valami, amit nem is tudott megnevezni. Nem is próbálta meg soha.

Létezett. És ez neki elég volt. És tudta, hogy valakinek tennie kell valamit. Mert azok, akiknek az kötelességük lett volna, nem tettek. Mert olyan dolgokban hittek, amelyek épp akkor vesztek el, mert a napi teendőktől nem látták a jövő fenyegető rémét, mert egyesek lusták is voltak látni, mert másoknak meg éppen az volt a jó, ami készülődött, egyszóval – érezte, hogy neki, éppen neki kell tennie valamit, ha már nincs a világon más, aki képes rá és fáj is neki a bekövetkező jövő.

Tudta, valahol az egész valójával tudta, nem csak a megfogalmazásra alkalmas tudatával, de az élő egészének azzal a részével is, amire nem figyelt addig, mert nem is volt rá szüksége, de most, a kényszerítő kemény valóság szorításának hatására mégis lassan világossá lett számára az is, hogy hogyan kell azt megtenni, kikkel és milyen körülményeket megteremtve kell véghezvinni, hogy a vágyából akarat legyen. Az akaratból elrendezés. Az elrendezésből cselekedet.

És azt is tudta akkor már, hogy amikor szükséges lesz, jönni fognak emberek, olyanok, akik segítenek abban, amit véghez akar vinni, s akik nélkül nem tehet semmit. Olyan emberek, akiket ő ismert már és ő hívott, és olyanok is, akik maguktól jönnek majd, megérezve, hogy hova és mikor kell érkezzenek.

Egy cseppet sem volt meglepve, amikor odaérkezve ahova kellett, a megfelelő emberek is ott voltak, illetve megérkeztek. Inkább azon lepődött volna meg, ha nem így történik.

Aztán megtörtént az, aminek meg kellett történnie és ő, sokkalta nyugodtabb lélekkel mint odafelé menet, csendben eltávozott. Végig tudta, hogy mit kell tennie és azt is, hogy nem hibázott. Ő nem! És ez neki elég volt.

Ahogy mendegélt a holdvilágos éjszakában, még egyszer végig gondolta, amit végeztek, amit hallottak, s teljesen biztos volt abban, hogy mindent úgy tett, ahogyan azt kellett. Annak ellenére, hogy soha azelőtt tudatosan nem gondolta végig azelőtt és soha azután meg nem tette még egyszer.

Világosodott. Kis vékony köd szállt le, láthatatlanná téve a távolabbi tárgyakat, fákat, bokrokat.

Vajon a többiek is érzik, hogy történt valami? Remélte, hogy igen. Talán, ha nem is akkor, azonnal, de amikor megérik majd az idő, tudni fogják, hogy mi a kötelességük. Mert ő ... öreg már. Biztos, hogy nem lesz beleszólása abba, ami lesz.

És mégis nyugodt volt. Mindent megtett, ami módjában állt, többet nem tehet. Rá már talán nem is lesz szükség.

Az a férfi, aki Monya Demeternek nevezte magát, szintén úgy érezte, hogy az élete új irányt vett azon az éjszakán, amely nem is volt egy egész éjszaka. Eleinte nem is gondolt erre, elvégre nem is azért volt ő ott, mintha azon a szertartás-szerűségeen részt kívánt volna venni, mert szertartás volt az, arra azonnal rájött, ő csak azt a gyermeket kívánta megtalálni, amely gyermek a két fiatalnál volt éppen abban az időben. Hogy miért akart megtalálni olyan nagyon egy magára hagyott, árva gyermeket? Ezt sem akkor, sem később senkinek nem mondta el, csak találgatni tudnánk, de azt semmiképpen nem szeretnék. Akár arra gondolhatnék, hogy magándetektív lehetett, s a gyermek anyja bízta meg azzal, hogy kinyomozza, akár más, sötétebb indokkal járkált a két fiatal nyomában, a valódi ok soha nem derült ki,

még hozzá éppen azért nem, mert azon az éjszakán új irányt vett az élete. És abba az új irányba, új életbe nem fért bele az, hogy idegen gyermekek után kutasson.

Demeter egyébként azon kevés ember közé tartozott, akiknek még abban a sötét, lefojtott korban is volt magánvagyon. Ami lehetővé tette az ilyenféle kirándulásokat. Pillanatnyilag sem azt nem tudjuk biztosan, hogy honnan volt neki az a vagyona, sem azt, de azt aztán egyáltalán, hogy hol tartotta, s milyen módon nyúlhatott hozzá.

A férfi, aki mint mondtam valahol a negyvenes évei közepén járhatott, nem is túlságosan régen jelent meg az országban. Abban az időben, már másfél, két éve valóságos népvándorlás folyt a csonkán maradt Magyarországra, azokról a területekről, amelyeken az emberek nem látták biztosítottak a jövőben az életüket. A nyomor népvándorlása volt az, amelyhez a megbélyegzett nemzethez tartozás még külön is hozzáadott egy súlyt, amit – ezt ők akkor úgy érezték – el kellett viselni. Természetesen, ha helyben maradnak. Később aztán rendre kiderült, hogy kinek, miben volt és kinek miben nem volt igaza. Ám akkor még nem tudták. Mint ahogy a jövőt sem ismeri általában az ember, és aki véletlenül mégis megsejti, nem bolond, hogy beszéljen róla.

Fura népvándorlás volt biz az, már csak azért is, mert nem mindenféle ember vett benne részt. Voltak idealisták, sokan ráadásul, akik azt hitték, hogy a társadalom átszervezése, átszerveződése, végül minden gondjukat meg fogja oldani. De nagyon sokan átláttak a megtévesztések ritka szövésű szitáján és ők... mentek. Ki hova gondolta a paradicsomot.

Volt olyan család, amely sikeresen szerzett egy teherautót, arra felpakolták az értékeiket, nem különben a családhoz tartozó embereket is, így gépesítve haladtak. Amíg ki nem fogyott a gépből a benzin. Soknak azért leginkább a szekér jutott. Elég szerencsések voltak ők is. Egy ilyen szekéren vándorló családban történt meg az a furcsaság is, hogy a mindennapi élelem megszerzésébe a tízéves gyermek is besegített. Légpuskája volt a fiúnak, azzal lőtt a családnak levesbe valót. Sokáig emlegették, én is tőle magától hallottam jóval később, hogy egyszer tíz méterről pontosan nyakon talált egy jókora kakast. Ott bogarászott az istenadta a vasúti töltés mellett, ki tudja, tán gazdái se voltak, mert elvesztek a hadak forgatagában, amikor a sors lecsapott rá. No, abból napokig meg lehetett élni. Mert, hogy valami éhínség is kezdett kibontakozni, ráadásul, akinek bővebben volt, az sem szívesen adott az ilyen menekülőknél, ki tudja miért, talán félt, hogy az ő sorsukra fog jutni.

Szintén ugyanaz az ember mesélte, hogy volt olyan is, hogy egy család felkapott egy útszélen maradt gőzhengerre s azon menekült. No, azok se haladtak valami nagyon gyorsan. És akkor még nem is említettem azokat, akik gyalog tették meg az utat, már amennyit meg tudtak tenni.

No, abban a vándorlásban vett részt Demeter uram is. Ő egyedül ment, otthon hagyva a családját. Pedig volt neki, felesége, meg két nagyocskos fia is. Lehetek a fiúk olyan tizenhárom, tizenhat évesek tán. Egyikük neve volt Romulus, a másiké Dumitru. Amely név szintén Demetert jelent, csak éppen románul. A mi Demeterünk tehát egyedül ment – a gyaloglók közé tartozott, pedig mint mondtam, lett volna neki miből akár kocsit fogadni is, de alighanem jobbnak látta elvegyülni – következésképpen nem nagyon beszélt senkivel, sem azt nem közölve, hogy hova megy, sem azt, hogy miért.

Az előbbieken leírt szertartás helyszínére is így érkezett, hun kerék, hun talp módszerrel, éppen időben ahhoz, hogy részt vegyen abban. Bár eredetileg nem kívánta.

Aztán reggel, már jó messze a helyszíntől, lassan ébredt rá arra, hogy más ember lett belőle is. Miben lett más? Mennyire lett más? Ahhoz biz tudni kéne azt, hogy milyen volt azelőtt. De azt nagyon kevesen tudták.

Azért még eltéblábolt a környéken egy vagy két napig, gondolkodva, hogy mármost mitévő legyen. De aztán valamiféle világosság gyúlt a fejében, s elindult visszafelé, amerről jött. De nem azelőtt, hogy egy bankot meg ne látogatott volna. Mert attól kezdve már nem találta értelmét a lealacsonyító talpalásnak.

Petrucz doktor is nagyon elgondolkozva távozott az elhagyatott mezőről. Tudta, vagy legalábbis sejtette, hogy olyasminek volt részese, amit még egyszer nem fog átélni életében. Akkor még nem gondolta, hogy a hallottak meg fogják változtatni az életét, de érzett valamit. Valami nem mindennapit. Amire érdemes volt figyelni. Aztán eljött a reggel, ő a közeli városba ért és saját gépkocsiján – mert olyan is volt neki, még azokban a szűkös időkben is – hazafelé vette az útját.

– Hogy van a betegünk? – volt az első kérdése, ahogy benyitott az ajtón.

– Bizony nem jól – volt a válasz –, nagyon gyenge és sehogy sem tudunk rájönni, hogy mi baja is van voltaképpen. Olyan nyúzott a képe is, meg enni is csak nagyon keveset képes.

– No igen. Ahonnan ő jön, ott sokan nem bírták ki. Én részemről örülök, hogy Ignác egyáltalán túlélte.

Aztán – az ambiciózus doki keze alatt, lassan mégis erőre kapott a régi, erdélyi ismerős. Mert erdélyi volt a beteg, de az volt az orvos családja is. Ő maga ugyan már Kaposváron nőtt fel, de az anyja Erdélyből, Hollóhegy nevű községből származott át Magyarországra. Apja, akinek romános hangzású nevét köszönhette, nem élt már akkor. És Anna asszony, egyedül maradván a kisfiával, nem látta biztosítva a megélhetését a szülőhelyén. Jobbnak látta kivándorolni. Ez még a régebbi, az első háború utáni vándorlási hullám idejében történt, amelyet akkor még természetesen nem neveztek elsőnek, mert senki nem tudta, hogy még egy második is jön majd utána, bár egyesek sejtették. Nagy háború volt akkoriban a neve.

Özvegy Petrucznének jól bevált a számítása. Tanítói munkát kapott igaz, hogy nem Pesten, oda nem is ment volna, tudván tudva, hogy mik történtek a fővárosban a háború vége felé és közvetlenül utána. És azokat az embereket is ismerte, látta, akik azokért a történelemekért felelősek voltak. Majd aztán, amikor valóban felelni kellett volna, elszeleltek. Somogyországban lett tanítónő, egy faluban, vagyis abban a régióban, ahol a falvakat főképpen csak „fa” névvel illették, s illetik ma is. Elégedett volt és nyugodt, harminc éven át. A fia felnőtt, orvos lett, belgyógyász, meg is becsülték a tudását. Aztán, amikor már túl volt a hatvanadik évén, akkor jött a másik háború.

Petruczné akkor meghasonlott a világgal. Meg is halt hamar. A dokinak akkor már felesége volt, nem maradt egyedül.

János doktor tehát hazaérve legelőször is a betegük felől érdeklődött. Tudjuk meg hát mi is, hogy kicsoda is volt. Hochmayer Ignác szatócs volt Hollóhegyen. A kereskedés mellett szőlőt is termesztett, mint nagyon sokan azon a vidéken, s a kémia is érdekelte. Valami régi családi legenda szerint az egyik régi ősük három mérget hagyományozott az utódaira, s ez a három mérge még akkor is megvolt. Igazából csak kettő volt azok közül mérge, a harmadik valami sok betegségre ható gyógyszer. Attól várta a beteg a gyógyulását is. Csak ahhoz még haza is kellett érni. Ebben igyekezett neki segíteni Petrucz János.

Akinek az élete attól a naptól (igazából éjszakától) fogva új lendületet kapott. Nem telt bele egy év és professzornak nevezték ki a budapesti orvosi egyetemre. Hát nem maradhatott tovább Kaposváron. És másképpen is, az élete elkezdett felfelé ívelni. Amit ő attól fogva kezdett egyre inkább annak az éjszakának tulajdonítani. Amikor azt a jóslatot meghallgatta.

A negyedik férfi, akit Talay néven mutattak be, keveset beszélt. De azt gyorsan. Sem a doki, sem Monya nem tudott róla senkit. Jött és ment. Dolga volt azon a helyen, hát ott volt, s aztán már nem volt dolga, tehát elment.

Pedig Monya Demeter igencsak szeretne volna megtudni, hogy kiféle ember. De ő, bár beszélt, udvarias is volt mindenkire, de saját magáról nem mondott semmit. Botos ismerte, legalábbis a látszat szerint, de ő meg megint csak nem mondott semmi olyat, ami nem volt feltétlenül szükséges. Meg kellett hát nyugodni abban, hogy ő csak egy olyan valaki, aki jelen van, amikor szükséges és elmegy azonnal, amikor már nincs szükség rá.

El is ment. Senki nem látta mikor és senki nem tudta, hogy hová.

Végül hárman maradtak. A két fiatal és az a nő, aki a leánykával a leginkább törődött. Ezért a fiatalok nagyon hálásak is voltak neki, de közelebbről nem hagyta magát megismerni. Amikor már világosodott és látnivaló volt, hogy Elza baj nélkül vészelte át a nagy kalandot, ő is elbúcsúzott.

– A nevemet ne kérdezzétek, mert csak megtévesztene titeket! Maradjunk annyiban, hogy igyekeztem segíteni, ahogy az minden jóérzésű embernek kötelessége is. Talán még találkozunk valamikor az életben, de valószínűbb, hogy nem. Hát legyetek boldogok, ez a legtöbb, amit mondhatok nektek. De ezt a szívemből mondom.

Ezeket mondván nagyon rövid időre hátravetette a csuklyáját, láthatták, hogy nagyon szép nő, és eltűnt. Persze lehet, hogy csak elment, a bokrok takarásában a ködös reggelben. Amint, hogy ez is a legvalószínűbb.

Akik ketten maradtak

– Tamáska! Mi az a Lapkumanja?

– Ember, vagy ország?

– Miért? Egyik is van, meg másik is?

– Nem tudom.

– Akkor miért kérdezted?

– Pontosabban, nem tudom, hogy te mire gondoltál. Amikor emlegetted. Meg a többiek is.

– Ja? Az? Sokszor emlegettem?

– Eléggé. Szóval, mire gondoltál?

– Semmire. Az egész olyan homályos. De tudom, hogy beszéltünk róla. Én biztosan. De talán az a Botos is.

– Na látod, ezért nem tudom, hogy mire gondolsz. Nekem is homályos. Meg nem is igazán foglalkoztam vele akkor. Pedig megmondták, hogy figyeljünk. Fel is mondtam a „leckét”. A végén. Amikor Botos tőlem is megkérdezte. Még meg is dicsért. De akkor sem azzal foglalkoztam. Főleg.

– Hát mivel?

– Veled. Téged néztelek! Hogy milyen szép vagy.

– Brrr! – a kislány szégyellősen húzta magát össze a padon, ahol ült egészen kicsire – meztelenül! És te láttál! Meg biztosan piszkos is voltam itt-ott. Mert ritkán tudunk mosakodni.

– Azt nem láttam. Arra nem figyeltem. Csak rád! Hogy ne történjen bajod! Vagy meghűljél. De egészen csendes voltál. Még jól is érezted magadat!

– Persze! Mert bekentetek! Azzal a jó melegítő zsírral! Az jól esett! Te is kentél. És éppen ... ott.

– Igen. Az volt a dolgom. Ezt mondta Botos. Nem tudom miért pont én...

A kislány, tizennégy éves volt, tehát még félig gyermek, félig pedig nő, most közelebb hajolt a fiúhoz. Aki tizenhat éves volt.

– Tamáska! – mondta egészen halkán, éppen a fülébe. Pedig senki más nem hallotta volna. – Tudd meg, hogy jól esett!

– Nekem is! – válaszolt a srác lángvörösén.

– Akkor megmondod?

– Mit Elzi kedves?

– Hát amit kérdeztem! Hogy mi az?

– Lapkumanja? Botos szerint így hívtak valami boszorkányt, vagy varázslót. Valamikor nagyon régen. Talán háromszáz éve. De én másképp gondolom. Azt hiszem, hogy talán nem ember, hanem ország. Tudod, Kumánia, az valami Kunország is lehetne. Láp meg van éppen elég errefelé. Láttad!

– Hogy milyen okos vagy te, Tamáska!

– Áhh! Semmiség. Te is rájöttél volna! Ha gondolkozol. Csak még nagyon a hatása alatt vagy annak, ami történt.

Amikor a beszélgetésben idáig jutottak, valami nyöszörgés hallatszott a másik pad felől. Egy pici gyermek volt ott, jó melegen betakarva.

– Mihályka! Felébredt. Biztosan éhes – mondta a lány –, meg kéne etetni. Vagy tisztába tenni.

Megnézték. Valóban azért nyöszörgött, mert tisztába kellett tenni. Amikor kibontották, láthatóvá lett, hogy valóban jól fejlett, egészséges gyermek és tényleg olyan egyéves körüli. Elza gügyögött neki egy kicsit, részben azért, mert így mondták neki, hogy kell, részben meg azért, mert magától is azt tette volna. Aztán levette róla a piszkos pelenkát és rengeteg rongyai közül elővett egy másikat. Úgy a régi mint az új agyon volt már mosva, de ez nem volt baj, annál puhább volt a gyermeknek. Végül valami edénykéből meg is etette ahogy tudta. Ugyanakkor Tamás megpróbált valami vizet találni, amiben a használt pelenkát megmossa. Eleinte nem talált, de aztán észrevette, hogy az éjjel kapával húzott árokban tiszta víz folyik. Alighanem szerethette őket Valaki odafenn.

De most merre? Mert a fiatal csavargók Budapest irányából jöttek és, mint mindenki azokban a sötét időkben, nyugat felé igyekeztek. Jóval nehezebben mint a legtöbb, mivel még az a gyermek is ott volt velük. Akit Elza Mihálykának szólított.

– Én legszívesebben visszafordulnék!

– Én is!

– De akkor minek is jöttünk ide?

– Mert kellett! És különben is, mindenki errefelé jött. Emlékszel?

Igen. Abban mindketten egyetértettek, hogy kellett. Nem mondták ki, de érezték. Most azonban, hogy túl voltak azon, amiért érzésük szerint ide KELLETT jönniük, akár vissza is mehettek volna.

– Tehát akkor hová?

– Azt hiszem, hogy Erdélybe!

– Ó! Erdélybe!

Elza hangjában a vágy hullámai rezegtek, jeleként annak, hogy ő is egyetért a fiúval.

Egyébként nem voltak ő igazi csavargók. De hát ki is az, akire a világon rá lehet mondani, hogy igazi csavargó. Olyan talán nincs is, vagy ha van, nagyon kevés. Az emberek vagy menekülnek valami elől, vagy mennek valami cél felé. Ahol a remény még nem halt meg. Ők az utóbbiakhoz tartoztak. Mert nem volt mi elől menekülniük. Hacsak a nyomor elől nem.

Még csak egy félév óta voltak együtt. Tamás a világnak sőt Európának abból a sarkából származott, amit néha Kárpátaljának szoktak nevezni. Többféle nép él ott együtt, szorgos munkálkodásban, akik a sok munkától nem érnek rá ellenségeskedni. Tamás már kicsi korától megszokta, hogy három nyelven is szóljon. Magyarul, tótul és ruszin nyelven. Maga a terület ezer esztendeje a Magyar királysághoz tartozott. És jól megvolt ott. Ám a legújabb időkben igen megnőtt az étvágya egyik-másik ott lakó népnek. No meg olyanoknak is, akik ott se laktak. Háborúk zúgtak el fölöttük több ízben is, hol erre, hol arra vándoroltak a határok, anélkül, hogy a legtöbb ember akár a falujából kitette volna a lábát. Egyszer aztán a sok háborúság meg is ölte a Tamáska szüleit. A tizennégy éves fiú egyedül maradt. Mit tehetett, nyakába vette a világot, s elindult, megélhetést keresni. Mivel akkor még Budapestet tudta az ország fővárosának, hát ő is arrafelé gravitált. Meg is találta nagyjából a számítását, mert egy akkora városban alkalmi munkákból nehezen ugyan, de tisztességgel meg lehetett élni. Lakást is talált, ahol meghúzhatta magát, egy polgári család házában a hátsó udvarán volt valami fészker-féle, abban meghúzhatta magát. Nem volt az valami úri hely, de néhány hét alatt elfogadhatóvá tette. Hol sikerült fizetnie érte, hol meg nem. Olyankor alkalmi munkákkal segítette a háziakat. Ingyen. Nem ő volt az egyetlen, aki azt tette. És egyébként is olyasmiket vállalt, hordárkodást, favágást, újságkihordást. Meg ami akadt.

Aztán a lakók egyszer csak eltűntek. Még szóltak neki annyit, hogy vigyázzon a házukra.

– De ugye, nem vagy zsidó?!

Megnyugtatta őket, hogy nem az. Nehéz idők jártak akkoriban a zsidókra.

Ám a házra vigyázni meddő igyekezetnek bizonyult. Mert ki tudná kivédeni a hulló bombákat? A ház tehát nagyrészt összedült. Ami maradt, abban lakni aligha lehetett, s amúgy is elhordtak belőle mindent alkalmi tolvajok, amikor ő éppen dolgozott valahol. Ami mindegyre ritkábban fordult elő. Munka még csak akadt volna, de ritkán volt, aki megfizesse.

Tamás tehát búcsút mondott a kapufélfának, s elindult a többi nyomor elől menekülővel, nyugat felé. Éppen az elindulása előtt találkozott össze Elzával. A lány szólította meg.

– Hogy hívnak?

– Tamásnak. Strupka Tamás a nevem. És téged?

– Kirsner Elza. Megengeded, hogy veled menjek?

– Hová?

– Ahová te mész!

– Gyere!

Ilyen egyszerű volt. Tamás nem is kérdezősködött. Akkor. A lány valószínűleg német ilyen névvel, s akkor elég baj neki. Vagy zsidó, s akkor még nagyobb baj. Mindenképpen jobb neki mellette. Vagy együtt maradnak, s akkor úgyis megtud mindent majd később, vagy nem, s akkor minek? Együtt maradtak. Az együtt maradásban meglehetősen szerepet játszott a talált gyermek is.

Egy nap a hideg, kiéhezett fővárosban kóborolva, ellopható élelem után kutatva, mert bizony néha a lopásra is ráfanyalodtak, egyszer csak meglátták. Ügyes kicsi gyermek volt egy kocsiiban, egy nagy ház előtt és ordított. A ház, amint a homlokzatára írt betűkből kislábizálták, a Szabó professzor nőgyógyászati klinikája volt. Ilyet láttak már. Kórház előtt kitett gyermeket. Vártak hát, talán valaki elviszi. De nem. Emberek jöttek mentek, senki nem nézett oda. Sőt! Tüntetően elfordult. Estefelé a gyermek már berekedt a sok sírástól.

– Vigyük magunkkal!

– Értesz hozzá?

– Ezt minden lánynak kell tudni!

Később kiderült, hogy egész más az utcán élve gyereket gondozni, mint úgy, hogy az embernek megvan a biztos lakása. Pedig Tamás még elvitte Elzát a régi lakásához is. De ott – jaj! Abban a fészerben már egy csomóan laktak. Hangos, ordenáre emberek. Oda nem lehetett menni.

Aztán találtak nehezen egy félig beomlott pincét. Úgy látszik, az nem kellett senkinek. Vagy tán éppen elmentek onnan az azelőtti lakók. Valamennyire lakhatóvá és főleg zárhatóvá tették, s berendezkedtek ahogy tudtak. Tamás megint fát vágott, rikkancskodott, Elza maradt a gyermekkel. Mihályka. Miért Mihályka? Honnét Mihályka? Egyikük sem tudta. De olyan Mihályka kinézése volt.

Már lassan kezdett sikerülni a gyermek gondozása is, amikor jött a hívás. „Menni kell”. Tudták mindketten, de még azt is, hogy hová és mikor kell odaérni, csak éppen azt nem, hogy honnan a hívás.

Most pedig itt vannak. És megint menni készülnek. Erdélybe!

Tamás annak idején, csavargóélete elején, sokat hallott Erdélyről. Hozzá hasonló, otthon nélkül maradt vándorló emberektől. Mind úgy emlegették Erdélyt, mintha az lenne a Paradicsom. Elveszett Paradicsom. Hogy milyen tisztességesek az ott lakó emberek... Hogy ott nem hagynak elveszni senkit! Hogy lelkesek, mindenki lelkesebb mint az errefelé élők! És, SZERETET van! Ott!

– De hát akkor miért jöttetek el onnét, ha ott olyan nagyon jó?!

Az emberek nem szóltak. Csak hümmögtek. Aztán az egyik, szókimondóbb, idősebb, szürkehajú férfi megmondta:

– Belerondítottak fiam a Paradicsomba! De ezt te nem érheted!

És kijött a könnye.

Most hát ott voltak, mindketten úgy érezték, hogy arrafelé kell menni. Ott van a jövőjük. De hogyan?

– Hát kedvesem, alighanem gyalog!

– Nincs pénzünk?

– Egy csepp sem. Alig valami! Talán Mihálykának elég kajára!

Hogy még érzékletesebbé tegye, Elza kifordította azt a zacskót, ami táskaként szerepelt. És amikor kifordította, pénz hullott ki belőle. Sok pénz!

– Hát ez meg hogy lehet? Becsület szavamra, este még nem volt itt!

Összenéztek. Mindketten csak ugyanarra tudtak gondolni. Arra a szép nőre, aki az éjszaka alatt gondjukat viselte.

– Vajon ki lehet? Rokonunk? Valamelyikünknek?

De nem tudták.

– Még a nevét se mondta meg. Azt mondta, csak megtévesztene vele minket. Most aztán hogy adjuk vissza?

De meg kellett elégedniük a magyarázattal, hogy az ismeretlen szép nő nem kívánja, hogy visszaadják.

– Hátha még találkozunk vele egyszer? Ezt is mondta.

– De nem biztos!

Megszámolták. Nagyon sok pénz volt, legalábbis az ő viszonyaikhoz képest. Nem magyar pénz, nem is német. Hanem – AMERIKAI. Ha takarékoskodnak, el tudnak jutni belőle Erdélybe, az Ígéret Földjére. És meg is tudnak élni belőle addig. És – talán – nagyon szerényen, lakni is tudnak!

Befelé az útvesztőbe

Nagyvárad még nem Erdély. A mi fiataljaink ezt persze nem tudták, amikor az állomáson leszálltak a füstös vonatról. Abban az időben meglehetősen nehézkes volt az utazás, de ez főleg a keletről nyugatra történő haladás esetére volt igaz. Nyugatról keletre békén hagyták az utasokat, úgyis kevesen voltak. És azok, akik voltak, általában nagyon kellemetlen helyekről tértek vissza. Mint az az útitársuk, aki együtt utazott velük a vonat harmadosztályú vagonjában. Akkor még olyan is létezett.

Az útitárs középkorú férfinak nézett ki – majdnem azt mondtam, hogy javakorabeli, de arról az emberről sok mindent el lehetett mondani, csak azt nem, hogy „java” korabeli. Később, az úton elmondta, hogy koncentrációs táborban volt, onnét szabadították fel amerikai csapatok. Úgy is nézett ki. Hochmayer Ignácnak mondta magát. Tamásnak valamiért ismerősnek tűnt ez a név. Persze, Botos Gábor, az óriás kérdezte a szertartás előtt, hogy megjött-e, amire nemleges választ kapott.

Ignác úr elmondta – úgy látszik, megkedvelte a gyermekkel utazó fiatal párt –, hogy ő voltaképpen nem is Váradra igyekszik, hanem továbbmegy, egy Hollóhegy nevezetű faluba, ahol kis boltja van. Olyan, mindenes bolt, magyarán szólva szatócs. Ott jó barátja a földesúrnak, akinek Galambhegyi a neve.

– Ha még él, s ott van – tette hozzá. Majd még tovább mesélte, hogy a felesége a grófné szobalányaként a kisfiával világ körüli útra kísérte asszonyát, így menekültek meg a vészterhes időktől.

A váradi állomáson hát elváltak útjaik. Azonban – úgy látszik, jószívű ember volt a bácsi, megadott nekik egy nevet, egy Aczél Irma nevű nőnek a nevét, akihez nyugodtan el lehet menni, ha még él, s ott van, tovább fogja segíteni őket.

– Ő is zsidó – mondta még, mintha ettől az ismeretlen nő megbízhatóbbá vált volna.

A fiatalok hát elindultak keresni a megadott címen azt a bizonyos Aczél Irmát. Aki azonban először is bizonyos csalódást okozott. Ők ugyanis valami kerek idomú, alacsony, idős nőnek képzeltek el, mint valami idősödő tündért. Ezzel szemben találtak egy magas, csontos, középkorú nőt, éjfélete hajjal, piros, szinte túlságosan is piros orcával. Később aztán bebizonyosodott, hogy a pirosság mesterséges volt, a használt sminknek köszönhetően. Ez azonban még kivédhető lett volna, de a cím, amelyen megtalálták! Az biz a rendőrség címe volt. Már pedig az ilyen csavargóféle ember leginkább éppen a rendőrséget igyekszik elkerülni. Akkor is így volt ez, és ma is így van.

No, tanakodtak egy kicsit, hogy mit tegyenek?

– Na, ha már itt vagyunk, talán mégis az lesz a legjobb, ha bemegyünk – mondta Tamás józanul.

Bementek. A kapunál ugyan megállította őket a cerberus-féle, hogy mit, illetve kit keresnek? Mondták, hogy Aczél Irmát. A cerberus megenyhült. Sőt, mintha valami tisztelet is körvonalazódott volna a, meglehetősen bárdolatlan arcon.

Mutatta, merre menjenek, hol kopogtassanak be.

– Valami fontos tisztviselő lehet – kockáztatta mag Elza –, titkárnő, vagy efféle.

Aztán – előttük állt. Teljes csontos valójában. De a szívélyességét nem hibázta el Ignác bácsi. Valóban egyszerre a szárnyai alá vette őket. Sőt, alighanem értesíthette is a volt szatócs, mert még a nevüket is tudta.

– Te Tamás vagy, te Elza, ő pedig Mihályka. A ti gyerekeketek?

– Igen – válaszolták egyszerre, ahogy meg voltak egyezve.

– Hmm! Kissé fiataloknak néztek ki ahhoz. Hány éves vagy? – bökött Elzára.

– Tizenöt – jónak látta egy évet hozzáadni a valódi korához.

– S te?

Tamás megmondta őszintén, hogy tizenhat.

„No, gondolta magában a rendőrnő, még éppen belefér”. De megegyezett magával, hogy azért még utána jár a dolgoknak. Elvégre lehetnek ezek az ismeretlen fiatalok valami gyermekrablók is. És valóban, akkoriban léteztek ilyen bandák, azt is tudta, mire használták azokat a gyerekeket. Most azonban jobbnak látta inkább másról kérdezni. A szüleikről például.

– Kárpátaljáról, Técsőről – válaszolta Tamás teljes bizalommal a szintiszta igazat. – Csakhogy a szüleim három éve meghaltak. Egymás után, gyorsan. Egy év leforgása alatt. Aztán, előbb munkát kerestem, s mind messzebbre jutottam hazulról. Most meg itt vagyok.

– S te?

– Az anyám már régebben elhagyott minket. Alig is emlékszem rá, csak hogy nagyon szép volt. Az apám katonatiszt volt. De másfél éve elhajtott magától. Azt mondta, jobb lesz nekem így – Elza most elsírta magát. Két év minden gyötrelme, bizonytalansága, meg nem értettsége szakadt fel benne egyszerre. Alig tudta elzokogni azt, hogy még annyit mondott neki az apja, az ablaknál állva, hogy csatlakozzon ahhoz a csavargóhoz, akit az ablak alatt éppen meglátott. – Nem bántam meg a mai napig sem, hogy úgy tettem! – nézett hálásan Tamásra.

Aczél Irma hümmögött. Sok év rendőri tapasztalatával, ha nem is tudta biztonsággal, hogy miről lehet szó, de mindenesetre sejtette. Talán jó is lesz ez így, gondolta. Hangosan pedig ennyit mondott:

– Jól van csibéim! Végül is nem várhatom tőletek, hogy mindent egyből megértsetek! De úgy látom, hogy taníthatók vagytok és akartok is tanulni! Na, most mindenesetre menjetek és pihenjete! Lesz még időnk beszélni. Böven. Mert gondolom, velem maradtok!

A két fiatal tanácstalanul nézett egymásra.

Itt? Gyerekkel?

A beszélgetőtársuk el is mosolyodott attól a határozatlanságtól. Gondolta, hogy a hely ellen van kifogásuk. És valóban, egy aránylag szűk szoba egy rendőrségen a legkevésbé sem volt alkalmas arra, hogy egy gyereket ott neveljenek.

– Természetesen nem itt! Hanem nálam otthon! Elég elfogadható lakásom van. Ott Mihálykának is jó sora lesz. Mert látom, nagyon szeretitek, és nem szívesen válnátok el tőle. Így gondolkozzatok tehát!

Elza is mosolygott már. Elég szélesen. Tamás eléggé kényszeredetten. Ő már régebben élte a csavargóéletet, s inkább szokva volt a szabadsághoz. Majdnem korlátlan szabadsághoz. Ám ugyanakkor gondolkozni is tudott és látta, közös útjaik folyamán ezt mindenütt látni lehetett, hogy bizony az arany szabadságnak alighanem vége szakad. Méghozzá az elég közeli jövőben. Sőhajtott tehát egy keserveset és ő is beadta a derekát.

– Így legyen!

Irma egy megértő fejbiccentéssel nyugtázta a fiú gondolati megadását. Okos a srác, jött rá, alighanem ő lesz az, akire inkább számíthatok majd! A kislány? Vagy asszony már? Egy cseppet sem győzte meg az, amit neki előadtak, de nem akart ajtóstól rontani a házba. A kislány tehát? Nos, majd meglátjuk!

Még valami két órát tartott az Irma munkaideje, aztán hazamentek vele. A lakás győzte meg aztán őket, hogy a mentoruk alighanem valami főnökféle lehet a rendőrségen. Az is volt persze, de egyelőre nem tudták, hogy miféle. De nem is törődtek vele. Nekik a biztonságra volt szükségük, Aczél Irmának pedig valószínűleg olyan gyerekekre, akiket szerethet. Megtalálták a számításukat. Méghozzá úgy nézett ki, hogy meglehetősen hosszú időre.

Aczél Irma, ez nemsokára kiderült, nem volt családos nő. Biz azt akkoriban általában vénkisasszonynak nevezték a népek. Ami volt. De mivel egyszersmind valami főnökféle is volt a rendőrségen, meglehetősen szabadságot élvezett a munkájában. Akár szerethetett is két olyan kis csavargót, amilyenből akkoriban fölös számban kóboroltak az országok útjain. Nem is volt ez véletlen. Gyilkos háborún volt túl a világ, méghozzá éppen csak, hogy. Sok volt az árva, az otthonról megszökött gyermek. Kettőt most éppenséggel Aczél Irma is a szárnyai alá vett.

Otthon aztán egy másik komoly beszélgetés is elkezdődött. Mihályka akkor már jóllakottan az igazak álmát aludta a számára kijelölt, két fotelből kialakított ideiglenes kiságyban.

– Nahát, lássuk – kezdte a tisztviselőnő –, hogy álltok az iskolával?

Kiderült, hogy Tamás hatodik osztály után maradt ki, de Elza soha nem járt iskolába.

– Akkor hát nem is tanultál semmit? Nem is tudsz semmit? – képedt el Irma.

– Dehogynem! Tanítók meg tanárok jártak hozzám, azt hiszem, nagyjából ott tarthatok, ahol Tamás. Legalábbis eddig így vettem észre.

– No, akkor alighanem így is van. És szerinted ezekből a dolgokból melyiketek tud többet?

– Tamás! Feltétlenül – válaszolt gondolkozás nélkül Elza. Ki tudja miért? Azért-e, mert valóban úgy volt? Szerénységből? Vagy egyszerűen csak azért, mert nő volt, még ha igen fiatal is, aki már eldöntötte magában, hogy Tamás mellett akar maradni és ott is fog, ha az egyáltalán lehetséges. Egyelőre úgy nézett ki, hogy az.

Abban az időben Tamás már egy ideje kezdte észrevenni, hogy Elza – nő. Igazából a dolog pont fordítva történt vele, mint az a korabeli fiúkkal történni szokott. Más fiúk először álmodozni szoktak szerelmük tárgyáról, s majd csaj jó idő elteltével mernek hozzá testileg is közeledni. Tamás barátunk viszont, ha emlékszünk, telibe kapta a látványt ott, valahol a hansági lápon, amikor abban a szertartásban részt kellett vegyenek. Ám akkor, a kötelezőn kívül, tilos volt még hozzányúlni is a lánykához, és arra a tilalomra Elza féltékenyen vigyázott is. Aztán Mihályka miatt nagyjából lehetetlenné is vált a további közeledés. Irma lakásában pedig közös szobájuk volt ugyan, de mindhármuknak, az ágyuk viszont messze egymástól, a szoba két ellentétes fala mellett. Jókora szobák voltak a tisztviselő lakásában, régi építésű házakban ez általános volt. Ki tudja, ki lakott abban azelőtt.

Mindegy, azért Aczél Irma, minden szeretete mellett, néha ellenőrizte is őket. Nem éppen sűrűn, de váratlanul. Ki tudja, talán elég volt neki egy apró gyermek is a házban. Különbösen is megkezdődött számukra az iskola is. (Más lurkók számára már régebben megkezdődött, de hát ők nem olyan rég érkeztek, s még fel is kellett őket táplálni.) Amely iskolával gyakorlatilag semmi baj nem volt, hisz jóeszű fiatalok voltak, s szorgalmasak is. Eleinte ugyan zavarta őket egy kicsit az, hogy idősebbek voltak mint az osztálytársaik legtöbbször, ám nem mind. Aczél „elvtársnő”, így követelte meg a megszólítást az új világrend nevében, éppen azzal foglalkozott a rendőrségen, hogy a hozzájuk hasonló kallódó fiataloknak keresett s sokszor talált is családot. Talán véletlen volt, hogy őket éppen saját magához költöztette, talán a szimpátia, amit irántuk érzett, vagy a lehetőséget látta meg bennük arra, hogy alapemberei lehetnek annak az új társadalomnak? Ezt nem lehet tudni, mert sose mondta senkinek. Általában elég sok volt akkoriban a titok az emberek körül.

No, a fiatalok dolga meg egyszer olyan lökést kapott, hogy az nem nagyon tette lehetővé az azelőtt már félig meddig megszokott életmódjukat.

Történt ugyanis, hogy Elza egyszer meghallott valamit. Utólag már aligha lehet kideríteni, hogy egyáltalán akarta-e valaki, hogy meghallja azt. Tény, hogy Aczél elvtársnőhöz sokszor jött ilyen-olyan látogató. Nem csak az irodájába, de haza is. Néha titkolni kellett azt, amiről beszélgettek, néha kevésbé. No, egy ilyen alkalommal hallotta meg Elza véletlenül azt a szót, hogy „nőgyógyász”. Akkor aztán fülelni kezdett.

– Mikor kell jönnie? – kérdezte a látogató.

– Nemsokára. És meg kell vizsgálnia. Tudni akarom azt, hogy egyáltalán lehetséges-e, hogy az övék legyen az a gyermek? Elvégre nekem hivatali kötelességeim is vannak!

Nosza, a leányka megszeppent. Sokat ugyan nem tudott az afféle dolgokról, de itt-ott azért mégiscsak megütötte a fülét (főképpen más fiatal csavargóktól) némi alapismeret. Főtt ugyan a feje, de aztán hamar dűlőre jutott. Azt semmiképp nem akarta, hogy Mihálykát elvigyék tőlük, s esetleg valami gyermekotthonba dugják. Sőt, fel is háborodott a gondolattól. Mintha ők nem nevelnék rendesen!

Másnap délelőtt kérte Tamást, hogy lógjanak el a suliból, mert fontos megbeszélni valójuk van. Tamás érezte a hangsúlyból, hogy igen komoly dologról lehet szó, ráállt tehát. Elmentek hát az iskoláig, de ott sarkon fordultak, s irány haza. Tudták, hogy olyankor már Irma a munkahelyén van, s elő se kerül délutánig. Bementek hát a szobájukba, s ott elmondott mindent a fiúnak. Azt is, amit hallott, s azt is, amit még hozzá gondolt.

– Akkor mit tegyünk? – kérdezte a srác – megszökjünk? Itt már olyan jól vagyunk. Kezdjük megszokni. És úgy látszik, hogy ő (ez Irma volt) is komolyan gondolja.

– Ne légy már buta! – intette felsőbbbségesen a kislány. Mert ebben a korban a lányok általában érettebbek mint a fiúk. – Hát nem tudunk mi tenni valamit ez ellen? Vagy már – itt barátságosan, de egyben cinkosan is elmosolyodott – nem szeretsz?

– Dehogynem – vörösödött el Tamás –, jobban mint bármikor!

– Akkor? Hol itt az akadály?

És valóban pillanatok alatt levetkőzött és bebújt az ágyba.

– És légy szíves, legyél finom! Nem durva! Mint akkor. Amikor keneggettél!

Úgy lett. És attól fogva már mint rendes, bár nem hivatalos házaspár viszonyultak egymáshoz. Mint később is mindig, ameddig Tamás élt.

Néhány nap után valóban megjött a nőgyógyász és megvizsgálta Elzát.

– Nem szült még – jelentette az eredményt a befogadójuknak –, de nagyon igyekeznek, hogy úgy tűnjön. Szerintem legjobb lesz, ha úgy teszünk, mintha mindent elhinnénk, amit el akarnak hitetni velünk. Elvégre a gyermekkel jól bánnak ezt a vak is látja, nagyon szeretik is, szóval, ha az elvtársnőt nem zavarja...

– Dehogyan zavar! Ha a tanulás rovására nem megy, én még örülök is neki!

Ezzel a nehéz kérdés meg volt oldva.

Körülöttük zajlott az élet. Az új rend mindinkább határozott körvonalakat nyert, az emberek kezdtek valahogy hozzászokni. Új volt a miniszterelnök. De új volt akkor az ország is, legalább abban a formában. És nagyságban. Igaz ugyan, hogy ez már volt olyan egyszer, az első világháborút követően, tartott is valami húsz évig abban a formában, de akkor úgy nézett ki, hogy vége lett. Most stabilabbnak tűnt.

Alakulgattak az új ország új hatalmi tényezői is. Akkor kezdték megszervezni az állambiztonsági szervezetet, amelyből később kinőtt a híres-hírhedt „szeku”. Abban a tartományban amelyben hőseink éltek (akkor még nem megye volt, hanem tartomány), Aczél Irmát nevezték ki főnöknek oda. Kapitányi rangban volt akkor éppen. Később sokat cikkeztek egyesek arról, hogy vajon nem szovjet nyomásra történt mindez, de vagy tudás nélkül gondolkoztak az ipsék, vagy akkor minden, sok más egyéb is ugyanolyan nyomásra történt.

Lázás munka folyt mindenütt. Lehet, hogy mégis csak volt valami abban a bizonyos „szovjet nyomásban”.

A mi hőseinket mindez csak kicsit érdekelte. Élték az életüket abban a nagy, négyszobás lakásban, négyen, viszonylagos elégedettségben. Irma elé naponta szolgálati autó jött, egy „pobeda”, ez volt menő luxuskocsi akkoriban, s vissza is hozta délután négyre. A fiatalok tanultak, Mihályka szépen növegetett, okosodott. Hamar látnivaló lett, hogy igen jó esze lesz neki, mire felnő. Egyelőre azonban a szüleinek – mint tudjuk, nevelőszülők voltak – kellett felnőniük a feladataikhoz. Minden téren. És ebben nem is volt hiba.

– Aztán mondjátok csak csibéim, mit szándékoztok majd csinálni, amikor az iskolát befejezitek?

Ami egyébként gyorsan közeledett, mert mindkettőnek jó esze lévén, két évet végeztek el egyszerre. Tamás azt mondta, hogy talán rendőrnnyomozó, mint Irma. Elza még nem döntött. A rendőrségi munka őt is vonzotta, de amikor néha elgondolkozott, sokszor orvosnőnek képzelte el magát.

– No, semmi baj, ráérték még! De azért gondolkozzatok róla!

Amikor kettesben beszélgettek Tamással, a lány akkor is bizonytalan volt. Egyébként is furcsa beszélgetések voltak azok. Csapongva röpködtek a gondolataik különböző témák között úgy, hogy sokszor csak ők ketten tudták követni egymás gondolatmenetét. Irma nem szólt bele, hagyta őket fejlődni. „Majd csak kialakul valahogy”. Irányítás helyett inkább megfigyelte a beszélgetéseiket. Rá is jött, hogy van ám benne logika, csak éppen ő nem mindig tudja követni. „Ki tudja, mi rejtőzhet a múltjukban? Ám úgy néz ki, mégis a jövő emberei lesznek”.

Aztán, tavasz vége felé volt, történt valami, amire nem számítottak.

Elza eltűnt. Egyik napról a másikra tűnt el, látszólag minden előzmény nélkül. Valami két fiatalember kereste meg az iskolában, nem idősebbek, vagy legalábbis nem sokkal, mint ő maga. Arra kérték, hogy keresse fel őket valahol, a címet is megmondták, hogy hol, mert híreik vannak számára. Hogy kiről szólnak azok a hírek? Hochmayer bácsiról, meg Talaynéról. Hochmayert ismerte. Ő volt az útítársuk a vonaton Várad felé, de aztán továbbutazott. Elza valóban kíváncsi volt, hogy mi lehet vele. De Talayné? Ilyen nevű nőt nem ismert. Igaz, hogy azon a szertartáson jelen volt egy Talay Lajos is, de az férfi volt és semmi érdekes nem volt rajta. Parasztembernek nézett ki és annak is bizonyult. Ez a Talayné lehet esetleg a felesége? Majd megtudja!

Arról a szertartásról egyébként nem beszéltek. Szinte soha. Irmának meg sem mondták, hogy történt olyan, valami furcsa megérzés visszatartotta őket attól, hogy arról az éjszakáról beszéljenek. De kettejük között is ritkán volt téma. Hát most előjött. Ha ugyan előjött.

– Tamáska! Mit jelent az, hogy:

„Még öt-hét! A medvebocsot lépre csalják és elverik rajta a port”? Ki az a medvebocs? És mi az, ami történni fog? Vagy történt?

– Nem tudom szívem! És különben is sok van még addig. Évek.

– Szóval szerinted éveket jelentenek azok a számok?

– Szerintem igen. Nem látom semmi jelét annak, hogy történni akarna valami. Velünk biztosan nem. De azért jó, ha figyelünk! Nem mindennapi dolognak voltunk részesei.

Abban az időben Várad még nem hasonlított arra, amilyen most. Igazából feleakkora volt, vagy még kisebb, s azok a helyek, ahol most tömbházak emelkednek az égnek, akkoriban eléggé elhagyatottak voltak. A vajgyáron túli rész például külvárosnak számított (ma már a vajgyár sincs meg, csak romos betonoszlopok, meg hulladék a helyén), de még mint olyan is elhagyatott volt. Értve ezalatt, hogy csak minden második, harmadik ház volt lakott. A régi tulajdonosuk vagy elment, vagy meghalt, senki se tudta.

Az a ház, ahova Elzának mennie kellett, valamivel nagyobb volt a többinél. Magasföldszint volt, meg egy pincelakás.

A két fiatalember már ott várta a ház előtt. Aztán még kettő előkerült. Amikor pedig közelebb kerültek, se szó se beszéd, egyszer csak megragadták, s vitték le a pincelakásba. Még kiáltozni sem tudott, mert az egyikük befogta a száját. A másik három pedig vitte. Jó összedolgozás volt közöttük, látszott, hogy nem először csinálnak ilyesmit.

Amikor délben Elza nem került elő, Tamás igencsak tekergette a nyakát, elgondolva, hogy jó sok megbeszéltnivalója lehet az ő kis feleségének. Ám Elza akkorra sem került elő, mire Irma megjött. Erre már aggódni kezdett a fiú. De Irma is kellemetlenül érezte magát.

– Az ördög vigye el, hát úgyis megtalálom! Elvégre nyomozó volnék, vagy mi a kutyagumi!

De Elzát nem lehetett megtalálni, sem másnap, sem harmadnap. A negyedik napon aztán nem lehetett mást tenni, bizony végigrazziázta Irma az embereivel az egész városrészt. Akkor meglett. Ott abban a pincében. Amelyről addig még azt sem tudták, hogy igazából hol van. Kicsit sápadt volt, kicsit sovány és nagyon ijedt, de ő volt.

Elza soha senkinek nem beszélt semmit arról, hogy mi történt vele a négy nap alatt, amíg kénytelenségből abban a pincelakásban élt. Hanem attól fogva körülbelül két hónapig Tamást nem engedte magához. Ellenben ő maga kérte meg Irmát, hogy hívja el megint azt a nőgyógyászt, aki már egyszer volt nála. A nőgyógyász aztán megállapította, hogy nem beteg, még agresszió nyomai sem láthatók rajta.

Aztán majd, sokára, amikor elmúlt az a két hónap, csak akkor hívta meg Tamást az ágyába. De még akkor is külön a lelkére kötötte, hogy legyen nagyon kíméletes! Ő maga azonban egész új dolgokat próbált ki a fiúval. Amiket addig nem.

És attól a naptól kezdve Elza már biztos volt abban, hogy orvos akar lenni. Érdekes, hogy az elhatározáshoz Irma is élénken helyeselt. Pedig egészen az elrablásáig jobban szeretete volna, ha ő is rendőriskolába megy. De hát, az emberek úgy tűnik, változnak az idő folyamán.

Az útvesztő mélyén

Jóslatról van szó tisztelt hölgyek és urak!

Akkor, nagyjából amikor ezt a történetet írom, vagy részben egy kissé előbb is már a világ két emberre figyelt lélegzetviasszafojtva. Az egyik ezek közül elismerten a legokosabbnak volt elismerve. A másik, ha nem is volt a leggazdagabb a világon, de mindenesetre közel állt ahhoz, hogy az legyen. És amellet mindenki érzekelte, hogy a leggátlástalanabb volt a pénzvilág emberei közt. Mindkettő megjósolta a maga módján a világ, s Európa jövőjét. És egyik jóslat sem volt azok közül valami szívderítő.

Igazán nem csoda, ha a nép, ilyen körülmények között, amikor a legbölcsebbhez nem fordulhatott, a leghatalmasabbak pedig a pénzcsörgésre táncoltak, mint a Faustban Mefisztó játéka szerint, tehát harmadikhoz fordult. No, az nem volt sem bölcs, sem hatalmas, ezzel szemben viszont kellőképpen misztikus volt. És így van ez nem csak ma, de történetünk kezdetének idején is így volt.

Magának a jóslat megszületésének körülményeit láhattuk a történetünk legelején. Hanem magáról a jóslatról még nem tudtunk meg eddig semmit, egyetlen rövid, félig öntudatlanul odavetett mondaton kívül. Ideje lenne tehát, hogy többet megtudjunk arról. Csak hát sajnos úgy látszik, hogy én sem vagyok különb mint annyi sok társam, a történet kedvéért képes vagyok a legmisztikusabb jóslatot feláldozni.

Tamás és Elza érettségijének az ideje 1953-ban lett időszerű. Különös év volt az is. Mindjárt az év elején, vagyis februárban, meghalt az akkori világ keleti részének leghatalmasabb embere, születésekor kapott nevén Ioszf Viszarionovics Dzsugasvili, vagyis köznapi nevén Sztálin. Az acélember. Valóban az volt, legalábbis az alatta élt emberek viszonylatában. No,

nagy akarnok volt, Isten nyugossa. De nem nyugodott ám, még a sírjában sem. Az történt ugyanis, hogy a szabadság szelének első fuvallatát megérző népek legott fészkelődni kezdtek. És ki volt a leginkább lenyomva, ki zuhant nagyobbra más, mint a németek? Elkezdtek hát fódrozódni a berliniek, később már lázadni is. Amire természetesen következett a magtorlás. Mert elfelejtették ám a jó berliniek azt az alaptörvényt, hogy minden ilyen pillanatnyi levegőhöz jutással jó vigyázni, és csak mértékkel szívni az élethez nélkülözhetetlen gáznemű elegyből, mert Sztálin ide, vagy oda, egyetlen birodalom sem mond le szívesen arról, amit már megszerzett.

Ezek az események nyáron történtek, és igazából azok az emberek akik itt, a mi országunkban éltek, szinte nem is értesültek azokról, s a mi fiataljaink egyébként is mással voltak elfoglalva. De értesült arról Aczél Irma és környezete, hivatalból. És amit ők tudtak, arról hogyne értesült volna két olyan élénk eszű, kíváncsi fiatal, mint éppen ők? Valaki csak elkottyantotta a dolgot előttük is, mert az ember szája ugyebár nem csak evésre van teremtve, hanem beszédre is. Még szerencse, hogy már túl voltak a vizsgán, mire megtudták. Így is nagyon szomorúak lettek, főképpen Elza, aki hiába hallgatott róla, ilyenkor mégiscsak emlékezett rá, hogy ő voltaképpen – német. Kirsner Elza névvel, hogy is lehetne más?

Tamás természetesen tudott erről, most megtudta Irma is. Habár lehet, hogy ő addig is sejtette.

– No, most már tudod legalább, hogy ki az a medvebocs! – mondta Tamás a lánynak, célozva ezzel arra, hogy Berlin neve a medve német nevéből ered. Így meg lett fejtve annak a régi jóslatnak az a sora, mely szerint: „A medvebocsot lépre csalják és elverik rajta a port”.

Irma nem tudott a jóslatról, arról mindvégig hallgattak előtte a fiatalok, valami öntudatlan védekező ösztön súgta nekik azt, hogy arról a szertartásról, amelynek tanúi, sőt szereplői voltak, mindenképpen hallgatni kell. Még inkább arról, ami azon a szertartáson elhangzott.

Egyebekben pedig a nevelőjük már meggyőzte őket addigra, hogy az az új rendszer végeredményben jó dolog, s legjobban teszik, ha beállnak azok sorába, akik elősegítik minél előbbi teljes győzelmét. Vagy legalábbis elfogadják azt az új rendet.

„Ezzel együtt pedig segítitek az egész emberiség javát is!” tette hozzá Irma, voltaképpen szíve szerint.

Persze Elza csak könnyeztetett még egy ideig, amikor a berliniek sorsa eszébe jutott.

Az egyetemi felvételi következett. Tamás mindenképpen rendőrtiszti iskolába akart menni, a fővárost választva annak színhelyéül. Ezzel Irma is egyetértett. Mindössze az volt a bökkenő, hogy a román nyelvismerete nem volt valami fényes. Nem is lehetett, mert csak annyit tudott, amennyi az utcán ráragadt, meg az iskolában tanult. Az az iskola pedig szintén elég gyorstalpaló jellegű volt. Nem is járt egyikük sem igazából oda, csak az utolsó évben. A többiit magánúton végezték. Így kellett, hogy legyen, mert Mihályka nőtt, fejlődött szépen, s ő is megkövetelte a szülői jelenlétet. Irma, minden ragaszkodása mellett sem tudta pótolni azt, ami biológiai szempontból még a két fiatalban sem volt meg.

Bizony, Mihályka már a hatodik életévét töltötte. Neki is iskola dukált már lassan. Természetesen, mint árva, talált gyermeknek, senki sem tudta a valódi születésnapját, de meg-egyezőssel azt a napot választották, amikor megtalálták őt, a budapesti szülészeti klinika előtt.

Minden tényezőt a legjobb tudása szerint figyelembe véve, Elza azt határozta, hogy orvosira megy, méghozzá Marosvásárhelyre. Ő sem tudott valami jól az állam nyelvén, s az a nem is olyan rég szerveződött egyetem – akkoriban még főiskolának nevezték – megfelelőnek látszott ahhoz, hogy sem neki, sem Mihálykának különösebb nyelvi és beilleszkedési traumát ne okozzon.

– Jó! És hat év múlva mi lesz? – vetette ellen Irma, aki különben sem volt nagyon elragadtatva a lánya választásától.

– Hat év múlva? Akkor a legtermészetesebb módon befejezem a tanulást, s valahol, ahova kihelyeznek, megkezdem az orvosi munkát. Ez mindenkivel így történik, én se tudok többet, Mihályka pedig időben fel lesz készítve arra, ami következik. Ne feledjük, hogy akkor már tizenkét éves lesz!

– Vagyis kamasz. És annak megfelelően hisztis is.

– Ó! Nem hiszem! Ha csak egy kicsit is örökölt tőlünk, akkor nagyon fegyelmezett lesz! – Elza szemmel láthatóan úgy beszélt, mintha Mihályka a valódi, biológiai gyermeke lenne. Vagy nem tudta, mit is jelent az ilyen öröklés, vagy a nevelésben bízott ennyire. – Biztos egyébként, hogy lesznek ott még mások is, akiknek gyerekük van, vagy legalábbis időközben születni fog, hiszen tudomásom szerint abban a korban szoktak a nők szülni.

Irma tehát végül beadta a derekát. Csak azt nehezményezte, hogy Tamás és Elza olyan messze fognak kerülni egymástól.

– Nem lehetne neked is a fővárost választani?

– Nem! Az senkinek sem lenne jó. Nekem sem, de főleg a gyermeknek nem.

És ebben Elza nagyon határozottnak mutatkozott.

– Hát jól van gyermekeim! Legyen így! Én ezután is, erőmhöz mérten segíteni foglak titeket. Csak tartsen ki bennetek a szerelem, és a szeretet, addig, amíg azon a távolléten úrrá tudtok lenni!

Úgy tervezték, hogy össze is házasodnak, mielőtt elindulnak – külön-külön – a további életüket meghatározó hosszú útra. A házasság azonban, később már nem emlékeztek pontosan, hogy miért, de elmaradt.

– Hiszen úgy is tudjuk, hogy összetartozunk! El se tudnánk felejteni – mondták nevetve. Nem tudták még azt sem, hogy igazából melyiktől eredt az ötlet a házasság elhalasztására.

Az a nyár úgyis nagyon gyorsan eltelt. Felvételi vizsgát kellett tenniük, utána pedig tervezték azt, hogy milyen is lesz az életük, mint egyetemistáknak.

Irma is akcióba lépett. Telefonálgatott mindenfelé, szerzett is Elzának lakást, méghozzá mindjárt kettőt is. Válogathat benne, amikor megérkezik.

Elza eredetileg úgy tervezte, hogy Mihálykát magával viszi, amikor ősszel elindul. De később Irma meggyőzte, hogy jobb, ha a gyermek egyelőre marad, s csak később viszik utána.

– De akkor hol fog iskolába járni?

Ezt Elza kérdezte.

– Azt hiszem, hogy legjobb lesz ott, ahol te vagy – sóhajtott egy jókorát Irma. Akkor ébredt tudatára, hogy messziről sokkal kevesebbet fog tudni segíteni, mint hogyha ott van helyben. Erről a felismerésről ugyan nem szólt, hallgatott konokul, ezért aztán még az is lehetséges, hogy egészen más gondolatok jártak a fejében.

„De vajon, hogy is lesz tovább? Mi lesz velünk? És ami történni fog, az jó lesz, vagy rossz?”

Mindezekre az elhallgatott kérdésekre nem létezett válasz. Az elmúlt nagyjából öt év folyamán annyira hozzászoktak már, hogy Irma VAN, és így, vagy úgy, de megoldotta a felmerülő problémákat, hogy most – érezték – nehéz lesz majd visszaszokni a bizonytalanabb életbe.

Elza már majdnem teljesen elfelejtette azt a régi időt, amit csavargással töltöttek, valami véd és dacszövetségben, ketten a világ ellen. Elfelejtette jórészt azt a régen megtörtént szertartást is, amelynek mindketten résztvevői voltak, s amely misztikummal, s jóslatokkal terhes légkörben zajlott. Mindezt el lehetett felejteni. Volt aztán egy másik rövid időszak az Elza életében, amelyet pedig jó lett volna elfelejteni, nagyon szerette volna, de azt meg nem volt képes. Most az is megint előjött mint elkárhozott lelkek a pokol bugyraiból. Pedig arra éppen senkinek nem volt semmi szüksége.

Mindezek az emlékek lassan, szinte észrevétlenül ugyan, de megváltoztatták azt a képet, amelyet Elza kialakított magának a világról. Rég nem volt már feltétlen híve az újfajta rendnek. De a réginek sem, azt ugyanis alig ismerte. Csak külsőségeire emlékezett. Az apja elegáns egyenruhájára, szálfegyenes tartására, határozott járására, s arra, hogy mindezekhez valami töprengő, szomorú, szinte mélabús ránc tartozott, amelyet a katonatiszt apa mint bélyeget, állandóan a homlokán viselt. Mintha... büntetésből. De azt már nem tudta, hogy miféle bűnökért járhatott olyan büntetés, annak a bélyegnek viselése.

A gyorsvonat este, nyolc óra körül sípolt és nyikorgott ki a váradi állomásról. Nem onnét indult, akkor már százhusz kilométernyi út mögötte volt. Váradon körülbelül tíz percet állt. Ez elég volt arra, hogy Elza és Tamás kényelmesen elhelyezkedjenek a jegyeik szerinti fülkében. Aztán – még mindig állt a vonat – kinéztek az ablakon a sötétbe és integettek arrafelé, ahol Irmát sejtették. Aztán... a körülbelül négy órás út alatt halkan beszélgettek. Megegyeztek, hogy hetente fel fogják hívni egymást telefonon, mondjuk szerdán az egyik, ez Elza lesz, és vasárnap este a másik. Találkozni valószínűleg havonta egyszer fognak, akkor is Tamás lesz az, aki utazni fog, mert Elzának minden bizonnyal több lesz a tanulnivalója, és ráadásul nem is lesz hol aludjon Bukarestben, mivel a rendőrtiszt jelöltek mindenképpen bentlakásban kell majd lakjanak.

– És különben is, majd még meglátjuk, hogyan alakul – egyeztek meg a jövő ködös képét illetően. Mihályka nem volt velük. Az utolsó pillanatban Irma úgy döntött, hogy mégiscsak jobb lesz az, ha a gyermek Váradon kezdi el az iskolát. És talán ott is folytatja, amíg lehet, és amíg Elza legalább az első három évet el nem végzi.

– És ha időközben még egy gyerek lesz? – kérdezte Tamás.

– Az jó lenne, de nem lesz! Legalábbis így mondta a nőgyógyász. De ha mégis lesz, annak is lesz itt helye. Ti mindenesetre úgy gondolkozzatok, hogy nektek is itt lesz a helyetek. Nektek is, meg nekik is – mondta ki a verdiktet Irma.

A négy óra hamar elrepült. Arra az állomásra értek, ahol Elzának le kellett szállni, hogy másik vonatra üljön. A vonat ott is állt valami tíz percet, mert a vasutasok mozdonyt cseréltek, tehát bőven volt idő. Tamás segített a csomaggal, de aztán visszaszállt és a fővárosig attól kezdve aludni szándékozott. Ami végül is nem úgy lett. Mert nézte a sötétbe borult tájat, az itt-ott felvillanó falvak, városok fényét.

Elza körülnézett az állomáson. Azt már tudta, hogy a neve Székelykocsárd. No, elég sivár kinézete volt. Mivel több mint egy óra múltán indult csak tovább a vonata, ráért körülnézni. Amikor kiment az állomás épületéből, semmit sem látott, csak a nagy sötétet. Illetve... nem is! Mert valahol, meglehetősen távol, fények pislákoltak, jelezve, hogy ott talán valami falu van. Esetleg kettő is, javította ki magát gondolatban, mert úgy tűnt, hogy a két fénycsoport között sötét terület van. Az lehet ugyan erdő is, amely eltakarja a falu közepéről jövő fényeket, gondolta aztán.

Megint bement az épületbe. Leült egy padra a csomagja mellett és körülnézett. Amire addig nem figyelt, több hozzá hasonló fiataalt látott csomagokkal.

„No, ezek alighanem szintén egyetemisták lehetnek!”

Nem is igen volt másféle utas, mint valószínűsíthető diákok és valami juhásznak kinéző férfiak. De egyik félelőből sem volt sok.

Egy idő után bezörgött a vonat is. Valahol oldalt állhatott addig, mert a hangosbeszélő nem jelezte, hogy érkezett volna.

Bent a vonatban sötét is volt, meg hideg is és főként bagószag. Abba a fülkébe, amelyben ő elhelyezkedett, még hárman szálltak fel. Két fiú, meg egy lány. A lány alacsony volt, fekete hajú és egyébként semmi különös látnivaló nem volt rajta. A fiúk viszont jókedvűek voltak, hangosan beszélgettek, igyekeztek szóba elegyedni vele is, meg a másik lánnyal is. Eleget ökörködtek, mondták, hogy ők dehogyis egyetemisták, hanem traktoristák.

– Nem is! Hanem igazából traktorversenyzők!

– Hernyótalpas méghozzá – tódította a másik. Egyik fiú szőke volt, a másik fekete, göndör, néger hajjal. Az volt a rámenősebb kettőjük közül. Mert egyébként igyekeztek minél közelebb dörgölőzni a lányokhoz. Amit a másik lány kifejezetten rossz néven vett. Elza nem bánta, tudta, hogy alig három óra után megérkeznek és könnyen lehet, hogy sose látják utána egymást. Vagy ha mégis, minden esetben sokkal másabb körülmények között, s ki emlékszik már akkor? Hagyta hát, hadd ökörködjének, addig is telik az idő.

Hajnali öt óra után érkeztek meg, miután végigbumliztak újabb három órát, minden bakterháznál megpihelve. A vonat itt sem állt meg végleg, csak valami tíz percre. A fiúk leszállás után sem tágitottak. Addig Elza már tudta, hogy az egyiket Suszter Gábornak hívják, ez volt a négerhajú, a másik pedig, a szőke, Aszódi Béla névre hallgat. De voltak hasznosabb információk is. Az egyik ilyen az volt, hogy a telefonálás bizonyos nehézségekbe ütközik. Általában. Jobb, ha előbb felad egy meghívást pontos órára annak, akivel beszélni akar, s a postán akkor jelenjen meg, amikor már nagyon közel a megbeszélte idő. Elza meg volt szokva azzal, hogy akkor telefonálhat, amikor akar, hisz Irmának volt telefonja a lakásában. Persze... ritkán vette igénybe akár egyik, akár másikuk. Irmát ugyanis szolgálati ügyben hívhatták, s hívták is, a leghetlenebb időkben. Nos, telefonálás innen ritkán lesz. Vajon Tamás tudja ezt? Ha nem tudja, minden bizonnyal meg fogja tudni.

Az állomás épülete nem vallott éppen egyetemi központra. Elég kicsi volt és elhanyagolt. És elég messze a város központjától.

– De van busz – jelentette ki Gábor – és a buszvezetők tudják is, hogy mikor jön vonat.

Valóban tudták. Nem telt bele tíz perc és egy hosszú orrú RATA busz jelent meg, mindegyiket felvette.

– Na most már csak azt kéne tudni, hogy merre?

Elza mondott egy utcát s házszámot. A másik lány hallgatott, csak csendesesen ment velük.

– Hát, itt volnánk – mondta Gábor. Általában ő volt az aktívabb a fiúk közül. – De nem biztos, hogy éppen ilyenkor illik-e bekopogtatni valahová.

Elza körülnézett. Az ég lassan szürkült, de az igazi reggel még messze volt. Gondolatban igazat adott a fiúnak. Aki folytatta a gondolatot.

– Tehát? Hová mentek?

– És ti?

– Ó! Nekünk van lakásunk. És kulcsunk is. Gyertek hozzánk! Délelőttig el lesztek nálunk, utána majd intézhetitek a magatok dolgát.

Elza benne is lett volna, de a másik lány, időközben kiderült az ő neve is, Ingridnek hívták, hevesen ellenkezett.

– Akkor gyere csak te!

– Hogyne! Most már nem hagyom Ingridet magára! És ti se gondoljatok semmi közvetlenségre! Asszony vagyok, hatéves gyereke van.

A fiúk nagyot néztek.

– Teee? Hát hány éves vagy?

– De hát... hány éves vagy?

Elza hirtelen kibökte, hogy tizenkilenc.

– Jó! És azt a gyereket tizenhárom, vagy tizennégy éves korodban szülted?

Ekkor már el kellett mondani, hogy Mihályka nem a vér szerinti gyermeke, hanem úgy találták egy kórház előtt. És azóta is gondját viselik.

– S a férjed?

– Hát... igazából még nem vagyunk házasok. Ő is tanul.

– Mit?

– Rendőrtiszt lesz. Bukarestben. Most kezdi ő is.

Telt az idő. Az utcán megjelentek az első koránkelő emberek. A fiúk most kávézni hívták meg a két lányt. Ennek már nem mondtak ellent.

Az első év az egyetemen általában hasonlóan szokott eltelni minden ember számára. Elza sem volt kivétel. A vásárhelyi orvosiról meg éppenséggel két regény is játszódik nagyjából abban a korban. Nem időzünk tehát olyan eseményeknél, amelyek mindenki számára ismertek. Annyit mindenesetre érdemes elmondani, hogy a két lány másfél hónap után újra találkozott a vonaton már megismert fiúkkal. Persze, hogy nem voltak traktorversenyzők, hanem szintén orvosjelöltek. Csak... harmadévesek. Bár – jellegzetes városi fiúk lévén – nem tudhattak arról, hogy olyan, hogy traktorverseny, valóban létezik, s létezett már akkoriban is, csak hogy az úgy zajlott, hogy ekéket is kapcsoltak a traktorok után, s nem is nevezték így, hanem szántóversenynek. Ilyesmi persze nálunk csak később honosult meg, akkor, amikor a szocialista kollektivizálás teljes gőzzel beindult. És imitt-amott teljes kegyetlenséggel is. Mindez azonban akkor még a beláthatatlan jövőben rejtőzött.

A tanulnivaló valóban sok volt, alig maradt szabadidő számukra. A két lány egyébként közösen vett ki szobát a városban, mivel abban az időben bentlakás még kevés volt, a később és még ma is létezők akkor kezdtek épülni. Igaz ugyan, hogy diák sem volt annyi, mint ma.

Tehát a nevelőanya által megtudakolt lakások közül választották ki azt, amely a legmegfelelőbbnek látszott.

Irma meglehetősen érdeklődéssel vette tudomásul, hogy a nevelt lánya egy évfolyamtársnőjével lakik együtt.

– Csak nem a pénztárcámat akarjátok kímélni? – kérdezte nevetve, mire megtudta, hogy kíméletről valóban szó van, de nem az ő esetében, hanem a másik leányka szüleit célozva meg. Ingridnek ugyanis idős szülei voltak, az apja nyugdíjas artista, meglehetősen szűkös anyagi fedezettel, az anyja pedig, bár dolgozik, fodrásznő, de ő meg már alig bírja a munkát, a sok vegyszer megtámadta a kezét, meg a légzőszervét is.

– No, így már értem és helyeslem is! De azt remélem tudod, hogy Tamásra semmi költségem nincs! Számára mindent biztosít az állam, még a ruhát is. Mert, hogy egyenruhában feszít a jó fiú. Hát ne sajnáljatok engem!

Ingrid egyébként már nem volt olyan vadóc, mint amikor először találkoztak. Megszokta már a két fiút, s azt is, hogy körülöttük legyeskednek. Eleinte nem is lehetett tudni, hogy melyik srác melyiknek csapja a szelet, de később kialakult, hogy Gábor Elzát kíséretti, Ingridre pedig maradt Béla. Néha kirándultak is együtt, négyen, igaz ugyan, hogy azok a kirándulások csak reggeltől estig tartottak.

Aztán egyszer úgy alakult, hogy lett egy szabad szombatjuk a vasárnap mellé. Pont akkor azonban Ingrid bejelentette, hogy ő nem megy. Miért? Nem részletezte. Elza tehát kettesben ment el Gáborral. Szovátára. Bár tél volt és hideg, de a fürdőhely még így is tetszett nekik. A fiú sokat tudott Szovátáról, volt alkalma informálódni az elmúlt három év alatt. Ő volt az is, aki végül kimondta:

– Maradjunk itt éjszakára!

– Tudod, hogy nem lehet!

– Persze! A nem létező férjed, meg a szintén nem létező gyereked miatt!

Még győzködte egy ideig, s a vége az lett, hogy maradtak. Akkor még a város nem volt olyan mint manapság. Csak nyáron élt igazán. Ha tehát szállás kellett nekik, könnyen találtak maguknak. Még örültek is a házigazdák, hogy valaki ilyen időben is betoppan hozzájuk.

Az este és a rá következő éjszaka nagyon kellemesen telt el mindkettőjük számára. Azért megegyeztek, hogy erről nem fognak beszélni társaságban. Persze Ingrid, aki szombat este már rendesen otthon volt és üresen találta a lakást, sőt vasárnap is egész estig, sejtette, hogy mi történhetett, de őt egy száj elé tett mutatóujjal hallgatásra lehetett bírni. Megismételni azonban néha sikerült, többre nem is vágyott egyikük sem, végül is Gábor is vékonypénzű diák volt. Apja nem élt már, fényképész édesanyja pedig máshova is tehetette a pénzét, mint a fiacskája szórakozásába.

Mert ekkor már tudták egymásról, hogy Elzának nevelőanyja van, Gábornak pedig szintén csak az egyik szülője él még, az édesanyja. Suszter néninek jó mestersége volt, keresett is, de csak jobb lett volna, ha a férje is életben van. Ő azonban meghalt három évvel azelőtt, hasnyálmirigy-rákban. Csúnya halála volt, az utolsó hónapban már annyira lefogyott, hogy olyat még elképzelni is nehéz. Jószerecske, hogy Béla, akkor már régi barátja rögtön melléállt, s a temetés utáni nyáron meghívta a vidéken élő nagymamájához nyaralni és felejtetni. Attól fogva a barátságuk még szilárdabbá vált. Gábor egyébként nem egyedül ment el abba a Szatmár melletti faluba, hanem vitte magával az unokatestvérét is, akit Ibolyának hívtak. Miért vitte? Ki tudja? Talán az a lány is megszenvedte az Aszódi bácsi halálát...

Bélának a szülei is orvosok voltak, eléggé jól szituáltak, a nagymama pedig egy Szatmárhegy nevű faluban élt, akkor már egyedül. Mert szatmáriak voltak, a két jó barát.

Ezerkilencszázötvenháromban sok minden változott szerte az országban. Mint zsenge növény, ha nyomasztó súlytól megszabadul, például felemeli róla valaki jótét lélek a rajta terpeszkedő követ, a alsóbb-felsőbb vezetők is ráébredtek arra, hogy nagyobb a mozgásterük mint annak előtte. Mindezek a változások természetesen nem egyszerre következtek be, hanem fokozatosan. Hol itt, hol ott változott meg valami, ami eladdig úgy tűnt, mintha kőbe lett volna vésve. Például a bukaresti rendőriskolának is megváltozott... a neve. Ugyanakkor új parancsnokot is kapott egy kapitány személyében. Akit aztán lázas sietséggel kineveztek őrnaggyá, hogy mégis csak legyen valami respektusa.

Strupka Tamás természetesen semmit sem érzékelt a lefolyt változásokból, nem is tehetette, mert amikor ő odakerült, azok már jórészt lezajlottak. Idősebb diáktársak mondtak néha egyet s mást, de az őt részint nem érdekelte, részint nem tudta mihez kötni a változások mibenlétét. Ő mindenesetre tanulni ment oda, hogy rég elhatározott szándéka szerint nyomozó tiszt legyen belőle. Mivel pedig ez erős szándék volt, a leadott tárgyakat is aszerint becsülte. Azt természetesen még gondolni sem érdemes, hogy ne tanulta volna a többi tárgyakat, annál ő sokkal lelkiismeretesebb volt. Csak hát, volt olyan tárgy, amelynek tanárai felfigyeltek rá, és volt – több – amelyekéi nem.

Érdekeseeknek bizonyultak pedig azok közül is némelyek. És ha megingatni nem is tudták az eredeti elhatározásában, azért néha elgondolkozott azon, hogy nem lenne-e jobb az akkor még fiatal állambiztonsági apparátusban dolgozni, elvégre ott is nyomozni kell, mint egy életre eljegyezni magát a gyilkosok s a tolvajok hajkurászásával? Ez a problémája kicsivel később megoldódni látszott.

Először két oktatója figyelt fel rá. Az, aki a kriminalisztikát tanította, ez voltaképpen a bűnügyi nyomozás technikájával foglalkozott, és aki a kriminológiát. Vagyis a bűnelkövetők lélektanát, motivációit, s mindent, ami ahhoz kapcsolódik.

Először a kriminológia tanára figyelt fel rá. Vagyis tanárnője, mert nő volt. És még fiatal is mellé. Nehéz is lett volna nem felfigyelni az ifjúra, aki olyan feszülten figyel és még szorgalmasan jegyzetel is. Egy hónap után már meg- meghívta a laboratóriumába, hogy ha már olyan nagyon akar tudni, hát legyen is neki lehetősége. Ezt a fiatal nőt Constantinescu Mihaelának hívták és nem csak fiatal volt, de igen csinos is. Jászvásárról származott, tehát nem bukaresti volt, hanem moldovai. Kicsi filigrán hölgy volt, emiatt is fiatalabbnak nézett ki a valódi koránál. Akárhányszor megtörtént, hogy a diákok maguk közül valónak nézték és csak amikor közelebb jött, s meglátták a rangjelzését, ismerték fel, hogy nem diák. Akkor aztán kérték az elnézést, amit Mihaela mosollyal és fejbólintással nyugtázott. Talán még hízelgett is neki, hogy olyan fiatalnak látták. Orvosi végzettsége volt egyébként.

A diákok általában tanulták is meg nem is a kriminológiát, sokan, faluról jött fiatal legények, nem is értették túlságosan. Azok, úgy tervezték, hogy majd a vizsga előtt bemagolják a fontosabb adatokat, azzal átmennek. Ez általában be is jött, mert Mihaela nem volt túlságosan szigorú. Ebből aztán érthető, hogy örült, ha akadt valaki, aki figyel is, érti is és amikor megengedik neki, komoly, lényeglátó kérdéseket is tesz fel, amikből látszik, hogy tisztában van az anyaggal. Legalábbis azzal a részével, amit addig leadott.

Valahogy elterjedt az intézetben az is, hogy Tamás az Aczél Irma nevelt fia, ettől aztán még jobban figyelt erre a diákra.

Elég sokat dolgoztak tehát együtt, még azt is megtette Mihaela, hogy kikérte Tamást olyan órákról, amit nem tartott különösen fontosnak. Alaki kiképzésről például, amit úgyis megtanul más alkalommal, mert mindennapos program. Nyomozónak úgy sem az a legfontosabb feladata. Akkor ugyanis már tudta, hogy a kevés-szavú, szerény fiatalember milyen irányt akar adni az életének. Csak még azt nem döntötte el akkoriban, hogy milyen keretben fogja a kapott képzettséget kihasználni. Állambiztonság, vagy bűnügy? Mindkettő tetszett volna neki, de tudta, ezt a döntést még korai lenne meghozni.

– És igazából melyik tetszene neked? – kérdezte Mihaela, akivel időközben már tegeződtek is.

– Mindkettő – válaszolta Tamás, majd hozzátette –, de tudom, hogy majd választanom kell. Még halogatom egyelőre.

– Jól teszed – helyeselt a doktornő, – én is azt tenném. Talán az a legjobb, ha először megtanulod a teljes szakmát! Akkor még mindig lesz időd választani. A kínaival milyen viszonyban vagy?

– Jó viszonyban! Kölcsönös tisztelet! Persze, amennyire ilyen esetben kölcsönös lehet – tette hozzá.

A kínainak nevezett tanár a kriminalisztika előadója volt, magas, vékony, hosszú ember, aki a melléknevét onnan kapta, hogy Ha Rangon Teu-nak nevezték. Az igazi nevét ugyanis a bukaresti románok nem tudták kimondani. Az ugyanis Harangöntő Pál volt. Valamikor magyar királyi csendőrőrmester, de aki nagyon hasznossá tudta magát tenni, mely okból is elnézték neki a múltját. Mindent tudott a rendőri nyomozásról.

Az előbb említett beszélgetés a Mihaela lakásán folyt le, ahová Tamás akkor már bejáratos volt. A nő nem volt férjnél, senki nem tudta, hogy ez mindig így volt-e, vagy volt valamikor másképp is, és elvált? A lakása mindenesetre nagyon szép, ízléssel berendezett volt, egy kertes házban. Ilyen is akadt még akkoriban a régi Bukarestben. Szombaton, a program végeztével szabad volt Tamásnak odamenni, civil ruhába öltözni.

Egy ilyen alkalommal történt meg az is, hogy a fiatalember, mintegy véletlenül, megsimította a nő karját.

– Ó! Hozzám mertél érni?

– Bocsánat! – válaszolta a fiú veresen. – Nem teszem többet, ha kellemetlen.

Mihaela szélesen mosolygott.

– Nem kellemetlen egyáltalán! Sőt!

Akkor már nem volt visszaút. A fiatalember ott is maradt, egyikük sem ment sehova azon a hétvégén. Sőt, jószerevével ki sem bújtak az ágyból.

És attól fogva beállt közöttük valami hallgatólagos titkos cinkosság, amely folytatódott sokáig. Nem mindig azonos intenzitással és nem is mindig csak az ágyban. Hanem – mivel Mihaela jól ismerte a várost, olyan helyekre látogattak el kettesben, ahol valami, kulturális, vagy turisztikai, érdekesség akadt.

– Igen fiam, valóban őrmester voltam. A magyar királyi csendőrségnél, vagyis egy olyan királyságban, amelynek éppen akkor királya sem volt. Te el sem tudod képzelni, hogy milyen sokat tanultam én annál a testületnél! Ezért lehetek én most itt, Bukarestben tanár ennél az intézménynél.

– Ezt értem tanár elvtárs, de akkor miért nem megy haza, ott oktatni, ha egyszer magyar ember? Nem az lenne a természetes?

– Dehogynem! De hát, látod, odaát most még rosszabb a helyzet, mint itt. Olyan szemmel néznek minket, régi embereket, hogy minden válogatás nélkül akár le is csuknának, mint a fasiszták kiszolgálóját. Pedig nem mindegyik csendőr volt ám olyan! Sőt, majdnem biztos vagyok abban, hogy a nagy többség tisztességes, munkáját végző ember volt. Aztán mégis... elég, ha egy annak idején letartóztatott tolvaj, vagy rabló elkiáltja magát, hogy „ezt ismerem, ez az ember Horthysta csendőr volt!”, s már vinnének is a dutyiba. És be is kerülnek szépen a tolvajaim, gyilkosaim közé, kártyapartnernek. Na hát látod, ezért vagyok itt. És itt is maradok, egészen addig, amíg odaát a helyzet meg nem változik. És persze, ha itt addig rám szükség van. Mert ilyen tekintetben nincsenek illúzióim. Most még én tudok a legtöbbet, de már nevelődik, nemsokára készen is lesz az az új nemzedék, amely minket fel fog váltani. Akkor

aztán azonnal lesznek majd olyanok is, akik ezt-azt rám fognak, s ugyanolyan véget érek itt is, mint amilyen ma odaát várna rám.

– De akkor? Nem mindegy?

– Nem. Mert így megvan annak a lehetősége, hogy a két ország egyikében mégis talán győz a józan ész. Már pedig kettő több mint egy. Mindenesetre, most sokan lapogatják a hátamat nagy barátsággal, és én tudom, hogy csak a megfelelő helyet keresik, ahová a kést be lehet szúrni.

Ez a beszélgetés Tamás és a „kínai” között nagyjából egy hónappal azután folyt le, hogy Mihaelával megszerették egymást. Tehát, az a két ember, aki a leendő nyomozónak a legtöbbet adhatta, valóban felfigyelt a mi fiatalunkra, s lehetőségeikhez mérten egyengették is az útját. Bár... mindkettő másképpen.

Tamás persze rendszeresen telefonálgatott Vásárhelyre, és Nagyváradra is. Vásárhelyre egy kicsit körülményesebb volt, ezt hamar megtudta. Neki magának ilyen problémái nem voltak, mert az iskolának több telefonja is volt, közte olyan is, amely a diákok rendelkezésére állt. Mi több, Mihaelának saját telefonja volt a lakásán is, de azt, a dolgok természetéből adódóan, nem használhatta erre a célra. Hanem Marosvásárhelyen... úgy tűnik, az a város mostoha gyermeke lehetett a telefonistáknak.

Mihaela egyébként tudta, hogy Elza létezik, de azt is tudta, hogy házasság addig még nem volt, tehát jogi bonyodalmak nem származhattak. Mihálykáról is tudott, nem is lett volna igazi tanár éppen a leendő rendőrtisztek előtt, ha azok az információk be nem futottak volna hozzá. De Mihályka szintén nem volt Tamásnak a saját, vér szerinti gyermeke és Mihaela azt is tudta.

Elza a maga részéről szintén hallgatott Suszter Gáborról mint a sír. Hát csak el voltak, ki-ki a maga titkával. Aztán, hogy Mihaela mit gondolt? Miben reménykedett? Ezt nem árulta el senkinek. És, hogy Suszter Gabi mit akart, vagy mit nem? Erről meg ő hallgatott.

Amikor Tamásnak ritkán, volt ideje Vásárhelyre menni – gyorsabb és könnyebb út volt, mint Vásárhelyről Váradra – ígérete szerint meglátogatta Elzát, de soha nem töltött ott egy napnál többet. És olyankor mindig előre megbeszélték, nehogy véletlenül közbejőjön valami. Ami az orvosin elég sokszor meg is esett. Mivel pedig a fővárosban is volt orvosképzés, Tamáshoz eljutottak a hírek onnét is. Hogy bizony ott is sokszor megesik egy-egy közbejött előadás, vagy kollokvium, s arra rendszerint kötelező volt elmenni. De a második félévtől kezdve ő maga is sokszor kellett váratlanul szolgálatot teljesítsen.

Ám azért addig a második félévig még volt egy pár dolog. A vizsgák például, amelyek kemények voltak, de amelyeken, mint jófejű fiatalok, jó eredménnyel túljutottak. Azután pedig, februárban, egy rövid kis vakáció következett. Mivel ezalatt szünetelt az oktatás a felsőfokú intézetekben, a mi fiataljaink is hazamentek Irmához. Még egy kis kalandjuk is akadt az úton. Egy tagbaszakadt férfi egy nőt próbált molesztálni a vonaton, akit Tamás – egyenruhában is volt, meg a féléves állandó edzés is megtette a magáét – könnyen leszerelt. A nőt igazából nem is látták előtte (megint együtt utaztak, miután megegyeztek, hogy Kocsárdon találkoznak), csak akkor, amikor azt a férfit eltávolították a közeléből. Akkor megnézték, miközben éppen hálálkodott. Valahogy nagyon ismerősnek is tetszett nekik. Mintha már látták volna valahol. Régebben. De nem ugrott be, csak majd otthon.

– Ha nem tudnám, hogy már jó idő eltelt azóta, akkor azt mondanám, hogy az a nő volt. Tudod, aki akkor volt velünk. Amikor az a szertartás... – mondta Tamás, ahogy sikerült kettesben maradniuk.

– Nekem is ismerősnek tűnt! De nem volt az nagyon régen? Öregebb kellett volna legyen.

- Ördög tudja! Vannak emberek, akik sehogy se öregszenek. Szóval te is ráismertél?
- Igen. És még egyszer láttuk valahol, csak nem tudom, hogy hol.
- Szerinted üldöz minket?
- Azt nem hinném. Mindig olyan rendes volt. Inkább mintha védelmezni akarna.
- Na ha így van, erősebb is lehetne. Csak ilyen védelmezőre telik a mi számunkra?

Tamás már vigyorgott. De egyben el is gondolkozott. Elza is. És mindkettőjüknek megvolt rá az oka.

Irma természetesen minden jóval, finomsággal várta őket. De aki igazán meglepte mindkettőt, az Mihályka volt. Az elmúlt félév alatt nagyon nagyot fejlődött. Irma szerint a suliban is nagyon jó és okos. Hogy ez a nagymamák megszokott dicsekvése volt-e, vagy valami alappal is bírt, arról könnyen meg lehetett győződni. És valóban, szinte már felnőttesen el lehetett vele beszélgetni.

Az a hét tehát hamar elrepült, utána pedig várta őket megint az iskola.

Tamás számára az volt a meglepetés, hogy Mihaela eltűnt. A tárgyát egy középkorú férfi vette át. Ő is jó előadónak bizonyult, de hiába, nem Mihaela volt.

Tamás kérdezősködött, persze amennyit feltűnés nélkül lehetett, de semmitmondó válaszokat kapott. Azért az első szabadnapján elment a lakására is. Ám ott mások laktak már, ismeretlen emberek. A háziasszony annyit tudott mondani – lám, bebizonyosodott, hogy nem a saját háza volt –, hogy valahol máshol kapott állást, de még mielőtt elfoglalta volna, hazament Moldovába. Jászvásárra.

Végül addig szívogatta a fogát, amíg elegendő bátorságot gyűjtött és megkérdezte Harangöntőt is. „Csak nem fog agyonütni” gondolta. És valóban, szó sem volt agyonütésről. Inkább igen készségesen válaszolt a kriminalisztika prof.

– No igen – dünnyögött elgondolkozva a hosszú, kissé hajlott hátú tanár –, tudok erről a dolgodról. Most már csak azt kéne eldöntsed magadban, hogy mennyire fontos neked Constantinescu kisasszony. De azt hiszem, ezt még most úgy sem tudnád eldönteni. Azt hiszem, nem hibázok, ha megadom neked a Iași-i címét. Majd kérsz a parancsnoktól egy soron kívüli szabadnapot, mert ezt így szokás, garantálom, hogy meg fogja adni, ha megtudja miről van szó, majd utána azt is megtudod, hogy miért lesz olyan készséges, odautazol, s találkoztok. Majd minden eldől. Egyebek között a te jövőd is.

– Összefügg ez valamivel? Ami a jövőmet befolyásolja?

– Igen. Egyrészt tanuld meg, hogy minden mindennel összefügg. Másrészt, te az iskola egyik legjobb tanulója vagy, akitől még nagy eredményeket várnak. Várunk. Ezért jó, ha mind segítünk téged. Abban is, hogy elhatározásra juss. Azt hiszem, ennyit mondhatok neked most. Majd az utad után még beszélünk. Szeretném, ha tudnád, hogy bárhogy is döntesz, nekem az jó. Másokról ezt nem merném elmondani. Mindenesetre nyomozónak vagy teremtvé, bármilyen formában is fogod azt művelni. Itt van a cím – leírta egy papírfecniire, olyant mindig hordott magával, híres volt erről – és amikor visszajössz, majd még beszélhetünk.

Jászvásár felé a közlekedés sokkal jobb volt mint Marosvásárhelyre. Több vonat is volt, és ő úgy időzítette, hogy lehetőleg kora délelőtt érjen a városba. Így is történt, tíz órakor már szállt, csak éppen el kellett találna a történelmi nevezetességű „Copou” parkhoz, ahol valamikor régen a legnagyobb román költő, Mihail Eminescu is lakott egy ideig, s a barátja, a meseíró Ion Creangă. (Talán Ágh János lett volna a neve, ha történetesen Erdélyben születik.)

Jászvásáron én magam is voltam, a történet krónikása, valami tíz évvel a megjelenített események után és határozottan tetszett nekem a szép, rendezett város. Nem tudom, hogy most milyen, valószínűleg nagyvárossá nőtte ki magát, s nem biztos, hogy előnyére. Tamásnak is tetszett a csempézett főtér, a fejedelmi palotával, s az út is felfelé a parkhoz, ahol Mihaela is lakott a kriminalisztika tanára szerint.

Szép, jól karban tartott földszintes ház volt, rendezett udvarral s kerttel. Bizony már tizenegy óra is el volt múlva, amikor tisztjelöltünk megnyomta a csengőt.

A csengetésre először egy negyven év körülinek látszó asszony jött ki házi ruhában, alighanem épp dolgozott valamit a házban. Hasonlított Mihaelára, ebből következtetett Tamás, hogy alighanem az anyja lehet. A hasonlóság azonban egy ponton megszűnt: annak az asszonynak szomorú, megtört tekintete volt, míg Mihaela élénk volt és vidám, ami a szemében is látszott.

– Jó napot, kit keres? – kérdezte. A kérdésben nem volt sem ridegség, sem ellenséges indulat. Csak az információhoz jutás célja volt érezhető.

Tamás hát bemutatkozott, s mondta, kit keres.

– Ó! Tomaş!? – jött a válasz, amiben valami hangulat zöngéje rezgett a felismerésnek is.

De akkor már Mihaela is repült. Szó szerint, mint egy boldog kismadár. Úgy is csimpaszkodott a Tamás nyakába, mintha örökre oda akarná befészkelni magát. Lehet, hogy úgy is gondolta. A lányon ugyanúgy házi ruha volt, mint az anyján, megtoldva még egy köténykével is. Alighanem mindketten a konyhában tevékenykedtek előzőleg.

Ezután persze szó sem volt többet a Mihaela konyhai tündérkedéséről. Maga az anyja, Mariana asszony, akiről a lány elmondta, hogy fiatal korában nagyon szép volt – ő is, vetette közbe Tamás – tuskolta a kedves lányát a szobája felé, és befele mindkettőt az ajtón.

– Mert mi dolog az te lány, hogy vendéged jön, te pedig a konyhába bújsz el előle?

Odabent aztán, az ezer és egy dolog mellett, amit megbeszélni csak a szerelmesek számára fontosak, azt is elmondta Mihaela, hogy valóban, az anyja egy régebbi tragédia miatt öregedett meg így, aránylag fiatalon.

– Amikor az öcsém meghalt.

– Hány éves volt?

– Tizennégy.

– Akkor nem is lehetett olyan régen.

– Öt éve. Én egyetemen voltam.

– Hogy történt? Beteg volt?

– Nem. A kamaszkor. Sajnos. Meg a nemzedéki ellentétek.

– Baleset? Elszökött?

– Nem. Megölte magát. Az apám szolgálati pisztolyával.

– Olyan nagy volt az ellentét?

– Igen. Meg apám szigorú is volt hozzá. Sokkal inkább mint hozzám.

– Értem. És mi volt a meg nem értés oka? Vagy túl fájdalmas elmondani?

– Igen. De azért elmondom. Azt akarom, hogy mindent tudjál rólunk/rólam.

– De tényleg! Ne mondd, ha olyasmi – hajolt közel Tamás, a lány kínlódo arc kifejezését látva. Meg is csókolgatta, nyugtatgatta.

– Na! Kész! Én erős lány vagyok. Hát az történt, hogy a két férfi szinte semmiben nem értett egyet. Mihail sem az új rendszert nem bírta, kétszínűnek tartotta, sem azt a tényt, hogy apám azt kiszolgálja. Sajnos egy csepp realitásérzék, józan belátás nem volt benne. Aztán ráadásul azon a nyáron megismerkedett Erdélyben egy lánnyal. A lány magyar volt. Nem az itteniek közül való, hanem a határon túlról. Apám, majd megismered, nem kimondottan szűk látókörű, eléggé toleráns is, de amikor Mihail azt mondta, hogy elszökik azzal a lánnyal, s magyarrá lesz, akkor mégis csak hazahozta, s bezárta a szobájába. És sajnos ott volt a pisztoly is. Apám akkor le akart szerelni, de nem engedték. Parancs alatt van, majd meglátod, milyen az. Ő sem tért magához abból. Azóta sem. Látod? Egy kamaszos engedetlenségből!

Tamás bólogatott.

– És akkor?... Nagyon megutált? Minket? A magyarokat?

– Dehogy! Épp ellenkezőleg! Azóta sokkal megértőbb.

Mihaela akkor egészen odabújt Tamáshoz és végre elsírta magát. Mintha minden fájdalmát, ami azzal a tragédiával kapcsolatos, végre most sírná ki magából.

Két órára az apa is hazajött. Szolgálati kocsi hozta, katonatiszt, alezredes, ezt Tamás akkor már tudta. Vékony, katonás ember volt Tamásnál alacsonyabb. Később kiderült, hogy nagyon komoly, kemény a beosztottjaival is.

Mivel az asszonyok már előbb meghívták ebédre, a diák maradt. Különben is most látott először életében igazi családot közlről. Működés közben. Állandóan érezni lehetett rajtuk, hogy összetartoznak. Az, ami Váradon volt Irmával, csak másolata volt egy családnak, igaz – jól sikerült másolat.

Ebéd után Nicolae, az apa visszavonult, s visszavonultak a fiatalok is. De ők nem sok időre. Alig egy óra múlva Mihaelának eszébe jutott, hogy meg kéne mutatnia a várost.

– De már láttam! Idejövet!

– Az semmi! Senki nem mesélt el neked semmit! Semmiről. Apám úgyis dolgozik most, nincs értelme, hogy zavarjuk! Gyere!

– De olyan kevés időnk van egymással! Éjjel már mennem kell, hogy sorakozóra odaérjek!

– Azt, hogyne! Várd ki a végét!

Hát elmentek városnézőbe. Igaza volt a lánynak, így sokkal érdekesebb volt. És szebb is, ha volt, aki megmagyarázza. Nem is akárki!

Így nagyjából hét óra volt, mire hazakerültek. Nicolae már előjött és várta őket.

– Jó, hogy jöttök! Kész a vacsora!

– De nekem nemsokára mennem kell!

– Dehogy kell! – válaszolt Nicolae. – Már beszéltem a parancsnokokkal, s mondtam neki, hogy még maradsz. Holnap és holnapután. Így hát nem kell indulni. Csak, ha menni akarsz. És különben is megbeszélni valóm van veled. Vacsora után. Ha nincs ellenedre. Ami pedig Weltmant illeti, nem lesz kifogása. Tudom én is, hogy „funcția doboară gradul”, ahogy a bakáim mondják, de nekem nem csak rangom van, hanem funkcióm is hozzá. De azonkívül is, elég jó a kapcsolat köztünk.

Tamás örült a szabadnapja meghosszabbításának „na de azért még KÉT nap, az azért mégis sok”, s vacsora után vérző szívvel megvált Mihaelától egy kis időre, hogy Nicolaével megbeszélje azt, amit az alezredes akart. Mihaela azonban úgy látszik sejtette, hogy megbeszélés lesz, nem mutatott különösebb megütközést. Vagy tán lehet, hogy éppen ő kérte rá az apját? Egyébként is örült a Tamás többlet szabadnapjának. Boldog volt mint egy kismadár, megint szinte repkedett a házban..

– Milyen rendes, kedves leány! És látod fiam, nem talál egy hozzáillő férfit magának!

Természetesen az idősebb főtiszt nem ezekkel a szavakkal rohanta le Tamást. Inkább csak, mintha a beszélgetés folyamán véletlenül előjött témát említett volna.

– Pedig kérője volt, sok is, de ő, úgy látszik, a hivatását többre tartja annál, semhogy pillanatig tartó kapcsolatokat húzzon s erőltessen. Mint most is! Volna ez az Arsene. Rendes fiú! Huşiból való. Onnét jött, még én segítetttem neki elhelyezkedni, könyvelői állást szereztem neki. De Mihaela válogat. Azt hiszem, nem kell neki. Te meg egy kicsit fiatalka vagy, hány éves is?

– Húsz.

– Látod? Ő meg huszonöt. Ámbár, ha igazán szeretitek egymást, még elmegy.

– És az nem zavarja önt, hogy... én magyar vagyok?

– Egy cseppet sem. A ti népetek egyik... kultúrhérosa, Széchenyi István is élt Bukarestben. Szerelmes is lett ott. Madam Florescu. Ez volt a neve. De aztán hazahívták a grófot, Vaskaput szabályozni. Így hát abból a szerelemből sajnos nem lett semmi. De a mi családunk is több felől jött össze. De főképpen csángók lennének. A feleségem Bejan lány volt. Mariana Bejan. Amikor elvettem. Gyakori név a csángók közt. Ő még magyarul is tud. Igaz, nem valami sokat. És gondolkoznia kell néha. Ha beszél. De tud.

– Én sem vagyok tiszta magyar – válaszolt Tamás őszintén –, az apám ruszin volt. Tanítók voltak a szüleim.

– És te tudsz ruszinul? – kérdezte az alezredes Tamástól az édesapja nyelvén, kristálytisztá kiejtéssel.

– Természetesen. Csak már rég nem volt alkalmam. De sosem felejtettem el.

Azért a beszélgetést mégis román nyelven folytatták. Tamás látta, hogy a beszélgető társának könnyebb úgy. Úgy tűnt egyébként, hogy Nicolae komolyan informálódva van az ő családjáról is, főleg ami a nevelőanyját illeti. Akit egyébként csak „jidanca” névvel illetett, de nem volt abban semmi lebecsülés, vagy ellenséges indulat, inkább egy kis szeretetteljes csipkelődés. És sok tisztelet.

– És te fiam? Elhatározta már, hogy merrefelé lépsz? Amikor az iskolát elvégezted?

Mint annak idején Mihaelának is, Tamás most is őszintén elmondta, hogy még nem határozott. Egyik is vonzza, meg a másik is.

– De azt tudd meg, hogy ha az állambiztonsági szolgálatot választod (akkoriban kezdték el „szeku”-nak rövidíteni) akkor ott nagyon sokat tudok segíteni! Szóval... ne sokat halogasd! Mindenki boldogabb lenne! – jól meghangsúlyozta azt a „mindenki”-t. Érthető volt, hogy Mihaelára gondol.

Még hozzátette, hogy minden tisztelete a nyomozás mint szakma iránt, de egy kicsit viszolyog attól, hogy a lánya (nagyon szerette, úgy látszik) egy milicistához menjen feleségül. Akkoriban így nevezték az országban a rendőrt

Lassan az éjjél közeledett. A kancsó bor is kiürült. Igen jó bor volt, a moldvai borok híresek. Nicolae felállt az asztaltól, mintegy megropogtatva elgémberedett tagjait. Amely mozdulatot Tamás úgy értelmezett, hogy már mindent megbeszéltek, ami arra érdemes volt, udvariasan jó éjszakát kívánt s visszament Mihaelához.

Másnap folytatódott a városnézés. Azért a lány még megkérdezte, hogy mit beszéltek az édesapjával? És, hogy határozott-e?

Megmondta őszintén, hogy még nem.

– Kár! Mert látod, a szüleim, mind a kettő, nagyon verik ám a vasat, hogy határozzam el magam. Nem biztos, hogy sokáig tudom tartani magam. Ez a tündérálom (vis feeric) kettőnk között akkor lenne igazán szép, ha valami jövőt is látnánk. Együtt.

Ez igaz volt, Tamás is el kellett ismerje. Meg is ígérte, hogy hamar elhatározza magát.

Este elutazott.

Az iskolában az első közös órájuk után magához hívatta Harangöntő. Ezt nem tette eddig. Mármost, hogy a saját lakásába hívja. Nem volt szokása egyébként sem a vendégek fogadása. Magányos farkasnak volt elkönyvelve.

– No, mit intéztél Jászvásáron?

A fiatalember őszintén beszámolt arról, amit Mihaelával meg Nicolaéval beszélgettek. Az intimitásokat természetesen kihagyva. Tanácsra volt szüksége, méghozzá égető módon.

A prof. hümmögött és a fejét ingatta, mint aki nagyon gondolkodik.

– Az az első, hogy eldöntsd: szereted-e azt a lányt, és mennyire?

– Nagyon. De...

– Aha! Szóval van egy de!

– Van. Nagyon átlátszó kezd lenni az egész. Mintha toborzás lenne.

– Jól látod. A lány valószínűleg valóban szeret téged. És veled képzeled el a jövőt. De benne van abban a körben, nem is akar, nem is tud kiszabadulni belőle. Persze, az öccse tragédiájának az emléke is dolgozik benne. Elmondta?

– El. Az apja is. Külön.

– Hmm! Tisztességesebbek mint gondoltam volna. Hááát... te kell döntsél. Azért ne feledd, hogy Nicolae egy szóval sem kérdezte, nem is emlegette például Mihálykát. Ez is jelenthet valamit. Ne siesd el. De ne is késlekedj sokat. Az egyik neked nem jó, a másik, udvariatlanság, s nekik nem jó. Azonkívül még van valami. És ez is rád vonatkozik. Egy hetes gyakorlatról volna szó. Nem rögtön, előtte még szükség lesz néhány dologra. Külön megbeszélésekre, meg utasításokat is adok. És be kell szerezned egy jó fényképezőgépet. Nem muszáj drága legyen, csak jó. Pontos rajza legyen, s könnyű legyen kezelni. Tudsz fényképezni?

– Az alapokat.

– Értem. Vagyis, amennyit az órán elmondtam. Na, annál többet kell tudnod. Ez különben is a legbiztosabb jövőd lesz. Nyomozó fényképezés nélkül nem képzelhető el. És jegyzetfüzet nélkül. Lehet az egy notesz, vagy külön lapocskák, mint nekem. De ezt tudod, mert elmondtam. No tehát, lesz dolgod. És ez még jó is neked. Így a Mihaela szerelme rövid ideig a háttérbe szorul. Azalatt talán meglesz a szükséges távlatod, hogy ne csak a kedves, drága nőt lásd, hanem a környezetet is, amelyben van. És amelyből, én úgy látom, semmiképpen nem bír kitörni.

Most tehát fényképezőgépet kellett keresni. Mivel pedig a fővárosban volt elég bolt amely ilyesmit árult, a keresés Tamásnak a legtöbb szabadidejét igénybe vette. Ami maradt, abban Harangozóval tanácskozott. A tanácskozás természetesen ötven százalékos volt. Amennyiben a tanára tanácsokat adott, ő pedig igyekezett észben tartani. Nem csoda, ha ennyi elfoglaltság mellett kissé megfledkezett Mihaeláról és a szerelméről. Vagy talán azt gondolta, hogy a lány később is élni fog, de ez a gyakorlat, amely a véletlen ajándékként hullott az ölébe, no az alighanem egyszeri alkalom.

– Persze, nehogy azt gondold, hogy nekem szokásom elsőéveseket ilyen gyakorlatra küldeni. Benned azonban jobban megbízom, mint sok másod- vagy harmadévesben! És hát... most van rá keret. Hát ahhoz tartsd magad!

Tamás ahhoz tartotta.

– Az ócskapiacon voltál már? És egyáltalán mi a helyzet fényképezőgép fronton?

Tamás elmondta, hogy miket tapasztalt. Új, szovjet gyártmányú gépek jelentek meg a boltokban. Olcsók is, de az egyiknek, a kisfilmesnek, „szmena 2” a neve, a rajza nem tökéletes. (A későbbi változata, a később közkedvelt „szmena 6” csak néhány évvel később jelent meg nálunk.) A másik, „ljubityelj” névre hallgató nagyon szépen rajzol, de sem a képformája nem felel meg a kért szabványnak, sem a strapabírása nem olyan, hogy azzal terepre lehessen menni a sérülés veszélye nélkül. Természetesen a tanára ismerte ezeket a problémákat, de jól esett neki, hogy a diákja is felfigyelt rájuk. „Van tehetsége a gyerekeknek! Meg technikai érzéke is!”

– Az ócskapiacon voltál?

– Nem még.

– Akkor menj és nézz körül! Ott olcsóbbak a jó gépek, talán találsz olyat, ami hosszabb időre is megfelel.

Tamás megfogadta a tanácsot. És hosszas keresgélés után valóban talált olyant, amely megfelelt. Kettőt is, mindkettő csehszlovák gyártmány volt. Az egyik egy kétnormás dobozgép volt, kisfilmmel és 6x6-ossal is dolgozott. A rajza pedig éppenséggel csoda szép volt. És még amellet ott volt a „kisöccse”, annak „mikroma” volt a neve. Olyan kicsi, hogy csak 16 milliméteres filmet lehetett beletenni. De az egész gép elfért a tenyerében. Akár titokban is lehetett fényképezni vele. Tamás – egy életem, egy halálom – megvette mindkettőt az ösztöndíja terhére. Ami viszont a ráadás volt, ugyanannál az embernél rengeteg könyv is volt eladó. Magyar nyelvű könyvek. Költözni akart a család, s eladogatták azokat a tárgyakat, amelyek túlságosan nehezek lehettek. Két idősebb hölgy is kerülgette azokat a könyveket. Olyan ötven év körüliek lehettek, tehát a húszéves ifjú számára idősnek tűntek.

Mármint, a könyvek nekik is kellettek volna. Ráadásul éppen azok, amelyek Tamásnak. Érvek és ellenérvek csatája után a fiatalember fájó szívvel lemondott a könyvek feléről. Igaz, a másik fele is nagy öröm volt.

– Na de még nem végeztünk! – mondta az egyik hölgy, már sokkal szelídebb hangon. – Remélem, leszel olyan udvarias és segítesz nekünk hazavinni a mi könyveinket?

Na, ha már így beleesett mint Pilátus a Krédóba, nem bánta, legyen. Megragadta mindkét paksamétát, a hölgyek cserében a gépeket vitték számára. A buszon kérdezte meg, hogy hova is kell menniük.

– A Repülők tere mellett lakunk, könnyen megjegyezhető helyen. Ezt azért mondom el, hogy majd még máskor is meglátogass – mondta az a nő, aki Teréz néven mutatkozott be –, de nem is eresztünk el ma sem egy kávé és egy kis beszélgetés nélkül.

A másik, Márta névre hallgató, helyeselt.

A Repülők tere (Piața Aviatorilor) a legelitebb elit lakhelye volt, amit csak Bukarestben egyáltalán el lehetett képzelni. „Hát kik lehetnek ezek? Már megint mibe botlottam?” gondolta. És igaza lett.

A két nő, természetesen családjukkal együtt, ugyanabban az emeletes házban lakott. Teréz, tőle indult a meghívás, az emeleten, Márta a földszinten. Még volt egy pincelakás is, abban a Teréz férjének a testvére lakott, aki agglegény volt. De – később bebizonyosodott – hogy a pincelakás is ugyan olyan elegáns és jól felszerelt volt, mint a másik kettő.

Hát kávézgtak, beszélgettek hármásban. Teréz elmondta, hogy ők csak néhány hónapja költöztek ide Váradról, mert a férjének állást ajánlott a sógora. Vagyis a Márta férje.

– Váradról? – kapta fel a fejét Tamás. – Netán hallottak is a nevelőanyámról? Aczél Irma a neve.

– Hogyne hallottam volna! Jól ismerem is. Akkor te biztosan Strupka Tamás vagy!

Hogy közös ismerősnek örvendeztek, egyszer csak nyílt a bejárati ajtó, s minden különösebb ceremónia nélkül belépett rajta a Márta férje, a feleségét keresve. Gondolta, hogy a testvérénél lehet. Tamás rápillantott és elfehéredett. Dragoș Vasile állt előtte, a belügy-miniszter helyettes. Többször állt már haptákban előtte, amikor hivatalos látogatást tett az iskolájukban. Most azonban egyszerű emberként állt ott, férj volt, aki a felesége után jött. A hölgyek őt is megkínálták, s elmesélték azt is, hogy akadtak össze az ócskapiacon, s vitatkoztak a könyvek felett.

– Igazából fényképezőgépet kerestem – vörösödött el a leendő nyomozó.

– És? Kaptál? – a beszélgetés itt románra fordult, mert Dragoș tudott ugyan egy keveset magyarul, de nem szeretett beszélni, félt, hogy hibázik és kinevetik.

„Íme, milyen érzékeny tud lenni egy ilyen nagy hatalmú ember!”

– Igen, kaptam. Kettőt is. Igen jókat.

A miniszterhelyettes a kezébe vette a gépeket és tüzetesen megnézte.

– Valóban jók. Kívánom, hogy jó hasznukat vedd!

Még maradt vagy tíz percig, megfigyelte, hogy a miniszterhelyettes nagyon gyorsan hörpintette fel a kávéját, ki tudja, talán sajnálta az időt rá, vagy általában sietős ember volt, s amikor már nem hatott udvariatalanságnak elbúcsúzott a társaságtól.

Kifelé menet megnézte az ajtóra kiírt nevet.

Dakó Jeromos.

A földszinten meg valóban Dragoș Vasile állt a névtáblán.

A miniszterhelyettes legközelebbi látogatás három nap után volt esedékes. Aztán reggel a sorakozó idején, váratlanul kihívta (parancsolta) Tamást, hogy menjen közelebb. És halkan a következőt mondta neki:

– Fiam, szomorú hírt kell közölnöm! Közös ismerősünk, a hollóhegyi Hochmayer Ignác meghalt.

Tamás először nem tudta, mit válaszoljon. Majd megköszönte az informálást és így szólt:

– Nagyon sajnálom! Szegény! Ámbár én csak egyszer találkoztam vele. De ő irányított minket, kis csavargókat Irmához. Mi történt vele?

– Semmi különös. Tudod, Auschwitzban volt. És úgy látszik, az ott átélt szenvedések annyira megviselték, hogy végül is végeztek vele. A felesége meg eltűnt. Kicsi gyermeke volt, valahol olyan korban, amilyenben te voltál, amikor épp csavarogtál. De lehet, hogy az ő lelke nem olyan kemény mint a tiétek volt. Géza a neve. Ha megtudsz valamit, kérlek, közöld velem!

– Miniszterhelyettes elvtárs, köszönöm szépen a bizalmat és az információt!

– Jó! Leléphetsz!

Tamás még sokáig gondolkozott azon, hogy miért éppen neki mondta el ezt Dragoș Vasile? Pedig könnyen lehet, hogy csak azért, mert nem akadt más, akivel közölje. És talán így akarta bátorítani a fiút, hogy még látogassa meg.

A rövid intermezzónak két következménye lett. Egyrészt, a többiek, az évfolyamtársai egy ideig igyekeztek távol tartani magukat tőle, mintha bélpoklos lenne. Ezzel nem törődött, addig is magános volt. Másrészt a Harangöntő, a tanára, aki ismerte az előzményeket, mivel Tamás elmondta neki, mint azon kevesek egyikének, akiben bízott, ennyivel nyugtázta:

– Úgy látszik, szimpatikus vagy neki. Vagy fel akar használni valamire. Használd ki, de ne feltűnően!

Aztán folytatódott a felkészülés a megmérettetésre.

Mihaelának még mindig nem írt. Mit is írhatott volna, ha ő maga sem volt tisztában egy csomó dologgal?

Rövid ember, kitömött nadrág

Abban az időben Marosvásárhelyen, legalábbis a város belső területén már földgázzal fűtöttek a lakásokban. A két lány, vagyis Elza és Ingrid szobájában is így volt ez. Annak a szobának, részben külön bejárata volt. Nem teljesen, egy folyosóról nyílt, de azon a folyosón általában nem jártak a háziak. Persze, ott máskor, azelőtt is diákok laktak, a háziak, középkorú házaspár, abból csináltak maguknak egy kis nyugdíj kiegészítést. Így, diákokkal jobban jártak, mert munkásoktól, munkásnőktől féltek. Azok megházasodhattak, gyermekeik születtek, s örökre ott maradhattak. Diákok esetében nem kellett ilyesmitől tartani, a diákok előbb-utóbb elvégezték az egyetemet, s aztán az állam gondoskodott arról, hogy ne rontsák tovább a vásárhelyi levegőt.

Az orvosin az első év elismerten a legnehezebb. Talán még a harmadév hasonlítható hozzá valamennyire, de a hasonlóság felületes, a hasonlítás pedig gazda nélkül lett készítve valaki által. Azért, mert addigra a fiatalok legtöbbször már tudja, hogy kell olyan mennyiséget megtanulni. Amit rajtuk számon kérnek, ugyebár.

A mi két lányunk is természetesen igencsak el volt havazva ez idő szerint. Ám éppen az időben, vagyis úgy egy hónappal a februári rövid vakáció után, csendesebb periódusuk volt. Miért? A rettegett anatómia professzor valahol eltűnt egy időre, természetesen a hivatalosságok tudták, hogy hova, de a diákoknak nem kötötték az orrára. Elzáék legalábbis, nem tudták. Ha voltak is olyan jól informált kollégák akiknek volt valami fogalmuk arról, hogy éppen mi történik, nem voltak bolondok beszélni róla.

A nevezett idő alatt a tanársegéd tartotta az órákat. Bár ő is szigorú volt, de talán mégsem annyira, mint a hosszú prof. a szűrős bajuszával. Ez utóbbit, tudniillik, hogy mennyire szűrős, természetesen nem próbálták, mert az anatómia teljhatalmú ura, bár igen jóképű, de

ugyanolyan puritán is volt. Így hát, csak elképzelése lehetett a szúrós bajusztól annak, akinek már volt hasonló élménye.

És hát, milyen a diák? Amikor egy kis nyugodtabb, egy kicsit több szabadságot érez, mindjárt gondoskodik szórakozásról a maga számára. Ezt tették Elzáék is. Beszerveztek hát egy afféle baráti összejövetelt, amit, adott lévén a jó helyiség, éppen náluk szerveztek meg. Akkoriban tudomásom szerint még nem nevezték az ilyet házibulinak, bár igazából ezt nem tudom. Lényegében azonban az volt.

Természetesen nem volt az valami orgia, azt a háziak nem is túrték volna. De muzsikáltak azzal, amijük volt – bakelit lemezes lemezjátszójuk volt, egyiknek-másiknak, valamelyik el is hozta – és mivel két olyan évfolyamtárs is volt, aki az irodalmat szerette, egyik Ady, másik József Attila rajongó volt, ők hát még verseket is mondtak. Nem ugyan könyv nélkül, hanem csak olvasva.

A többiek, fiúk és lányok, körben ülve hallgatták őket. Valóságos vetélkedés alakult ki a két srác, egyikük Aszódi Béla volt, és a két költő között.

Vers és zene. Aztán megint vers és zene, váltakozva. Még valóban szép is volt. Aztán úgy fél tizenegy felé egy ember jött be az ajtón. Nem csengetett, kulcsa volt neki.

„Úristen! Tamás!”

Valóban ő volt. Mit látott? Fiúk és lányok ültek körben a falak mellett, s középen, egymással szemben, törökülésben a két versolvasó. Abban a pillanatban Aszódi Béla éppen az Ős Kajánt szavalta, mély beleérzéssel. Valahol ott tartott, hogy:

„Van csömöröm, nagy irtózásom
S egy beteg, fonnyadt derekam.
Utolszor meghajlok előtted,
Földhöz vágom a poharam.
Uram, én megadom magam.”

És amit látott? Elza a Suszter Gabi ölében ült és szemlátomást nagyon élvezte mind a helyzetet, mind a verset. Szó mi szó, Béla tényleg szépen mondta.

Tamás kis ideig zöldet látott a megdöbbenéstől. Meg kellett támaszkodjon a falban. De aztán úrrá lett a megdöbbenésén, s végül is udvariasan üdvözölte a többieket.

De a jelenlevők sem érezték magukat valami fényesen. Eleinte az egyenruhától rettentek meg, aztán, amikor felismerték – többen ismerték őt a régebbi látogatásai óta, Suszter Gabi meg Aszódi Béla éppenséggel elég jól – akkor alighanem féltékeny jelenetre számítottak. Semmi ilyesmi nem történt. Tamás, bár még akkor is a látottak miatti meglepetés hatása alatt volt, elnézést kért, hogy csak úgy bejelentés nélkül megzavarta a szórakozásukat, de nem tehetett róla, csak délután tudta meg, hogy Vásárhelyre kell jöjjön gyakorlatra, semmiképp nem szólhatott. Magában pedig ezt gondolta:

„Íme a büntetés Mihaeláért! Elég gyorsan jött!” az jutott eszébe, hogy a sors meglehetősen ronda fintora. Istenben akkor még nem hitt. Nem úgy volt nevelve.

Voltaképpen ezek a gondolatok voltak az okai annak is, hogy nem lépett fel határozottabban. Mindenki tudta, hogy tehetne volna.

Aszódi Béla még mechanikusan végigmondta a verset. Szerencséje volt, már a vége felé tartott. De ő sem érezte jól magát. Senki sem a jelenlevők közül. Elza pedig? A Tamás hallgatását vészterhesnek érezte, valami rettenetesre számított. És minél inkább hallgatott a fiú, annál inkább. Csak ült megmeredve a helyén, amivel még inkább növelte a saját rettegettségét. De egyszerűen nem volt képes felállni és elindulni Tamás felé. Végül mégis az

újonnan jött törte meg a nagyon kényelmetlen csendet. Ő is nehezen beszélt, mivel az elmúlt pár percben úgy kiszáradt a szája az izgalomtól. Mégis:

– Na jól van srácok! Ne ülünk már úgy mint egy kuka! Hazajöttem, váratlanul az igaz, de nem tehettem másképp. Holnap reggel dolgom lesz. Sajnálom, hogy megzavartam a szórakozásokat. De tényleg! Folytassátok! Én megyek, mert nehéz dolgom lesz, s fáradt is vagyok. Sziasztok!

Azzal, mint egy jelenés, megfordult, s kiment. Még abban is hasonlított a kísértetre, hogy nagyon csendesen távozott.

Utána már senkinek nem volt kedve maradni s folytatni. Mindenki végiggondolta, hogy vajon mi vár rá holnap. El is mentek csendesen.

Akkoriban volt a városi rendőrségnek egy vendégszobája. Ott szálltak meg általában azok, akik valamilyen ügyben a fővárosból lettek kiküldve. Tamás is odament tehát. Szabályosan bejelentkezett és elmondta, hogy az iskolája küldte és, hogy miért. Természetesen felhívták az iskolát, de ezt tudta előre. Meg is kapták a hivatalos választ, amely szerint valóban önálló nyomozásra küldték ki, s kérték, hogy mindenben legyenek a segítségére, hisz még kezdő, ha tehetséges is.

Aztán felment a szobájába s lefeküdt aludni. Az ugyan igaz, hogy eleinte semmiképp se tudott elaludni. De egy idő után a következő gondolatai támadtak:

„No igen! Úgy látszik, egyikünk sem különb a Deákné vásznánál. Most ez a tény jogot ad nekem arra, hogy pálcát törjek Elza felett? Semmiképp sem! Ellenkezőleg! Már csak a Mihályka kedvéért is úgy kell intézzük a dolgainkat, hogy az neki, a gyermeknek jó legyen! Ez erkölcsi kötelességem. Elza nő, tehát gyengébb. Védenem kell, nem megítélnem. Na és, ha ezentúl úgy élünk majd, mintha testvérek lennénk? Akkor mi van? Csak a nyugi a fő és, hogy a munkámat végezzem!” ezeket nagyjából végig gondolva, végül sikerült elaludnia. Miután még egy ébresztőt is kért reggel hétre. Mert azért fontos a pontosság!

Reggel gyors mosdás, borotválkozás, mert azért a tiszti iskola is csak olyan katonaság mint a többi, kevés reggeli a helyi étkezdében, és indulás.

Ő lepődött meg a legjobban, amikor a kapuügyeletes őrmester azt mondta, hogy:

– Várják!

Csak egy valaki volt, méghozzá Aszódi Béla. No, az legalább a tisztesség látszatával bír. Úgy néz ki, hogy csak a versek érdeklik. Abból nem lehet baj.

– Tamás! Ne ökörködj! Ne csinálj botrányt!

– Miért? Úgy néz ki, hogy csinálok?

– Nem, de ahogy tegnap kinéztél...

– Áhh! Fáradt voltam. Utaztam és ma valóban sok lesz a dolgom.

– Jó, de ilyet... ellenőrizni akartad az asszonyt?

– Dehogy! Mondtam, hogy csak gondolkoztam! Annyira meglátszik rajtam?

– Neem. De akkor most szent a béke? Köztetek.

– Azt azért nem mondtam. De tudod Béla, nem vagyok biztos, hogy van valami közöd hozzá.

– Persze, nincs. De jó ha tudod, hogy Elza és Gabi között nincs semmi. És nem is volt.

– Jó barát vagy és én értékelem. De MOST és NEKED valóban nem mondhatok semmit. Sok mindenről nem tudsz. És persze én sem tudok jó pár dologról. Ahhoz, hogy ahogy mondtad

„szent legyen a béke”, még időnek kell eltelnie. De értékelem, hogy idejöttél. S ezt elmondtad. Így beszél egy barát. Csak még azt nem tudom, hogy az enyém, vagy a Gabié. Sőt, a jelen állás szerint nem is akarom megtudni. Mondom: idő kell hozzá. Másképp nem megy. És most, bocsáss meg, valóban dolgom van.

Még pusmogott is valamit elmenőben. Olyasmit, hogy „mi az ördög hozta ezt is ide éppen most? Kell ez nekem, mikor azt sem tudom, hogy húsz perc múlva mit fogok csinálni?” Ráadásul tudta jól, Harangöntő többször is elmondta nekik az óráján, hogy az ilyen kéretlen tagadásokat mindig gyanakodva kell fogadni. Mert vagy érdekelt a cselekményben az, aki ilyet tesz, vagy eltitkol valamit barátja érdekében, de mindenesetre, legtöbbször éppen az ellenkezője igaz annak, amit a kéretlen közbeszólók állítanak. Hát csak bosszankodott. De érdekes módon most már nem is az izgatta igazán, hogy mi lesz ezután közte és Elza között. Hanem a legközelebbi jövő. Amiben helyt kell állni.

A kapus őrmester szerint az orvosi egyetemre kell menni, ott is a törvényszéki orvostan laboratóriumába. Már várják.

Az adjunktus fogadta. Igazából a kórbonctanon volt alkalmazva, de ő volt az, akiben a törvényszéki orvostan jövőjét látták. (Valóban, Nagycsabi a nagybátyám tizenhárom évvel azok után mint professzort látta viszont).

Ez az adjunktus nőtlen, nem egészen fiatal ember volt, egy utolsó éves hallgatóval járt jegyben. Később össze is házasodtak. Ekkor azonban még aggregénynek számított és igen szívélyesen vezette körül Tamást a birodalmán.

– Hát téged küldtek? – jelezve ezzel, hogy értesítve volt az érkezéséről. Sőt még azt is tudhatta, hogy kiféle ember, mert magyarul szólt hozzá. – No hát nézz körül a birodal-mamban!

A törvényszéki labor két közepes méretű szobából állt. Mindkettő csempézett falakkal és padlóval. Volt bennük lefolyó is mint a fürdőszobákban lenni szokott. Ebben az elsőben nem volt bútor szinte semmi, csak a belsőben volt két hosszú asztal mellettük támlátlan, csavarosan emelhető székek. Az asztalokon kémiai használatos üvegedények, kémcsövek állványokon. Minden szék előtt egy. Oda tehát alighanem diákok járnak.

A külső szoba, ahol voltak, valószínűleg a durvább tárgyak elhelyezésére szolgált, mert két szemközti sarokban hanyagul odavetett ruhákat látott. Aztán, amikor jobban megnézte, arra is rájött, hogy nemcsak ruhák voltak azok, hanem az egyik oldalon egy ruha-halmazban egy nagyon rövid ember feküdt, valóságos törpe. Persze, holtam. A másik, szemközti sarokban nem volt semmi, csak egy kitömött nadrág. Időbe telt, míg Tamás rájött, hogy bizony a kettő – egy. És, hogy igazából egy kettévágott férfi fekszik előtte. Úgy megütötte a látvány, hogy kis híján elhányta magát. Nehezen uralkodott az undorán. De így is elzöldülhetett az arca, mert az adjunktus sem szólt egy darabig, várta míg nagyokat nyel és lelkileg is némileg magához tér. „Szóval ilyesmiket lát Elza” gondolta magában és mindjárt jobban kezdte tisztelni a barátnőjét. Akivel pillanatnyilag éppen eltávolodtak egymástól, de már elrendezte magában azt is, hogy ha nem történik valami különösen szégyenletes esemény, akkor azon az eltávolodáson változtatni fognak, ha a sors is úgy akarja.

– No látom, hogy egyből kiszúrtad a lényegét! No, gyere át az én szobámba, hogy ne ezt lásd, mert jó lenne, ha rám is figyelnél – mondta az adjunktus és kivezette a folyosóra. Az ő szobája szemben volt, a folyosó másik oldalán és embernek való módon volt berendezve. Na ülj le abba a fotelbe, igyál egy pohár pálinkát – már ki is töltötte közben – úgy tudom, nem vezetsz, és ha akarsz, köpjél is egy egészségeset abba a kagylóba!

Tamás köszönte szépen, a pálinkát elfogadta, de a kagylóba nem köpött. Aztán az adjunktus, nevezzük talán ***** Zoltánnak, mert tényleg az volt a neve, folytatta.

– Nos, mint láttad, fiatal ember volt a szerencsétlen. Elvágta a vonat a két állomás között. Jelenleg úgy gondoljuk, hogy vagy baleset, vagy öngyilkosság lehetett. Nyomozás eddig nem volt, egy rendőr látta, neki is hasonló véleménye volt, azt mondta, minek nyomozni? És csak a mozdonyvezetőt sajnálta. Hogy az most min mehet keresztül! Igazából kapóra jött nekünk a tanárodnak a kérdése, hogy nem tudunk-e valami kezdő rendőrtiszti iskolásnak alkalmas kideríteni valót.

– Mi a neve annak a fiatalembernek? – kérdezte Tamás, örülve, hogy végre normális, rendőrhöz méltó társalgásban vehet részt. De azért eleget krákogott még, mire azt a rövid mondatot kinyögte. – Vagy még nem lehet tudni?

– Berszán Miklós. Ez áll a buletinjében (személyi igazolvány). Ha ugyan az övé. De miért is hordozná a másét? Tiszta ügynek látszik.

– És hol lakik? Lakott.

– A személyijében az áll, hogy Toplicán. (Maroshévíz). De nem hinném, hogy onnan járt volna naponta dolgozni.

– És tudja adjunktus elvtárs, hogy hol dolgozott?

– Nevezzél csak nyugodtan Zolinak! Ha már együtt ittunk pálinkát. Mindenki így hív. Ami pedig a kérdésedet illeti, Tudomásom szerint építkezésen dolgozott. Hogy melyiken, azt nem tudom. Sok itt az építkezés mostanában. Fejlődik a város. Sok a beköltöző, lakás kell nekik. Iparosodunk.

– És azt lehet tudni, hogy ivott-e alkoholt a fiatalember, mielőtt meghalt?

– Vagyis, hogy alkoholos befolyásoltság alatt állt-e? Mi ezt így mondjuk. Nos, abból, amit tudunk, jócskán részeg lehetett. Hogy éppen mennyire, az bizonytalan, mert alvadt volt a vére, mire ideérkezett. De ez különben sem releváns abból a szempontból, hogy baleset volt, vagy öngyilkosság. Mert az öngyilkosok is sokszor isznak előtte, hogy bátorságot merítsenek. Bár ne tennék! – sóhajtott Zoltán adjunktus.

Végezetül Tamás még arra kérte, hogy megnézheti-e tüzetesebben azt a rövid embert? És, hogy mikor halt meg?

– Természetesen – volt a válasz – és tegnapelőtt délben került hozzánk.

Így lett érthető az is, miért kellett Tamásnak olyan lóhalálában utaznia. De most nem az érdekelte. Megint átmentek a folyosó másik oldalára és megnézték azt az embert. Most már nem émelygett olyan nagyon. „Csak megszokja idővel!” A fiatalember főképpen a nyakra volt kíváncsi, meg az áldozat hátára. Foltokat keresett. Amit talált le is fényképezte. A mikromát hozta magával, arra számított, hogy könnyebben boldogul vele a terepmunkában. Később is ez lett a szokása, s szinte szabállyá fogalmazta, hogy a fényképezőgép legyen minél kisebb, ha lehet éppenséggel láthatatlan.

Még valami jó megvilágítást kért, amit Zoltán adjunktus egészen természetesnek véve a rendelkezésére bocsájtott. Méghozzá többféle színben. Látszott, hogy ő is jól érti a lényegét.

Még elbeszélgettek az adjunktussal nagyjából egy órát, de az már csak olyan volt, mint a társasági dumapartik, amelyeknek olyan témái szoktak lenni, mint „a cserebogarak halhatatlansága”, vagy például „az idei kavicstermés”.

Közben két óra lett, Zoltán is időszerűnek látta a dolgaival törődni, Tamás pedig arra gondolt, hogy talán jó lenne, ha megvárná Elzát, hátha elkezdhetnék normalizálni a kapcsolatukat. Bár ezt megint nem mondta meg előre, s ezért létezett egy olyan lehetőség, hogy még komiszabbul elromlik.

Tudta, hogy az első (sőt másod és harmad) évesek legtöbb idejüket az anatómián töltik, arrafelé indult tehát. De nem volt szerencséje, Elzáéknak biofizika órájuk volt.

Azért mégis találkoztak, méghozzá a kapuban, éppen amikor ki akart menni, valósággal belebotlottak egymásba.

– Szia! Hát te mit csinálsz itt? Csak nem engem vártál?

– De igen. Itt volt dolgom a törvényszéki orvostanon, s most végeztem. Gondoltam... megvárlak. Hazakísérhetlek?

– Persze! Maradj is otthon! Szabad neked!

– Tudom. És köszönöm. Sajnos délután még dolgom van. A tanáromnak is telefonálnom kell.

– Melyiknek? A nőnek, vagy a férfinak?

– Harangöntőnek. A nő elment valahová. Állítólag állást kapott más megyében – Tamás érezte, hogy a vér hogyan lepi el az arcát, mind pirosabbra festve. Szerencsére csak az érzése volt ilyen (sokszor megtörténik), vagy éppen Elza nem nézett rá akkor.

Elza közel lakott az egyetemhez, a Trébely nevű utcából balra nyíló egyik utcában, amelyet akkoriban még Babits Mihályról neveztek. Tamásnak feltétlenül jóval többet kellett mennie, ha a rendőrségre akart volna érni.

Maradt hát délután öt óráig, még aludt is egy kicsit az Ingrid ágyán, mielőtt továbbindult volna. Így nem sokat beszélgettek, de mégis mindketten nyugodtabbak voltak, s egymáshoz is kedvesebbek, amikor a srác elindult, hogy dolgai után nézzen.

Még meg is ígérte, hogy ha a dolga megengedi, másnap hazajön aludni. Megtette ezt már korábban is, ilyenkor kihúzták az Elza ágyát szélesre, s úgy aludtak. Ingrid általában nem zavartatta magát ezért, most meg elképzelhető, hogy egyenesen örülne neki. A békességnek. Most azért mégsem huzigálták az ágyat, mert csak délutáni szundításról volt szó. És különben is, elég felemásan voltak egymással is még. Igaz, egyre jobb reményekkel.

Amikor kilépett a kapun, észrevette, hogy még rendesen világos van.

„Nocsak! Mégiscsak tavasz lesz előbb-utóbb!”

Még fütyörészett is, ahogy ment lefelé. Ő sem tudta eldönteni, mitől vidám. Attól-e, hogy szebb lett az idő, vagy attól, hogy Elzával kezdenek rendbe jönni a dolgok? Pedig igazából nem is tudott rendesen fütyörészni.

A szobájába érve kivette a filmet a gépből, s jól becsomagolta, nehogy még véletlenül is fényt kapjon.

– Van valamilyen futárszolgálat Bukarestbe? A rendőrtiszti főiskolába, a kriminalisztikára. Volt.

– Reggel ott lesz a film. Van valami eredmény?

– Az még nincs. De vannak nem egészen érthető jelenségek. Az orvosszakértő is azt mondja.

– Szóval belökték?

– Úgy néz ki.

A szolgálatos sóhajtott egyet.

– Akkor nyomozni kell, nincs mentség! Akarod folytatni?

– Szeretném. Azt hiszem, nem lesz nagyon bonyolult eset.

A tanárának is ezt mondta este a telefonba.

– Azért vigyázz, ne hamarkodd el! És ha nehézséged van, kérj segítséget! Nem szégyen.

– Azt fogom tenni. Sőt máris azt teszem. Készítettem egy pár felvételt és elküldtettem. Valami nincs rendben a hullafoltokkal. Mintha ennek a szegénynek nem arra folyt volna a vére, amerre vonzotta a föld. Van egy a tarkóján és kettő a hátán is. Ő maga meg hason fekszik. Holnap majd többet tudok mondani.

– Én is! És gondolj a piramisra!

Ezt tudta. Több mint száz éve a nyomozás alfája és omegája volt az a bizonyos piramis (ma is az), és nekik is ezt nyúzta Harangöntő mester állandóan, újabb és újabb finomításokat tanítva meg annak kapcsán. Sőt, megjövendölte, hogy a következő három évben is azt fogja tanítani. Nem volt az más, mint azoknak a lépéseknek az egymásutánisága, egyre szűkülve, amelyekkel a végső eredményig el lehetett jutni.

Reggel megköszönte a lehetőséget, hogy ott lakhatott a vendégszobában, és hazament. Vagyis természetesen abba a lakásba, ahol Elza és Ingrid is laktak. Úgyis szombat volt, legalább a következő napot együtt tölthetik. Aztán esténként még mindig eljárhat a rendőrségre, informálódni, telefonálni.

Azonban egyelőre csak a holmiját vitte át, úgy mint fogkefe, törölköző s ilyesmi. Azután pedig elment a halott Berszán Miklós barátait, s ha lehet szüleit is megkeresni.

– Felesége volt neki? Vagy barátnője? – kérdezte még, mielőtt hazament volna.

– Nem tudunk róla. Öngyilkosságra gondoltunk, nem folyt különösebb nyomozás – jött a válasz.

– A szülők?

– Őket természetesen értesítettük.

– Tehát tudják.

Ez eldöntötte a kérdést. Akkor először Maroshévíz.

Reggel hét órára az állomáson kellett lenni. Elza még csak akkor nyitogatta a szemét – vasárnap volt – amely ébredés szertartását Tamás mindig nagyon kedvesnek érezte. Régen, amikor még csavargásra voltak kényszerítve, különböző okokból, mindketten nagyon összevissza aludtak, aszerint, mikor és hol sikerült, de azt már jócskán elfelejtették. Tamásnak ugyan megmaradt az a képessége, hogy amikor kinyitotta a szemét, már pattant is fel, Elza azonban nő volt, szeretett még egy kicsit forgolódni mielőtt elhatározza magát a felkelésre. Ingrid ilyen szempontból köztes tulajdonságokkal bírt.

Ezúttal azonban menni kellett, mert dolog volt.

– És ez ezután mindig így lesz? – kérdezte Elza, egyelőre csak a félszemét tartva nyitva.

– Sajnos, ha együtt akarunk maradni, akkor mindig. Vagy majdnem mindig – tette hozzá.

A vasútvonalat nemrég javították – annak is háborús sebesülései voltak – de még így is majdnem tizenegy óra volt, mire a céljához ért. A Tamás céljához természetesen.

Kérdőzködésre kiderült, hogy több Berszán is van, nem is számított másra, de azok közül csak kettőnek volt Vásárhelyen dolgozó fia. A „vadember” Berszánnak és az „öregnek”. Az öreg volt az igazi. Valójában a házaspár nem volt sokkal ötven év fölött, de kicsik voltak, hajlott hátúak. A fiuk halála úgy megviselte őket, hogy minderre még rátett egy lapáttal. Csak ültek csendesen a kemence mellett, nem mozdultak, mint két fáradt madár. Az egyenruhás érkezése alig látszott érdekelni őket. Végül is mi jöhet még? Pedig tudták, hogy jönni fog valaki.

A kérdőzködésre elmondták, hogy „Miklóska” nagyon jó gyerek volt, sokat dolgozott és már majdnem egy éve nem lakott otthon. Csak hétvégeken járt haza, de otthon is mindig talált valami munkát. Javítást a házon, ólak reparálása, ilyesmit.

– Lány? Persze, van menyasszonya, de az is ritkán látja. Lehet, hogy már nem is szereti igazán, csak megszokásból nevezi még menyasszonynak magát.

– És ott? Vásárhelyen?

– Nem tudunk róla, hogy lett volna. Jó gyerek volt mindig. Templomba járó – itt egy kis könnyezés, szemtörölgetés következett – de barátja volt. Ámbár talán ott a városban inkább voltak barátai.

– Mondta?

– Nem. De hát ott dolgozott! Több időt töltött ott.

– És az... ivással? Hogy állt?

– Ó! Sehogy. Csak mint mindenki más. De amikor berúgott, ez nagyon ritka volt, csak nagy ünnepeken, akkor sem csinált cirkuszt, nem úgy mint a „vadember” Berszán. Csak ült a helyén és hallgatott. Általában sem sokat beszélt. Aztán miért éppen egy ilyen fiatal ember küldtek? A mi fiunk nem érdemelt volna egy idősebb, tapasztalt rendőrt?

Tamás meg kellett nyugtassa őket valamivel, mielőtt az elkeseredés megint erőt vesz rajtuk. Erre az volt a legalkalmasabb, ha elmondta, hogy hiszen ő egyenesen Bukarestből jött. Erre megnyugodtak.

Még volt idő a vonatig, hát meglátogatta a barátot is. Ő azonban nem tudott semmi újat mondani.

„Hát akkor lássuk a menyasszonyt!”

Szép kis székel leányka volt, de ő sem tudott semmit az áldozatról. Egyébként ő volt az egyetlen, aki még csak nem is könnyezett a kihallgatás alatt.

– Tudja, nem volt az igazából olyan nagy szerelem köztük – mondta az áldozat barátja, amikor Tamás visszatért hozzá, nem tudván hova tenni a menyasszony részvétlenségét – a szülők hozták össze. A lánynak más tetszett igazából.

– Ki?

– Mi jártunk együtt addig, amíg a szülők meg nem egyeztek egymás között.

– A fiú és a lány szülei?

– Igen.

– És a lány nem tiltakozott?

– Talán igen. Én nem voltam ott. Velem csak később közölte, hogy ezután másképp lesz, mert neki már vőlegénye van, s azt komolyan kell venni.

– Mikor volt ez?

- Vagy hat hónapja.
- És Miklós mit szólt mindehhez?
- Mit szólt volna? Így kellett lennie.
- És maga?
- Nem szerettem, de belenyugodtam.
- De az ördög vigye el, milyen barátok maguk?

A fiatal férfi ekkor szomorodott el először.

- Most már semmilyen.

Volt már tíz óra este, amikor Tamás megint Vásárhelyre ért. Gondolta, még beugrik a rendőrségre, hátha van fejlemény. Volt is.

- Keresett a tanárod. Telefonon. Mondta, hogy mikor megérkezel, hívd fel.

Így tett.

- Most már biztos, hogy jó nagyokat löktek azon a srácon, közvetlenül a halála előtt. Jól tetted, hogy elküldted azokat a képeket, amelyeket a foltokról készítettél. Még hozzá többféle fényben. Mondd meg az adjunktusnak is, hogy gratulálok. Érti a dolgát. Ezek pontosan olyan „látens” foltok, amelyeket csak bizonyos idő elteltével lehet meglátni. Ügyes ember! Úgyis vissza kell menjél majd hozzá, még hozzá minél hamarabb, hogy ne engedje eltemettetni az áldozatot, mert ide bizony nyomozás kell. Szerinted megbirkózol vele, vagy átadod másnak?

- Szeretném végigcsinálni, ha lehet! Nem baj, ha még hiányzok az órákról?

- Nem, dehogy. Mindenki örül a jó fogásnak! Tudsz még valamit?

Tamás beszámolt az aznapi eredményekről, s ugyanakkor megígérte a tanárnak, hogy továbbra is tájékoztatja majd. Aztán hazament.

Meglepetés várta. Vendég volt. Aszódi Béla. Ettől egy kissé furán érezte magát, s rossz szájíze lett. Visszaemlékezett a látott jelenetre akkor, amikor néhány nap előtt váratlanul betoppant. Pedig Béla igazán nem tehetett semmiről, ő csak verset mondott. De a rosszkedv el is illant rögtön, mert Béla Ingridhez jött. Úgy tűnt, jól megértik egymást. Sőt, tudott valamit a mostani nyomozásról is. Ezt nem lett volna szabad, ő csak Elzának mondta meg, de nem bánta.

- Talán a vásárhelyi ismerősöknél kéne érdeklődni! Elvégre itt volt többet.

Ezt Béla mondta. Nem is bánta, legalább lesz miről beszélgetni.

- Azt teszem, holnap reggeltől. De először a messzebb található emberekkel akartam végezni. Tudod, nekem is számít az útiköltség. Csak diák vagyok én is. De az ötlet valóban jó.

Ezután még beszélgettek egy kicsit négyesben, majd Béla elment Ingriddel valamerre. Mielőtt elmentek, Tamás még megkérte őket, hogy ne nagyon beszélgessenek másokkal arról, ami az ő dolgát érinti. Nem mintha nem bízna bennük, de lehet valaki, aki ismeri az ügy szereplőit. Olyan információhoz juthat így valaki, amivel akár akarata ellenére hamis nyomot hagy, s majd járhatnak utána mint a kerge birka.

„Na tessék! Kezdek úgy beszélni, mint egy unott, öreg felügyelő bácsi!” vigyorgott. Pedig amit mondott komolyan gondolta.

Voltaképpen először azokra volt kíváncsi, akik csak úgy lézengtek a helyszínen akkor, amikor a rendőrség az áldozat holttestéhez megérkezett. Hallotta, hogy az ilyen lézengőktől néha jó információkat lehet kapni. Ezúttal hárman voltak. Őket, a kapunál szolgálatos őrmester segítségével, egyszerűen berendelték a rendőrségre. Miliciának mondták még akkor. Két férfi volt és egy nő. A férfiak középkorúak voltak, koránkelők, munkásemberek. Hamar végeztek velük. Nem látták a „balesetet”, még a szegény Miki biciklijét sem.

– Ismerték az áldozatot? Tudták, hogy van biciklije?

– Személyesen nem ismertük, de sokszor láttuk, mert mi is korán megyünk. Mindig biciklivel ment és mindig tolta.

– Tolta?

– Igen. Ott a strekken nem is lehetett volna másképp, mert tönkrement volna.

– Akkor miért járt ott, ha tolni kellett?

– Nem tudjuk. Biztos így közelebb volt neki.

– Milyen bicikli volt?

– Jó. Valami német. Mifa, vagy möve, valami ilyesmi. Elég nagy becsben is tartotta.

– Ezt honnét tudják?

– Láttuk. A biciklin. Szép volt, csillogott.

– Maga is látta? – ezúttal a nőhöz fordult, aki a férfiakkal ellentétben fiatal volt és szép.

– A biciklit? Igen. Máskor.

– Maga is korán szokott kelni?

– Nem mindig. De néha igen.

– Akkor is korán kelt?

– Nem akkor csak később érkeztem oda. Eléggé meg is rázott. Amit láttam.

– Szép volt az a bicikli?

– Szép. Világoszöld, ezüst színű csíkokkal. De akkor nem láttam. Nem volt ott.

– Gondolja, hogy anélkül ment?

– Nem tudom. Lehet, hogy defektje volt. A gumi, tudja.

– Ért hozzá?

– Nem. Csak ennyit.

– Magának van biciklije?

– Van. De az nem olyan szép. Már egy kicsit rozsdás.

– Hol dolgozik?

– Otthon. Fodrásznő vagyok.

Nos hát el kellett őket engedni.

– Ismered ezt a nőt? – kérdezte a kapus őrmester, amikor elmentek a tanúk.

– Nem. Ki volt?

- Háát... egy „olyan” nő.
- Valóban? Kár. Mert egyébként szép nő.
- Hát igen. Ha csúnya lenne, nem lennének kliensei.
- Volt dolga már a rendőrséggel?
- Alig. Nagy ritkán. Amikor egy-egy kliense botrányt csinál. Semmi komoly. Egyébként ketten vannak, két nővér. Ez az idősebbik. Erzsí. Más néven Démon. Gondolom azért, mert szőke. A húga szebb. Annak Irén a neve. És úgy hívják, hogy Édeske.
- Gondolod, hogy lehet valami köze? Ehhez az ügghöz.
- Nem valószínű. Elegáns klienseik vannak. A Régen felé vezető út mellett élnek az anyjukkal. Már majdnem Szentgyörgyön. Úgy tudom, hogy még rendőr is akad a klienseik között.
- Jó lenne köztük lenni?
- Néha igen – mondta nagy őszintén az őrmester. Csakhogy nekem családom van. Te elmehetnél. Kikérdezní. Még Édeskét nem is láttad! Ő igazán szép. Ez a Démon egy kicsit mintha túl izmos lenne egy nőhöz képest.
- Áhá! Szóval csak láttad már! Az izmait!
- Csak hallottam.

Később Tamás el is gondolkozott ezen a beszélgetésen. Vajon nem kéne-e valóban kikérdezní azokat a nőket? Esetleg a barátaikról. Ki tudja? Na, majd holnap. Megnézte a jegyzeteket és jól megjegyezte a címet.

Amikor a házat meglátta komolyan elcsodálkozott. Hallott ő már olyanféle nőkről, de addig úgy tudta, hogy általában kis, lepusztult házakban laknak. Hát ez nem olyan volt. Sőt, valósággal szép. Tiszta, rendezett udvar, hátul kis kert, mivel tavasz eleje volt, szépen fel is volt ásva, szinte várta a veteményeket.

A csengetésre fiatal lány jött ki a házból. Alig hitte volna, hogy már huszonegy éves. Inkább nézte tizenötnek. És szép volt a lány is.

- Orosz Irén – mondta, amikor a fiatal nyomozó bemutatkozott.

„Szóval ő Édeske!” gondolta. Ezúttal egyébként Tamás is civil ruhában volt, főleg azért, mert nem akarta azzal kezdeni, hogy megijeszti. „Szinte alig hasonlít a nővére! Fantasztikus!” de aztán rájött, hogy mégis csak van hasonlóság. Csak nem szembeszökő. A különbözőség inkább a viselkedésükben állt. Míg Démon erős volt és határozott, s úgy is viselkedett, addig Édeske olyan volt mint egy kis simuló macska. „Vajon nem felvett póz ez?” nem tudta eldönteni. Valahogy meg kellett próbálni előhozni a természetes viselkedést!

- A nővéremet keresi? Nincs itthon. Ő látta... – megrázkódott, mint aki valami visszataszító dologra gondol. – Nagyon rettenetes volt?

- Hát eléggé – nyugtázta Tamás, visszaemlékezve arra, amikor a holttestet először látta két darabban.

- Ha elgondolom... hogy egy nappal azelőtt még láttam...

Lassan kiderült, hogy ismerték. És, hogy ő, vagyis az áldozat építette, hozta rendbe a házat, meg a kertet is.

- Mennyit kért érte?

- Nem tudom. Erzsivel egyezkedett.
- És mikor végzett az egésszel?
- Úgy két hete.
- Akkor hogy volt itt még egy nappal „azelőtt” is? A pénzéért jött?
- Akkor már nem. Akkor... hozzám jött. Megígérte... megígérte, hogy – Édeske elsírta magát. Eléggé keservesen. Lám, gondolta Tamás, az ilyen lányok is tudnak érezni! De kár ezért a lányért!

Irén egy kissé összeszedte magát.

- Arról volt szó, hogy együtt maradunk! Olyan jó ember volt.

Ekkor valami zörgés hallatszott kívülről. A nagyobbik nővér jött meg. Biciklin. Tamásnak elég volt egyszer rápillantani, s már tudta is, hogy ez AZ a bicikli. Nem az Erzsié, hanem a Berszán Miklósé. Nem szólt, ami nagyon nehezebbre esett. Még udvariaskodott vagy öt percig kettőjükkel, hogy meg ne riassza a madárkát, s aztán elment. Nagyon kedvetlenül. Még hallotta, hogy Édeske odaszól a nővéreinek, hogy:

- Te! Ez mindig ilyen savanyú?

Ő pedig magában utánatette, hogy: „Dehogyan! Csak titeket sajnállak”.

A többi már rutinművelet volt. Estére megérkezett Harangöntő. A lányokat az ágyból ugrasztották ki. Egyik sem volt egyedül benne.

És mindent megtaláltak. Nem csak a biciklit, de a pénzt is, amiben Berszánnal megegyeztek, s amit vagy nem fizettek ki, vagy Démon visszavette. Amikor Berszánt a vonat elé lökte. Nem volt nehéz, elég részeg volt.

Később kiderült az is, hogy a fiú végül csak a kialudott pénz felét kérte, mivel úgy számított, hogy Irént elveszi feleségül.

Nem volt rá esélye.

De Tamás azért mégis csak rosszkedvű volt.

- Na most látod, hogy milyen is igazából ez a mi mesterségünk – mondta Harangöntő a kedvenc tanítványának, már a vonaton. Miután az estét együtt töltötték Elzáéknál. – Akarsz mégis nyomozó lenni?
- Jobban mint bármikor! Főleg, ha arra a szerencsétlen fiatalemberre gondolok!
- Ez a beszéd!

Kifelé az útvesztőből

- Ezek szerint Pali bátyám, mégis igaz lenne, hogy a bűnös mindig visszatér a tett színhelyére?
- Ekkor már „Pali bátyám” volt és tegeződtek.
- Démonra gondolsz?
  - Igen.

– Azt hiszem Tamás, hogy sokszor megesik. De nem törvény. És ne gondolj valami szofisztikált lelki rugókra, vagy eleve elrendelésre! Legtöbbször, mint a Démon esetében is az történt, hogy egyszerűen kíváncsi volt arra, hogy nem felejtett-e ott valami lényegeset? Amiből kiindulva esetleg elkapják. Szóval ez történt a kisasszonnyal. És látod? A piramis megint bejött. Az indíték egész egyszerűen a kapzsiság volt. És az irigység. A húgát irigyelte. A szerencsáját. Hogy volt valaki, aki beleszeretett. Arra bezzeg nem gondolt, hogy ugyanaz vele is megtörténhetett volna, ha nem olyan átkozottul számító. Hagyjuk!

Tamást természetesen elkezdtek ünnepelni az évfolyamtársai, amikor híre ment, hogy megoldotta a rövid ember és kitömött nadrág ügyét. Talán még valami beképzeltség is körvonalazódott volna benne az örömtől. Megint csak Harangöntő volt az, aki ügyesen helyre tette anélkül, hogy sértődés lett volna a dologból. Egy jó tanárnak ez is hozzátartozik a dolgához.

– Mert látod, Tamás fiam, akárhogy is vesszük, azért erre az ügyre mégsem mondhatjuk, hogy olyan fene bonyolult lett volna. Ügyes voltál, az tagadhatatlan, méghozzá kétszer is. Egyszer akkor, amikor megnézted az áldozat hátát és le is fényképezted. Másodszor meg akkor, amikor látva Démont hazajönni, felismerted, hogy nem egy ócska bringa volt az, amin hazajött. De aztán annyi! Ettől még nem kell elszállni! Jó vagy, ezt tudtam is, megbízom benned, ezt mondtam is, ám attól még mindig első éves vagy és sok még a tanulnivaló.

És ez mind igaz volt, a fiú is elismerte. Mivel pedig elismerte, továbbra is bíztak benne. Be is vonták kisebb-nagyobb nyomozásokba. Viszont az után már nem bíztak rá önálló munkát.

– Mi csapatban dolgozunk és ezt is meg kell tanulni! A részmunka is lehet olyan fontos, mint az egyéni döntés.

Különben az országban mindenütt fejlődés volt látható. Az új rend kezdett megszilárdulni, az új vezetők kezdtek felnőni a feladataikhoz. Csak Harangöntő volt józanul szkeptikus, mint mindig.

– Azért még nem kell mindjárt pezsgőt bontani, fiaim! Sok még a munka és annak jókora része rátok vár! Tanuljatok, okosodjatok, erősödjete, mert nagy szükség lesz rátok!

És valóban! A tavasz közepén, valamikor áprilisban híre járt, senki nem tudta, miféle csatornákon, hogy biz a régi rend hívei, már akik egyáltalán megmaradtak közülük, csak elkezdtek mozgolódni. Több lett a riadó az iskolában is és szép fokozatosan elkezdtek őket felkészíteni a való élet kihívásaira. Az olyanokat mint Strupka Tamás, nem érték készületlenül ezek a készülődések. De aztán egy adott pillanatban, valahol fent, valaki úgy határozott, hogy a felmerült problémát érettebb, felkészültebb emberekkel kell majd megoldani. És főleg olyanokkal, akik már többszörösen bizonyították a megbízhatóságukat.

A tiszti iskolákban tehát újra csend lett és rendes munka kezdett folyni. Ugyanakkor üzentek az olyan embereknek, mint például Aczél Irma, de természetesen még sok másnak is. Egyik napról a másikra behívták őket a fővárosba és elkezdtek őket szép csendesen felkészíteni az elkövetkező akcióra.

Mi is történt voltaképpen? Utólag kiderült szépen a lényeg.

Ahogy az országban a szabadság némi nemű szelei kezdtek el fújdogálni, úgy éledtek meg a régi rend emberei, gondolván, hogy eljött az ő idejük. Természetesen nem azok az emberek mozgolódtak, akik a változás során mindent elvesztettek, hiszen ők el voltak szigetelve egymástól, akár fizikailag is, olyan falvakba, városokba küldték őket kényszerlakhelyre, ahol őket senki nem ismerte, és ők se ismertek senkit. Kiben bízhattak volna tehát? Senkiben. Örültek, hogy élhetnek. E sorok írója maga is ismert egynéhányat azok közül az emberek közül, nyugodtan mondható, hogy nem ők álltak a mozgolódás mögött. Nekik a túlélés volt a leg-

fontosabb. Várták, hogy hátha előbb-utóbb szelődül a helyzet, s mégis csak lehet majd benne is élni. Akik elég fiatalok voltak hozzá, azok nem is csalódtak. Igaz, nem is reméltek valami sokat.

A régi rend leggazdagabbjai szintén nem lehettek a szervezkedők között. Ők ugyanis, a vagyonuk révén vagy sikerrel kimenekültek a keleti blokk országaiból, vagy ha azt semmiképpen nem akarták, és ráadásul nyugati bankokban nyugodott a vagyonuk nagy része, néha megállapodást kötöttek az állammal, hogy rendszeresen letejelnek neki, viszont cserében békén hagyják őket. Ha nem is pontosan ilyen, de valamiképpen hasonló megállapodást kötött a román állammal például a hollóhegyi Galambhegyi gróf. Ugyanaz, akinek a felesége világ körüli útra vitte magával a komornáját, s a komorna nem volt más, mint Rozália asszony, a helybéli szatócs felesége. Aki is éppen így tudta túlélni a vészkorszakot, a legnagyobb életveszélyt. Ez még a háború idején történt, de a gróf és a szatócs között is valami barátságféle is létezett, már előbb. Különös barátság, de nem példa nélküli, főleg, ha elgondoljuk, hogy mind a kettő amatőr vegyész volt, méghozzá igen tehetséges. A szatócsnál, aki kocsmáros is volt, tehát borral s mindenféle italokkal is foglalkozott, érthető a kémia művelése. A gróf? Nála meg valami családi hagyomány volt az ilyesmi.

De most a földalatti szervezkedésnél tartunk. Volt tehát éppen elegendő olyan ember, katonák, rendfenntartók, főleg tisztek, akiknek az új rend beköszöntével megszűnt a jólét forrása, ahhoz meg nem voltak elég okosak, vagy elég gerinctelenek, hogy ebben is megélhessenek.

Bizony, még Harangöntőre is ferde szemmel néztek egy rövid ideig, de aztán belátták a ferde szeműek, hogy egyrészt ő már valóban többszörösen bizonyított, másrészt meg nem lehet tudni, hogy mire tudnának menni nélküle. A „kínai” tehát maradt.

Ha megpróbálunk egy kicsit mélyebben belelátni a jelenségbe, akkor észre vehetjük, hogy azok akik azt a bizonyos ellenálló, vagy lázadó szervezetet vezették, nem voltak buta emberek. Másrészt elég jó stratégiák is voltak. Bevették hát magukat a hegyekbe, ott részben már létező barlangokban, néhol esztenákon, juhhodályokban, katonás életet éltek. A közeli falusi, tanyasi népek eleinte szívesen segítették őket, élelemmel, ruhával, télen meleg szállással is, elvégre régen nekik is jobban ment a soruk, mint a még igazából ki sem fejlődött új rendben. Reménykedtek tehát, hogy hátha kicsikarják valahogy a változást.

Igen ám, de nem számoltak két jelenséggel:

Ezek közül az egyik az volt, hogy a nagy keleti monstrum, ha már egyszer megkaparintott valamit, egy országot például, akkor azt nem szívesen adja ki a kezéből.

Másrészt viszont a helyzet, mint mondtam, elkezdett normalizálódni. Ami azt jelentette, hogy ha az ember sokat dolgozott, akkor meg is tudott abból élni. No nem fényesen, de mindenesetre jobban az ellenállók nélkül, mint hogyha még ők is szipolyoznak. Akadtak tehát árulók. Valószínűleg több is. És eljutott a hír a hivatalosságok fülébe is. Ők pedig elkezdtek felkészülni a hegylakók kifüstölésére.

Ez volt készülöben. A kifüstölés. Méghozzá úgy, hogy valódi katonát nagyon keveset használtak fel ahhoz. Akiket mégis, azok a legmegbízhatóbb egységekből voltak összeszedve.

Így mesélte ezt el nekem fiatal koromban egy férfi, aki akkoriban Jászvásáron volt vezérkari tiszt. Ő már akkor sem volt fiatal.

Ezúttal valóban komoly tervet készítettek az akcióhoz. Nem úgy, mint háborús időkben, amikor a tisztelnek idejük sincs komolyabb tervezgetésre, s olyanok sülnek ki a dologból, hogy például egy géppuska fészek felszámolására számolatlanul áldozzák fel a saját katonáikat, holott elég lenne egy repülőgéppel föléje szállni és ledobni oda egy közepes bombát. Mert ilyet is láttam már. S utólag még dicsekszenek is vele. A mai napig. No, ez nem olyan

volt. Komoly információszerzés előzte meg a környékbeli parasztok kikérdezésével, hol vannak, hányan lehetnek, milyen a fegyverzetük, milyen domborzati viszonyokat lehet kihasználni, s melyek azok, amelyeket jobb elkerülni?

És mégis csata volt. Nem is kicsi. Az összeesküvők úgy harcoltak mint az ördögök, eszük ágában se volt, hogy megadják magukat. Alighanem kikétszerkettőzték, hogy mi várhat rájuk a megadás után. És úgy találták, hogy a halál annál csak jobb lehet.

Így történhetett, hogy az egyik ellenséges golyó (mert muszáj ellenségnek neveznem őket, habár szintén csak olyan románok voltak, mint azok, akik a támadást intézték) éppen Aczél Irmát találta telibe. Úgy hozták haza fémkoporsóban.

Azok, akik akkoriban Váradon éltek, mondjuk a mai Körös Áruház területén akkor még állt házak egyikében, ha még élnek, jól emlékezhetnek azokra a reggelekre, amikor az utcán felvonuló katonazenekar hangjára ébredtek, de amely zenekar akkor szomorú, lassú dallamot játszott. Persze, a legtöbb esetben ilyenkor a nem messze levő katonakórházból küldtek haza ott, betegségben elhunyt katonát. Ezúttal nem így volt. A zenekar az ellenkező irányban vonult. Ott helyezték örök nyugalomra Aczél Irma testét a Rulikovszki Kázmérról elnevezett városi köztemető zsidó temető részében, amely akkor még működött. Ma már alig van kit temetni oda, de ez már egészen más történet, s nem tartozik ide. De azért ugyanolyan szomorú.

Irmának nem voltak élő rokonai. Csak a mi hőseink kísérték el az úton, Mihálykát is vivén magukkal, gondolva, hogy első osztályos korára talán már elég érett ahhoz, hogy ne rettenjen meg. És még valakik. Egy idősödő házaspár a temetőben csatlakozott hozzájuk, akiket Elza nem ismert, de Tamás annál jobban.

– Köszönöm, hogy el tetszettek jönni! – köszöntötte őket.

Aztán lejárt a szertartás és megindultak hazafelé. Haza? Hol van az a haza? Ám a bukaresti házaspár nem vált el tőlük, nem mentek más irányba, velük tartottak továbbra is. Tamás bemutatta őket Elzának is. Dakó Jeromos és felesége voltak a hozzájuk csatlakozók.

– Nem kell meglepődni! Mi voltaképpen váradiak vagyunk. Váradiak is – javította ki magát Jérôme bácsi, ahogy Teréz szólította. – De egyébként is beszédem van veletek. Komoly beszédem, méghozzá.

– Akkor kérem szépen, hogy jöjjenek velünk! Én már úgylis vendégeskedtem Jérôme bácsiéknál. Kétszer is.

Ebből Elza is érthetett, hogy kikről is van szó.

– Tehát most mit fogtok csinálni? – ezt már Teri néni kérdezte. – Itt van ez a nagy ház, ti örököltétek erről írás van és nálam is van. Megnézhetitek. Tehát? Mit akartok?

A fiatalok nem tudták. Sosem volt még házuk. És ráadásul ekkora! Csak hallgattak, néztek egymásra tétován.

– Na! Ki lehet adni, el lehet adni, vagy el lehet foglalni. Ez utóbbit még nem tudjátok megtenni, mert mindkettőtöket máshova köti az iskolája. És ez még elég sokáig így lesz.

– Talán megtarthatnánk, s majd akkor adjuk el, amikor már tudjuk, hogy hova kell menjünk. Az iskola után – próbálkozott Tamás.

– Nem rossz ötlet! És addig?

Határozatlanul tárta szét a karját. Mármint a fiú.

– Nem tudom.

– Le lehetne zárni, s egy megbízható embert megkérni, hogy néha nézzen rá, nem tört-e be valaki?

Jérome bácsi a fejét rázta.

– Nem jó! El kell adni. Legalább tudjátok már, hogy merrefelé fogtok irányulni az iskola után? Mindketten jók vagytok, valószínűleg jó helyet kaptok majd, amikor végeztok. Alighanem oda kerültök majd, ahová akartok. És miért ne legyen ott már előre egy házatok?

Végül abban egyeztek meg, hogy még várnak, közben megbeszélik egymással, jól megrágcsálják, miért, hová, s minél hamarabb döntenek is.

Dakóék tehát visszamentek Bukarestbe. Igaz, hogy csak másnap, mert Elza nem eresztette őket ilyen fáradtan a hosszú útra. A fiatalok másnap még ottmaradtak. Intézkedtek. Harmadnap ők is visszamentek, ki-ki a helyére.

Bukarestben Tamást levél várta. Nézi a feladót: Nicolae Constantinescu. Értesítés volt, egyben meghívó is, Mihaela Constantinescu és Marin Arsene esküvőjére. Tamás udvariasan elhárította a nagy megtiszteltetést. Oka volt rá, a családban történt váratlan katasztrófa miatt sajnos nem lehet jelen. De minden jót kíván az ifjú párnak!

Nemsokára nyár lett és vége lett az első évnek. Elzának megint rengeteg vizsgája volt, de szerencsésen túljutott rajtuk. Amivel kapcsolatban Aszódi Béla újra kipróbálta rajta azt az ősrégi bölcsességet, amely szerint aki az első éven túljutott, azt csak az Isten mentheti meg attól, hogy orvos legyen. De aztán elgondolkozva hozzátette, hogy ugyanezt, kis változtatással a harmadév végén is el szokták mondani. Csakhogy akkor úgy hangzik, hogy „Isten sem menti meg”.

Béla egyébként istenhívő lett az utóbbi időben, s ezt nem is titkolta. Amilyen harcos ateista volt még egy félévvel azelőtt, most akkorát változott. Ennek természetesen megvolt a magyarázata is. Egyrészt találkozott – többször is – egy régi barátjával, falubelijével, aki ugyanabban az évfolyamban járt Kolozsváron a protestáns teológián. A barát időnként meg is látogatta őket, ilyenkor aztán többen összejöttek, s valamiféle társasági életet éltek. Mint régebben is, most is az Elzáék lakásában. A barát egyébként már azon az összejövetelen is ott volt, amelyre Tamás váratlanul betoppant, csak akkor még senki nem figyelt rá. Pedig figyelhetett volna, mert a srác igazi férfiszépség volt. Béla szerint olyan volt mint az operettekben az orosz nagyherceg szokott lenni. Ebben senki nem tudta megerősíteni, sem megcáfolni, mivel egyikük sem látott még élő orosz nagyherceget. Volt még más oka is Bélának arra, hogy vallásos legyen, de arról soha nem beszélt.

Sándor Tibi, így hívták a barátot, tehát jött, látott és győzött. Mert a harmadik találkozó után már minden lány szerelmes volt bele. Ő azonban mindenkivel kedves és udvarias volt, nem forgolódott sem jobbra, sem balra. Az, hogy mindezek mellé még költő is volt, még növelte is a becsülését.

Tamás könnyebben vette az év végi akadályokat, mint Elza. Igaz, a rendőrtisztai főiskola valahogy organikusabban volt megszervezve. Vagy, hogy a leendő orvosjelöltek előtt magasabbra volt emelve a mérce? Végül is még a nagykutyaúknak is kedves az életük. A nyári vakációra hazamentek Váradra, még egyszer utoljára.

Tamásnak nagyon üresnek tetszett a lakás most, hogy Irma nem várta őket mindenféle jóval. Mihályka is sírt egy verset a „nagymami” hiányán. De kénytelenek voltak ott lenni legalábbis egy ideig, mivel időközben elhatározták, hogy a ház mégis eladásra kerül. Értékes, jól megépített ház volt, Irmára a szüleitől maradt, akik ottvesztek valamelyik koncentrációs táborban. Hochmayer Ignác, aki szintén nem élt már, korábban azt mondta, hogy nem

találkozott velük, tehát egy másik táborban kellett legyenek. Bár az sem kizárt, hogy a megérkezésük után azonnal bal felé irányították őket. Van, aki tudja, hogy ez mit jelentett.

Egy idő után Tamás arra is rájött, gondosan kielemezve magát, hogy nem csak Irma hiányzik a világából, hanem bizony Mihaela is. Pedig nem látta a lányt azóta, hogy utoljára Jászvásáron meglátogatta. Azóta meg férjhez is ment. De azért a világ továbbra is üres volt, sőt egyre üresebb lett.

Dakóék írtak nekik, hogy volna egy város, amelyre felhívnák a szíves figyelmüket. A neve Vigyázóvár, még nem nagyon zsúfolt, de nagy jövő áll előtte. Egy nap tehát elhatározták magukat, s elmentek megnézni. Valóban tetszett nekik. Házak is néztek benne, volt olyan, amely nem volt drága. A váradi ház árából kettőt vehettek volna ott. Végül azt tették, hogy megvették a házat, amit kinéztek maguknak, meg még vettek egy másikat egy közeli faluban, Hollóhegyen. Jó lesz tán nyaralónak! A vigyázóvári iskolák elég színvonalasnak tűntek, Mihálykának jó dolga lesz ott is. Bár egyelőre alighanem Vásárhelyen fog létezni. Igaz, ahhoz ott is nagyobb lakást kell kivenni.

– Másik lakást? Mit nem mondtok!? Ha itt lesz a gyermek, majd adok nektek még egy szobát, s abban jól el lesztek gyermekestül – mondták a háziak, s úgy is tettek. Hogy a nagy szimpátia miatt, vagy megorrontották, hogy Elzának több lett a pénze, ezt soha nem tudták meg. Mihályka viszont valóban csendes, jó gyermek volt, alig kellett rá vigyázni. Mindez azonban már ősszel történt, amikor visszamentek.

Most azonban még nyár volt és a fiatalok nagy körutazást tettek az országban. Hárman. Mert Mihálykát kár lett volna nem magukkal vinni, hogy nyiladozó értelmével minél többet lásson a megismerhető világból.

Még egy dolog nyomasztotta Elzát, amiről soha nem beszélt Tamásnak, míg az élete tartott. Akkor, amikor az egyetemi évnél már vége volt, de még nem ment haza, meglátogatta őt Sándor Tibi. Hogy mit beszéltek, mit nem, senki orrára nem kötötték. Tény azonban, hogy amikor szétváltak, mindkettő nagyon elgondolkozó volt.

A másodév úgy múlt el fölöttük, meg a harmadik is, hogy igazából semmi említésre méltó nem történt. Dolgoztak, tanultak, végezte ki-ki azt, amit kellett. Illetve mégis. Egy valami volt, ami mélyen, egy életre beleégett az Elza lelkébe. Méghozzá annál is inkább, mivel, hogy még beszélni sem volt szabad róla senkinek. Tamásnak meg aztán végképp nem.

Az történt ugyanis, hogy Aszódi Béla eltűnt. Nem teljesen, de Elzát kerülte, mint macska a forró kását. Ingridet kérdezte, mi oka van ennek, de ő csak a vállát vonogatta. Végül elszánta magát és ő kereste fel. Béla pedig mintha haragudott volna rá.

– De miért haragszol? És Tibi is hallgat, mint a nyúl a fűben!

– Tibi meghalt – mondta a fiú szigorúan.

– Ó! Sajnálom. És miben halt meg?

– Öngyilkos lett!

– Ööö??? Hívó ember létére?!

– Annál rosszabb! Vagy te tényleg nem tudsz semmit?

– Nem! Mit kéne tudjak?

– Hát nem találkoztál vele a vakáció előtt?

– Dee... igeen.

– És nem mondott semmit?

– Mondani éppenséggel mondott, de az olyan lehetetlen volt, olyan nonsense, hogy nem lehetett komolyan venni.

– Már pedig, mint látható, ő komolyan vette. Íme, lásd! Különben is neked van címezve.

Azzal bement a szobájába és kihozott onnan egy lezárt borítékot.

– Nyisd ki! Nem ragasztotta le!

A levél valóban neki volt címezve, mert így kezdődött:

„Elza, te rossz kislány!” és azután, nagyon röviden leírva, hogy szereti őt, amióta csak meglátta, de ő, mármint Elza, mindig mást részesít előnyben. Ezért hát neki nem marad más, mint... Nem fejezte be. Csak egy nagy véres pontot tett a végére azzal, hogy betornázta magát egy teherautó utánfutójának a hátsó kereke alá.

Ez volt hát a Sándor Tibi és az eltűnésének titka.

Elza pedig csak állt, mint egy szobor és nem mert megszólalni. Nem is tudott. Aztán csendesen megfordult és hazament sírni.

Az idő a legnagyobb gyászt is kikezdi. Elza soha nem felejtette el a Sándor Tibi halálát, de a sok munka (a diáknak ugyanis a tanulás a munkája) lassan annyi szellemi szemetet szórt rá az emlékre, hogy az idővel képződő halom eltakarta a fájdalmat és csak néha bukkant elő egyik-másik kiálló szúrós szöglete.

Egyébként csend volt kívül és belül. Mihályka a harmadik elemibe ment, mindenki dicsérte a jólneveltsége és az esze miatt, Elza pedig learatta a fia által termelt babérokat. Ahogy az már szokása az anyáknak. Mert akkorra már valódi anyának tartotta magát, Tamást pedig apának. Annak ellenére, hogy az eszükkel tudták, csak nevelő szülők. De hát Mihálykának is Strupka Mihály volt a neve, hivatalosan is. Ezt még Irma intézte el annak idején, nagyon kevéssel azután, hogy megjelentek nála. Más nevet úgy sem tudott senki.

Az ezerkilencszáz ötvennégyes évben olyan mértékben stabilizálódott az országban az új hatalom, hogy az emberek új, nagyjából egyforma születési bizonyítványt kaptak. Attól kezdve Strupka Mihály is hivatalosan viselhette a nevelőszülei által adott nevét. Senki sem kérdezhetette meg, hogy honnan és hogyan. Nyár volt, amikor megkapták. Irma akkor már örök álmát aludta a nagyváradi temetőben.

A másodév a Tamás számára is nagyjából csendesen telt el. Tanult, részt vett a programokban, amikor kellett, eleinte mechanikusan, csak megviselte a Mihaela házasságkötése, ha nem mondta is senkinek, később mind egyre érdeklődőbb lett. Végül is már gyerekkorától dédelgetett álma volt a nyomozás, hogyne érdekelte volna? A tanév vége felé azt is eldöntötte, hogy nem az állambiztonsági hivatalhoz megy, hanem marad a rendőrség keretei közt. A tanára élénken helyeselt az elhatározáshoz. De mi is adta a végső lökést a döntés megszületéséhez?

A diák ugyebár diák, azt teszi, amit parancsolnak neki. Fokozottan így van ez egy fegyveres testület által fenntartott intézetben. Így hát a mi Tamásunk is, kötelezve volt gyakorlatot végezni állambiztonságot érintő ügyekben is. Több társával együtt egyébként. Az ottani gyakorlatvezető, hogy fogalmat alkossanak maguknak az ottani munka lényegéről, s szigoráról, elmesélt nekik, természetesen név nélkül, néhány különleges esetet. Azoknak az eseteknek a különleges voltát nem annyira a nyomozás nehézségei adták, mint inkább a munka elvégzésének körülményei.

– Mert ne higgyétek ám, fiúk, lányok, hogy ebben a mi életünkben minden fenéig tejfel és csak a hatalom gyakorlása a feladatunk. Persze az is, de néha igazán furcsa dolgokra kényszerülünk a munkánk során. Volt egyszer például, igaz már régebben, hogy egy fiatal leányról kellett kiderítsük, hogy mik is az igazi intenciói. Nos, tudtuk azt, hogy a fehérsereg egy waffen SS hauptsturmführernek a lánya. Ez már elég sok idővel a háború után volt. No de ám azt is tudtuk, hogy egész fiatal korában az apja elhajtotta magától. Hát nekünk az volt a dolgunk – hárman voltunk hozzá – hogy kiderítsük, vajon nem éppen információszerzés okából tette ki az apja a nagyvilágba? A tartótisztje azt mondta, tegyünk úgy, mintha elrabolnánk, a lánynak is el kellett hinnie, s vallassuk ki, de úgy, hogy kétség ne maradjon. Volt erre összesen három napunk. Azután el kellett szelelni, mert akkor volt esedékes, hogy az a tiszt a leányt „megtalálja”. Azt a parancsot kaptuk, hogy bármit megtehetünk vele, csak valljon! No és még volt egy kikötés: szemmel látható sérüléseknek nem volt szabad maradni! Hát meg is tettünk mi mindent, amit csak tudtunk és higgyétek el, hogy három nap alatt sokat lehet tenni. De az a lány vagy vasból volt, vagy nagyon őszinte volt, mert semmi olyat nem mondott, amit már ne tudtunk volna. Strupka, ha rosszul van, menjen ki! – Tamás azonban maradt – nos hát a végén el kellett ismernünk, hogy alighanem őszinte kellett legyen. Mert azt a vallatást nem sok ember bírta volna ki. Hát ilyen is van. És még másféle is. Olyan például, hogy egyesek túlságosan is belejönnek a harmadfokú vallatásba, aztán majd úton-útfélen gyakorolják. Mint az a munkatársunk például, aki összejött egy özvegy zsidóasszonnyal, s azt akarta kideríteni, hogy miket hagyott rá a férje? Az az asszony később meg is halt. Mi pedig kénytelenek voltunk később megszabadulni attól a kollégától. Nem is tudom, hogy most merre van, elvesztettük szem elől. Ami egyben azt is jelenti, hogy eltávozott az országból. Az után az asszony után egy kisgyerek maradt árván, akit aztán egy román származású külföldi, orvos vett a szárnyai alá. Mivel elvitte magával, hát róla se tudok ma már semmit. Nos tehát, én azt mondom, hogy csak az válassza ezt a mi munkánkat, aki úgy gondolja, hogy bírni fogja a gyűrődéseket. Mert lehet ebbe belefásulni, lehet óriási lelkierővel és hazaszeretettel végigvinni, csak egyet nem ajánlok: azt, hogy megszokják!

Tamás tehát ennek a gyakorlatnak az eredményeként határozta el, most már bizonyosan, hogy a rendőri munka való neki, nem pedig az államvédelem. Hallgatott persze minderről, ami elhangzott mint a sír, ami különben is meg volt nekik parancsolva, de attól fogva soha nem látogatta meg az Irma sírját. Nem volt haragos, nem káromkodott fennhangon, csak udvariasan kitért az ilyen irányú kérések elől. Elza eleinte hóbortnak nézte, de később megszokta. Különösen, hogy attól a naptól kezdve Tamás egészen különleges tisztelettel és kedvességgel viszonyult hozzá. A fiatalember egyébként is nagyon sokat változott az év folyamán. Előnyére.

Annál kevesebbet a következő tanév során. Nem is igazán vele történtek események a harmadik főiskolai tanév során. Az egyetlen jelentős dolgot amely tudomására jutott, Harang-öntő jelentette be, valahogy ilyen formán:

– Nos fiúk, lassan én is meg kell váljak ettől az iskolától! No nem töletek. Sőt ez az egyetlen erő amely még itt tart. Végigvinni a ti évfolyamotokat. Tudjátok, egyre kevésbé van szükség már az ilyen régi vágású rendőrré mint én. Persze, meg tudnám tanulni az újfajta gyakorlatot is, hiszen én írtam a könyvet belőle, de hát... mit tegyek? A korom is ott van már. Azért mondtam el mindezt, hogy lássátok, mennyire ragaszkodom hozzátok!

Aztán Dakóék voltak azok, akik világossá tették, hogy bizony a kriminalisztika tanára igazából el is kell hagyja őket. Csak különleges kérésére és érdemeit tekintetbe véve engedték meg neki, hogy tovább tanítson.

– Tudod, Tamás, megint új szelek fújnak. Új embereket vet felszínre a társadalom hullámmása. Mint ez az... ifjúsági és sportfelelős. Nagyon nyomakodik. És egyre erősebbé lesz. Az agresszivitása nem ismer határt. Azzal dicsekszik, hogy ő már a háború előtt is kommunista volt, s ült is ezért. Holott...

– Holott mi?

– Na, elmesélem. Pedig lehet, hogy belebukom, ha kiszivárogoz, sőt még rosszabb is lehet. Tehát ez a fiú, suszterinas volt valamikor régen. Dolgozni persze nem szeretett, inkább lopogatott. Akkor is (dátum, nap) az északi pályaudvar környékén leste zsákmányra. Sikerült is elemelni egy jókora bőröndöt. Megy hát vele szép csendesen, de mit ad Isten? Rendőr terem ott és lefűleli. Persze, tudták már, hogy kicsoda. Nosza, be a rendőrségre. Ott aztán kinyitják a bőröndöt, s látják ám, hogy telidesteli van röpcédulákkal. A hülye egy agitátornak a bőröndjét lopta el véletlenül. Attól kezdve a sziguranca vette a kezébe az ügyet, mivel az már nem a köztörvényesekre tartozott. Hát így került börtönbe ökelme, a saját marhasága miatt. Nem mondom, a dutyiban aztán kikupálódott, meg tanították is az elvtársak mindenre, meg jó esze is volt, ami igaz az igaz, de a tolvajtempó a mai napig benne maradt. Hát ez az ember hordozza az ország jövőjét.

„No igen. Van olyan, aki kényszerből lop néha, és úgy látszik, van akinél ez életvitellé válik!” gondolkozott Tamás, visszaemlékezve a saját csavargó idejére.

Jeromos bácsi akkoriban a belügyminiszter helyettese volt. A miniszter a sógora volt, Vasile.

Az Elza harmadéve is csendes volt. Sok volt a munka, tanulás, nem sok idő maradt. Még szerencse, hogy Mihálykát a háziak is szívesen gardírozták. Csak a tanév végén történt valami esemény-szerű. De az sem látszott igazán jelentősnek. Megjelent ugyanis látogatóban Suszter Gabi. Persze nem egyedül jött, Béla is vele volt. A két fiú utolsó éves volt, vagyis végzős. Elza szerint is úgy volt rendben, hogy tisztelgő látogatást tegyenek. Béla, amióta a teológus barátja meghalt, megint Gabival barátkozott. Gabi viszont előre megmondta, hogy bejelenteni valója van. „Nahát” csodálkozott Elza „csak nem nőszül?” Mert ez gyakori volt az utolsó évesek között. A bejelentés azonban egész más természetű volt.

– Én elmegyek, s itt hagyom nektek örökségül a szart – mondta az ő keresetlen modorában.

„Vajon részeg lenne, hogy így beszél?” gondolkozott Elza. De a fiún nem látszott, hogy ivott volna. Ellenkezőleg! Nagyon komoly, szinte tragikus volt az arckifejezése. Még a szeme is vörös volt, tán könnyezett, vagy mi?

„Háááát... Ez is egy fajta jóslat. Csak be ne teljesedjen!”

Egyelőre azonban nem úgy látszott mintha teljesedőbe akarna menni. A jövődönt excrementum nem volt sehol. Sőt! Béla azt mondta, hogy újra megindul a fogorvosképzés. Mert, hogy volt már egyszer, valamikor régen, de aztán lekapcsolták a fogász professzort, ült is sokat, de most kiszabadult, s újra szervezi a tanszéket. Az a prof. egyébként egyben az alapító rektora is volt az egyetemnek, rendkívül tisztességes ember.

No, a fogászjelöltek mostanáig Kolozsvárra kellett járjanak, ha nem mondtak le a tervükről. Béla is igazából fogorvos akart lenni, mert az apjának Szatmáron berendezett rendelője volt, de ő inkább vállalta az általános szakot, mint a Kolozsvárra költözést.

– Na de mégis fogorvos leszek – mondta most diadallal.

– Hogy csinálod? Előlről kezded az egészet?

– Nem dehogy! Elég, ha két évet még itt maradok, s továbbképezem magamat. Szóval... nem fogtok tőlem szabadulni! Te sem Ingrid!

De Ingrid nem is akart.

De akkor már észrevehette, aki akarta, hogy felgyorsult az élet Európának ebben a részében, s valamiféle változások fognak bekövetkezni. Csak még azt nem lehetett tudni, hogy mifélek. Érdekes módon, ezúttal Elza volt az, aki jobban informált volt. Ő emlékezett vissza arra a szertartásra, amelyet egész fiatalon, valahol az osztrák határ közelében az elszenvedése árán tartottak. (Nem volt az olyan nagy szenvedés. Azóta már összehasonlíthatatlanul nagyobbakat élt át). A másik oka annak, hogy több információhoz jutott mint a „férje”, az volt, hogy akkoriban Marosvásárhely még nagyjából-egészében magyar város volt, tehát érdekelte a vásárhelyieket, hogy mi történhet a világon még élő magyar emberekkel.

Persze, a fő információ forrás, Suszter Gabi eltűnt. Teljesen. Még régi jó barátja, Aszódi Béla sem tudta róla, hogy hol tartózkodik és mivel foglalkozik.

Így, magára maradva, kénytelen volt idegenekhez meg a rádióhoz fordulni hírekért. Amelyeket aztán összevetett azokkal a morzsákkal, amelyek benne, abból a régi jóslatból megmaradtak. Mert a tájékozódás létfontosságú volt számára. Mihályka nőtt, fejlődött és... kérdezett. Neki pedig válaszolnia kellett. Olyan dolgokról, amikről alig tudott valamit. És abban sem volt biztos, hogy nem hazugság-e.

És jött a negyedév. Szerencsére csendesnek ígérkezett. Új rektor volt az intézetben, az a fogász professzor, aki éppen akkor szervezte újra a fogorvosi kart (Aszódi Bélának felajánlott egy tanársegédi állást) és akit nemrég, rendkívül tisztességes embernek jellemeztem. Most sem mondhatok mást róla. A valódi nevét is leírhatnám, minden változtatás nélkül (nem úgy mint a többi szereplőkéét) de úgy tudom, hogy vannak még élő rokonai és kímélni tartozom őket. Ő maga tudomásom szerint nem él, miután majdnem száz évet tudott maga mögött.

Bukarestben némileg más volt a helyzet. Az információ sem áramlott úgy mint Vásárhelyen (pedig ott is voltak álhírek bőven), s ami volt, az is jól meg volt szűrve.

A következő év januárjában aztán az intézmény parancsnoka, meglepetésre magához hívatta Strupka Tamást, magánbeszélgetésre.

– Úgy hírlík rólad, hogy megbízható ember vagy és még ráadásul hazafi is – kezdte abban a félig tegező, félig magázó formában, amely főnök és beosztott között a román nyelvben szokásos – meg még azt is hallottam, hogy tudsz magyarul.

Az utóbbi mondatra Tamás már rá mert bólintani. Ha az elsőre helyeselt volna, könnyen dicsekvésnek tűnhetett volna.

– Szükségünk van most egy néhány ilyen emberre. Éles bevetésről van szó. Vállalod?

Tamás vállalta.

– Tárgyalások folynak most magyar szomszédainkkal, s úgy tűnik, különleges vendégeink lesznek – folytatta a parancsnok. – Mármost, szükséges lesz az ellátásukhoz néhány olyan ember, aki értekezni tud velük, emellett viszont tud hallgatni is. Rólad jó referenciák vannak egészen érdekes helyekről, remélem, nem fogok benned csalódni. Még egyszer hangsúlyozom, éles bevetés lesz! Tehát nem szabad hibázni. Néha alighanem a hallgatásodon fog múlni a siker. Tehát, még egyszer kérdem: vállalod?

– Igen!

– A vendégek Snagovon lesznek elszállásolva. Ismered a helyet?

– A tavat ismerem. Néha csónakáztunk ott. Régebben.

– Jó! Akkor nem kell külön magyarázzam. A vendégeinkkel beszélgetni természetesen szabad, sőt kell is. De az, amit mondanak neked, az csak az akció parancsnokához juthat el, senki máshoz. Még hozzám sem! Értetted?

– Igen!

– Később, közvetlenül az akció indulása előtt, részletes eligazítást kapsz majd. Addig azonban, ez a beszélgetés NEM TÖRTÉNT MEG!

Ez után a „meg nem történt” beszélgetés után még Harangöntő is megkérte, látogassa meg. De ott egészen másról folyt a diskurzus. A tanára semmi jelét nem mutatta annak, hogy bármit is tudna a másik beszélgetésről. Úgy, hogy Tamás már kezdte úgy érezni, hogy AZ valóban nem történt meg, csak álmodhatta az egészet.

– Ide figyelj Tamás! – kezdte a tanára, amikor nagyjából megbizonyosodott arról, hogy nincs, aki lehallgassa. – Olyan helyzet állt elő, hogy az országban komoly igény van fiatal és tehetséges nyomozó tisztekre. Emiatt most van egy olyan lehetőség, hogy a negyedév elvégzése után azok a diákok, akik méltók rá, elfoglalják azokat a helyeket, amelyek rendelkezésre állnak. Rendesen megkapjátok azt a rangot, amely az iskola elvégzése után kijár nektek és mehetek dolgozni. Megegyeztünk az iskola parancsnokságával, hogy három növendékünk részesüljön ebben a lehetőségben. Az egyikük te lehetsz. Állj! Még ne szólj semmit! Megteheted azt, hogy a következő év folyamán visszajársz vagy kétszer és levizsgázol, vagy egyszerűen ott maradhatsz, ahová a kihelyezésedet kaptad. Az utóbbi esetben persze kapitánynál magasabb rangot aligha érhetsz el. Nos, mielőtt döntenél, még el kell mondjam, hogy a tanév végén én is elbúcsúzom az iskolától.

– De hát Pali bátyám, azt mondtad, hogy ezt az évfolyamot még...

– Igen, ezt mondtam, de nem tehetek róla, az események nagyon felgyorsultak. Túlnőttek rajtam. Nem valami hízelgő egy rendőrtiszt számára, hogy nem láttam előre, de azt hiszem, ezt más se látta. Tehát, így gondolkozz! Úgy tudom, hogy nektek egy Vigyázóvár nevű városban házatok van. Még az Aczél Irma hagyatékából. Ugyanott van egy rendőrtiszt állás. Neked szántam. Előkészítheted a helyet a feleségednek, a kisfiadnak, s közben dolgozol. Sok vizsgát már ebben az évben letehetsz. Sőt már le is tettél. Egy néhányat azok közül az ügyek közül amelyekben részt vettél és jó eredményeid voltak, ki lehet nevezni gyakorlati vizsgának. Úgyis az az igazán fontos egy rendőr számára. Nos tehát, ne hamarkodd el! Gondolkozz!

– De hát én most...

– Ejnye! Hát mit mondott a parancsnok?! Mindjárt visszaszívom a dicséretet! Így tudsz hallgatni?

Tamás csendben volt. Most már tudott hallgatni.

De ez volt az egyetlen jele annak, hogy Harangöntő egyáltalán tud valamit arról a másik beszélgetésről.

Nem is lepődött túlságosan, amikor azzal szembesült, hogy a három váltás egyikének a vezető tisztje Constantinescu Nicolae ezredes volt.

„De hát miért is ne?” gondolta magában, s folytatta, hogy ha egyszer a csapat tagjainak megbízhatóknak kell lenniük, akkor ugyanaz még sokkal inkább kell vonatkozzon a tisztekre. És, hogy keresve sem találhattak megbízhatóbbat, mint amilyen éppen a Mihaela apja.

Nicolae egyébként nem viszonyult hozzá sem gyanakvóan, sem ellenségesen. Igazából sehogy sem viszonyult, legalábbis az első napon. Aztán másnap reggel, a sorakozó alkalmával kihívta a sorból. Tamás természetesen jelentkezett éppolyan feszesen, mintha egy vadidegen

tiszt előtt állna. Akkor a főtitzt egy kicsit arrébb sétált, mint aki beszélgetni akar. A fiú engedelmesen vele ment.

– Tomaş! – szólította meg, mint régi ismerőst, hibás hangzókkal, mint azelőtt is, de baráti hangon. – Tudom, hogy jól tudsz magyarul. Ezek az emberek, akik itt a mi védőőrizetünkben vannak, a szomszéd, Magyarország állami és párt-tisztségviselői voltak. Hogy miben keletkezett vita köztük és az országuk között az nem a mi dolgunk. A mi dolgunk csak az örökös, és annak biztosítása, hogy ők érezzék is azt, hogy a védelmünket élvezik! Ezért tehát, amikor nem vagy éppen szolgálatban, és ha megszólítanak, nyugodtan beszélgethetsz akármelyikükkel. Az ottani címzésüket nem kell tudnod. De köznapi témákról beszélgethetsz nyugodtan. Sőt, jó is, ha teszed. Egyébként mindegyik pelotonban van egy fiatal, aki tud magyarul. Ők is ugyanazt az eligazítást kapják mint te. Csak egy kérésem van: amennyiben beszélsz velük, azt minden alkalommal jelentsd nekem és azt is, hogy nagyjából miről. Aztán majd én eldöntöm, hogy szükséges-e még egyéb külön jelentés. Értetted?

– Megértettem!

– Jó! Akkor visszamehetsz a sorba!

Tamás szerette volna még megkérdezni azt is, hogy ha már ilyen barátián beszélgetnek, hogy mi van Mihaelával, de jó érzéssel nem kérdezte meg. Pedig nagyon szerette volna tudni.

Az élet, vagyis ezúttal a szolgálat pedig folytatódott a maga természetes módján. Néha beszélgetett egyik-másik védőőrizetessel, máskor nem volt rá alkalma. Ő maga sehogyan sem kezdeményezett. Ez egyébként is ellenjavallt volt számukra. Így is elég sokat megtudott róluk. Azt például, hogy az, akit maguk közt „örög”-nek neveztek, maga a miniszterelnök volt. Akit soha nem váltott le senki. De ott volt még a hadügyminiszter, meg még más állami és párt-celebritások.

Néha rövid írott üzeneteket is átadtak neki. Azokat lelkiismeretesen lefordította románra és átadta Nicolaénak. Aki minden alkalommal azt válaszolta, hogy nem veszélyes, megtarthatja.

Gyűltek tehát az információk, sőt a papírok is. Amelyekről minden alkalommal, szintén jó érzéssel szó szerinti másolatot is készített magának. No, a másolatokat persze nem említette senkinek. Csak egyszer, amikor Dakó Jeromos látogatta meg őket. Igazából nem lehetett tudni, hogy kiknek szólt a látogatás. Az őrségnek, vagy a védőőrizeteseinek. Lehet, hogy mindkettőnek. No, akkor neki odaadta azokat a másolatokat. Megint csak jól számított.

Az történt ugyanis, hogy miután jött és ment néhány küldöttség a szomszéd Magyarország éppen aktuális vezetősége részéről, április közepén egyik napról a másikra megszűnt a védőőrizet. Tamás akkor éppen nem volt szolgálatban, csak másnap tudta meg, hogy mindnyájan szabadok, mindenki mehet vissza az egységéhez.

– Miért?

– Megszűnt az ok, amiért itt voltak! Magyar szomszédaink azt üzenték, hogy most már nekik van szükségük a volt vezetőkre. El is vitték őket, haza – magyarázta meg a helyzetet Nicolae.

– De hát... ez veszélyes! Meg fogják őket ölni! Nem a mi dolgunk volt megvédeni őket?

Ekkora szemtelenségre csak azért mert vetemedni Tamás, mert abban a pillanatban az eszébe villant az a régi szertartás, amelyen még majdnem mint gyerek vett részt, és annak a jóslatnak egy része: „És a Vasmacskák Városának fattyát teszik meg helytartónak. Ő megöleti a Tétovázó Öreget.”

De Nicolae úgy látszik, nem vette szemtelenségnek a kérdést, mert nyugodtan, szinte barátián válaszolt rá.

– Tudod, Tomas, a mi küldetésünk itt véget ért. Nem a mi dolgunk, hogy mi lesz ezekkel az emberekkel a SAJÁT hazájukban. Érted? A sajátjukban. Nem szólhatunk bele. Mi katonák vagyunk, parancsra cselekszünk.

A fiatalember elszontyolodott. „Tehát így van ez? Gyilkossághoz asszisztáltunk? Tudatosan?” és abban a pillanatban nagyon elégedett volt magával, amiért nem az állambiztonsági szolgálatot választotta, hanem a klasszikus rendőri munkát. Tudta, hogy gyilkosságok fognak történni, mindennél jobban tudta, de nem szólhatott egy szót sem. Katona volt. Nem ugyan a szó mindennapi értelmében, de mindenképpen egy fegyveres testületnek a tagja, akinek nincs befolyása a körülötte zajló eseményekre. A következő év júniusában aztán megtudta azt is, hogy mindenben igaza volt.

„Igen! Erre még szükség volt. Hogy egészen biztos legyek abban, amit választottam. A nyomozói munka az egyetlen, amihez tehetségem van, azon nem változtathatok. De a kétségektől örökre megszabadultam!”

Ebben azonban nem volt igaza. De ezt csak jóval később kezdte érzékelni. Amikor már régen vezető nyomozó volt abban a Vigyázóvár nevű városban, amelyet már jó ideje kiszemeltek maguknak.

Körülbelül két évvel azután, hogy Strupka Tamás elfoglalta munkahelyét Vigyázóváron, a hollóhegyi értelmiségiek között valami pletyka kezdett lábra kapni arról, hogy egy új orvosnő jön a körzeti rendelőbe. Meg, hogy vigyázni kell vele, mert rendőrspicli. Legalábbis a férje mindenestre rendőr. A rendelő főnöke igyekezett pedig megnyugtatni a kedélyeket, mondván, hogy ismeri mindkettőjüket és, hogy esze ágában sincs spicliskedni egyiküknek sem.

– Hacsak nem bűnözők mindannyian. Annak tartják magukat? – kérdezte a főnök, de a kérdés nem nyugtatta meg a betegeket. És bizony, nem is nyugodhattak meg, főleg nem az ilyen kérdések után.

Hollóhegy ugyanis, különleges története okán érdekes státust foglalt el a környék embereinek az általános vélekedésében. Adva lévén, hogy a háború előtt és részben még az alatt is, a falu leggazdagabb embere, egy valaha német származású gróf általában közkedveltségnek, sőt nagy tiszteletnek örvendett a vidéken. Majdnem mindenkivel jóban volt, sőt többeket a kínos haláltól mentett meg néha. Mint lám, a szatócs feleségét is, akit a vészterhes időkben a grófné világkörüli útra vitt, mint komornáját. A főúr egyébként magával a szatóccsal is jó viszonyt, sőt barátságot ápolt. Megmenteni azonban legnagyobb sajnálatára, nem tudta. Pedig igen jól elő volt készítve az is, papírjai voltak, hogy ő csak megvette azt a boltot a zsidó elődjétől. De hiba, vagyis inkább árulás csúszott a számításba. Valami csavargó suhanc volt az árulkodó, olyan fajta, aki se itt, se ott nincs otthon, de nem is kell neki olyasmi, mert jobban érzi magát, ha több urat is szolgálhat. És persze le is húzza a saját nyereségét mindegyik oldalról. Hochmayer Ignác tehát elindult Auschwitzba még megkérve a grófot, hogy vigyázzon az otthonára amíg ő távol lesz.

– Elvégre nem lehet az olyan nagyon halálos, ott is emberek élnek – mondta még, maga sem tudva, hogy mekkorát tévedett.

Azonban mégis megmenekült valahogy, hisz találkoztunk is vele egyszer a vonaton, hazafelé menet, még előbb viszont hírt kaptunk arról, hogy az elviselt nélkülözések miatt megbetegedett, nem jöhetett el egy szertartásra, ahol pedig várták.

Akkor, amikor Elza – mert ő volt a megjöendőlt orvosnő – megérkezett a faluba, a volt kereskedő (és kocsmáros, ez a tény valami okból fontos volt) már nem volt az élők sorában. Rövid időre rá, hogy meghalt, a felesége is eltűnt, akkor kiskorú fiával együtt. És eltűnt akkor

a bolt, illetve kocsmá minden tartozéka is. Olyan jól kipucolták valakik, hogy üres lett, mintha éppen akkor épült volna. Pedig igen régi ház volt már.

Galambhegyi Sándor, mert ez volt a neve a grófnak, méghozzá az idősebbik ezen a néven, keresett is valami üvegeket, amelyek állítólag a kereskedővel közös munkájuk eredményét tartalmazták, de sehogy se lehetett a nyomukra lelni.

„Ej no, lehet, hogy Ignác felhasználta azokat” mondta végül, s nem kereste tovább. „Elég beteg volt, alighanem szüksége lehetett gyógyszerre” tette még hozzá, és ez is igaz volt.

Aztán elkezdődtek a kommunista idők és a grófnak nem volt már mit keresnie a faluban. Szó szerint véve is így volt.

Elza tehát megérkezett – emlékszünk, amikor Aczél Irma meghalt, rokonok nélkül méghozzá, ők megörökölték a házat, s abból mindjárt kettőt is tudtak venni, egyiket Hollóhegyen, igaz, eredeti elképzelésük szerint nyaralónak –, s be is rendezkedett a házukban.

Aztán mindjárt meglepetés érte, mihelyt a lábát a rendelőbe betette. A főnök ugyanis nem volt más, mint Suszter Gábor.

„Vajon mihez akar kezdeni? Mit fog mondani?” kérdezte önmagától. A régen volt barátja azonban sehogy sem viszonyult. Pontosabban, természetesen nem tagadta le, hogy ismerik egymást, ezt Elza sem szeretne volna, de a természetes, régi baráti beszélgetésen túl nem tűnt, hogy lépni szándékozna. Aztán Elza azt is megtudta hamarosan, hogy miért. Felesége volt Gabinak, s kicsi gyermeke is. A feleség szép volt és meglehetősen házsártos, a gyermek pedig kedves.

Nem mutatott tehát semmi jel arra, hogy közeledni akarna hozzá, inkább elkerülte ahogy lehetett. Egy faluban ugyan ez alig volt lehetséges, de Elzának így nagyon megfelelt. Volt ugyan egy néhány dolog, ami Suszter Gabival kapcsolatban izgatta, de az semmiképp nem a szexualitás volt. Inkább olyasmi, amit nem értett. Amit Gabi mondott, valamikor régebben, s ő már akkor sem értette, vagy csak egyszerűen nem tudta, hogy a srác mire is gondolt. Emellett a szexualitás valami olyan volt, mint egy réges-rég elmúlt, bár jóleső érzés, de ami már csak az emlékeiben van meg, s az sem biztos, hogy igaz volt valaha is. Valami jóleső tartást, belső biztonságot adott neki a mostani helyzete, hogy egészségesen növekvő gyermeke van, s az a tartás, az a biztonságérzés kívülről is látszott rajta.

Tamással is rendben voltak a dolgok. Most sokkal többször találkoztak, mint akkor, amikor jó esetben három hetenként látogathatta meg. A férfi ugyan most is meglehetősen elfoglalt volt, minden gyanús ügyet rábíztak, hogy bogozza ki, de őt ez úgy látszik, egy cseppet sem zavarta, még élvezte is a kihívást. Persze nem voltak azok a nagy dolgok, rendszerint valami lopások – még tolvaj bandák is alakultak néha, s garázdálkodtak egy ideig, ameddig el nem kapták őket.

Tamásnak hovatovább kezdett olyan híre kelni a városban, mint amilyen a főiskolán is volt az utolsó évben. Nem is nevezték máshogy a kollégái, mint Sherlocknak. Ezt a melléknevet is a főiskolán szerezte, s lám ide is eljött ebbe a rajoni központba. Ki tudja, milyen utakon szánkázott egészen odáig?

Csak egyetlen fajta ügyektől irtózott Tamás. Azoktól, amelyeknek valami, bármiféle, politikai felhangja volt. Inkább hetekig fárasztott egy zsebtolvajt, mintsem, hogy elvállaljon egy olyan ügyet. A kollégái eleinte kissé hülyének tartották emiatt, még biztatták is, hogy próbálja ki, azzal lehet gyorsan előre jutni. De ő ha tehette, udvariasan kitért előle. És amikor végképp nem lehetett, akkor meg húzta, nyúzta addig, míg végül elvették tőle azt az ügyet. Egyébként is elve volt, hogy inkább szabaduljon egy bűnös, minthogy egy ártatlan szenvedjen. Később belátták a kollégái, hogy ez ellen nem lehet tenni, s úgy vették, mintha egy ilyen bogara

volna. Mert abból volt elég, mint minden munkahelyen. Bogárból. És mivel másként eredményes volt, ráhagyták.

A gyermek is fejlődött. Okos, jól nevelt, kedves fiúcska volt, a tanárai is szerették. És éppen akkortájt, ötödikes korában, de inkább egy évvel később kezdtek a szülei (most már így mondom, bár tudjuk, hogy nem a biológiai szülei voltak, s Mihály nem is nevezte őket apának, vagy anyának, hanem a keresztnévükön) figyelni egy nem mindennapi tulajdonságára. Arra, hogy úgy vonzotta maga köré a vele egykorú gyermekeket, de a kisebbeket is, mint mágnes a vasreszeléket. Sem Tamás, sem Elza nem bánta ezt a képességet, még inkább buzdították őt, hogy ha már van egy ilyen képessége, hát fejlessze ki.

Ebben az időben felváltva jártak egymáshoz, de főképpen Tamás ment gyakrabban Hollóhegyre. Elzának, mint orvosnak majdnem állandóan rendelkezésre kellett állnia, míg a tolvajok nemigen bánták, ha egy kicsivel később kapják el őket. Ilyen módon Mihály is inkább Hollóhegyen lakozott. De Vigyázóváron is megvolt neki a kuckója. Iskolába viszont Hollóhegyen járt. Mind a két szülő egyetértett abban, hogy sem a túlságosan elitista iskola, sem pedig a túlságosan alacsony színvonalú nem tesz jót a gyermek fejlődésének. A hollóhegyi sulis éppen megfelelő volt arra a célra.

És eljött az az év is, amikor Mihálynak érettségiznie kellett. Az az ezerkilencszáz hatvanhármassal egybeként általában is különlegesnek ígérkezett, nem csak a kis családnak. A népek, Európa középső és keleti részén, lassan elkezdtek ráérezni, hogy voltaképpen nincs szükségük a szovjet pelenkázásra, meg tudnak ők élni anélkül is. És ha ráébredtek, akkor elkezdtek úgy is viselkedni. Volt abban az új fajta viselkedésben olyan, amit az éppen aktuális hatalom jó néven vett, vagy éppen bátorított is, de olyan is, amit tűzzel-vassal irtogatni akart. Mindössze az volt a baj, hogy sosem lehetett előre tudni, hogy egy kezdeményezésre mi lesz a válasz.

Lám, például valami csigalassúsággal, de elkezdtek átjárhatóvá tenni a határokat. No nem mindegyiket, mert a kontinens nyugati felétől még mindig átjárhatatlan volt a fal a közönséges ember számára. De ami volt, az is érezhetően jobb közérzetet eredményezett.

Abban az évben tehát a kis család egy hetes, közös kirándulást tett Magyarországra. Amelyet akkoriban kezdtek el a „legvidámabb barakk” névvel illetni. Valójában még nem volt az, de mintha körvonalazódott volna valami.

Még azelőtt, az év tavaszán történt valami, ami Elzát arra készítette, hogy bizonyos dolgokon elgondolkozzon.

Egy fárasztó nap délutánján, amikor a napi munkával már végzett, s egyedül ült a kis nappaliban egy kényelmes fotelben, egyikében azoknak, amelyeket még Irmától örökölték, csak megjelent valaki előtte. Megjelent, mondom, mert Elza éppen nem figyelt arra, hogy honnan jött, mert egy könyvet olvasott ám a fáradságtól még a könyvre sem tudott igazán figyelni.

Megérezte (vagy meglátta, tán a szeme sarkából? Vagy, hogy maga a környezete, megnyugtató környezete, parányi megváltozását érezte tudat alatt? Amely változás csak lassan csúszott be a tudatába? Vagy a nem is igazán érzékelhető légmozgást?) utólag sem tudta eldönteni, hogy mit, de felpillantott és ott állt előtte. Nő volt, sőt nagyon szép nő, a negyvenes éveinek a kezdetén és Elza azonnal tudta, hogy már látta valahol. Aztán beugrott az is, hogy hol. Ő volt az a nő, aki valami tizenöt, vagy tizenhat évvel előbb, szintén részt vett azon a szertartáson sőt, éppen ő volt az, aki akkor gondjukat viselte. Mindhármuknak. Mert Tamáshoz is volt jó néhány kedves szava és az akkor még csecsemő Mihályt is a gondjaiba vette.

„De hogy lehet az, hogy semmit nem öregedett?”

– Ezt sajnos most nem tudom elmagyarázni. Meg se értenéd és az időm se lenne elég hozzá – válaszolt a nő a hangosan fel sem tett kérdésre. – Meg kell elégedned azzal, amit elmondhatok.

Először is: a nevem Talayné, ezt tudod, a lánykori nevem pedig Boros Tünde. És... én vagyok az anyád. – Ez utóbbit kissé mintha félve mondta volna ki, talán várva a kérdést, hogy „akkor hol voltál eddig?” de Elza nem kérdezett semmit. Lehet, hogy nem jutott szóhoz a megdöbbenéstől. Pedig a lelke mélyén végig érezte, ha sosem mondta is ki, hogy ez a nő az édesanyja.

– Nem jöhettek el mindig, amikor szükséged lett volna rám – folytatta Tünde – sajnos olyan fajta nő vagyok, hogy az egész életem kötöttségek szerint folyik. Nagyon ritka az olyan alkalom, hogy van egy kis időm, mint most is és ráadásul tudom, hogy meglesz ennek is a hátulütője. Amit nagy valószínűleg nem fogok túlélni. Mindegy. Éltem eleget. Többet mint mások. És láttam is eleget. Többet mint mások. És még mielőtt eszedbe jutna, elmondom, hogy édesapád sem tud eljönni. Objektív akadály miatt. Ugyanis, meghalt. Azt is tudom, hogy pontosan mikor halt meg, de mint rendesen, nem segíthettem. Mert akkor is (itt most olyasmit mondott, amit Elza egyáltalán nem értett) két idősík között voltam. De jó, ha tudod, apád jó ember volt. Nem volt náci, legalábbis a mostani, és még későbbi, értelmezés szerint nem. Persze, német volt és katona. És hagyta magát megtéveszteni. Főleg az elején. Mint mindenki más is. De észbe kapott és ha már változtatni nem tudott, legalább igyekezett könnyíteni a rábízott emberek sorsán. Az sem mindig sikerült. Persze, most sokan kérdik, talán te is, hogy én, a látható hatalmammal, hogy nem tudtam segíteni? Csak hát tudd meg: ez a hatalom nem az én hatalmam. Én is kötött ember vagyok. Kötöttebb mint régen a jobbágy. De talán megnyugtat majd ez, amit most elmondtam. Még valami! Tamás. Vigyázz rá, hiszen férfi és mint olyan, sebezhető. Tudod, nekik nagyobb a fizikai erejük, de a lelkük kevesebbet bír el. Kevesebb gyűrődést. Pedig szükség van rájuk. Az igaziakra. Mert egyre kevesebb van belőlük. Te, eddig szerintem mindent jól csináltál. Tedd úgy továbbra is! Csak tudatosan. Mert tudd meg, hogy nem mindenki volt olyan szerencsés mint ti! Emlékszel még Botosra?

– Persze, hogy emlékszem! Mindenki, aki OTT volt. Nem tudom, hogy csinálom, de mindenkire emlékszem. Pedig akkor rögtön szinte semmit nem tudtam.

– Így kellett lennie! Jól csinálod!

– De mi van Botossal?

– Meghalt. Ötvenhat után börtönbe csukták és ott agyonverték. Azt a hatalmas embert! Te nem ismerted, csak akkor láttad. Hatalmas ember volt, jó ember volt és nagyon sokat tudott! Éppen ezért megölték. Csak, hogy ne legyen! Érted te ezt? Ilyen a mi népünk. A legkiválóbbakat öli meg.

– S te?

– Ó! Engem nem lehet utolérni! Én úgy cikázok a térben és időben... Nem az én érdemem. Kötelesség! Tartozom vele. Azoknak, akik az életemet visszaadták. Te ezt nem értheted, de majd megérted! Egyszer. Talán. Jaj! Mennem kell! Máris sok idő ment el. Na nem baj! Legfeljebb nem viszek magammal semmit! Még a ruhámat sem... Csodálkozni fognak, de annyi baj legyen! – még mondott valamit, amit Elza nem értett, olyasmit, hogy a teleportáláshoz nem kell különlegesen sok hókuszpókusz, amit csak a sci-fi írók találtak ki, mert vagy van energia, vagy nincs. És vagy uralni tudjuk, vagy...

De az utolsó mondat vége valahol elhalt a levegőben. Azzal együtt, aki mondta.

Elza még szerette volna megkérdezni, hogy hogy volt Talayné és egyben az Andreas Kirschner felesége? Vagyis az ő anyja? De aztán eszébe jutott, hogy ez lényegtelen. Talán elvált az előző férjétől, talán meghalt az a férj, s ő a második házasságában megtartotta az első

férje nevét. Sokan tesznek így. Akik nem akarják szétkürtölni a múltat. Majd kuncogni kezdett. Megpróbálta elképzelni azt a jelenetet, amikor Tünde megérkezik valahová... anyaszült meztelen. De elhessegette a léha gondolatot. Különben is, akinek ilyen ereje van, hogy „cikázik az idősíkok között”, az biztosan meg tudja szervezni azt is, hogy jó helyre érkezzen. Például a saját ágyába.

Ekkor érkezett Tamás.

– Te itthon voltál? Nem hallottál. Elaludtál? Vagy... megvan! Ruhát próbálgattál – mutatott egy kupac női ruhára, amely egymás hegyén hátán hevert egy csomóban az ablak előtt. Elza tudta, hogy azok a Tünde ruhái voltak, amelyeket vagy nem tudott, vagy (energiatakarékosság miatt) nem akart magával vinni. De nem szólt. Összeseperte a ruhákat nagy serényen, úgy ahogy voltak, bedobta egy szekrénybe, s csak akkor szólalt meg.

– Igen, de nem baj! Majd később folytatom! És Elza végtére maga sem tudta, hogy nem álmodta-e az egészet. Az sem lett volna csoda, amilyen fáradt volt. De akkor honnét a ruhák? Azokat Tamás is látta. És nem az ő ruhái voltak, azokat megismerte volna. De hát kit érdekel az, hogy valami/valaki honnan jön, ha egyszer jót hoz?

Ezután jött a Mihály érettségije, s mivel jó eredményt hozott, kvázi jutalmul elmentek arra a hetes kirándulásra. Hallgatólagos megegyezés volt köztük, hogy megpróbálják megkeresni Petrucz dokit, ha lehet. Őt azonban nem találták Kaposváron. Nem volt ott, csak egy fiatal legény, talán valamivel idősebb Mihálynál. Halmi Géza néven mutatkozott be és azt mondta, egyetemista, néprajzot tanul. Ebben az évben végez.

A „néprajz” szóra Elza és Tamás összenéztek. A fiatalember ugyanis erősen sántított. Persze... észrevette az összenézést, vidáman mosolygott rá s azt mondta:

– Na igen. A néprajz nem csak táncolásból áll! Én részemről mítoszkutató leszek, de elég jól zenélek is. Többféle hangszeren. Hogy mit keresek itt? Nos, az a helyzet, hogy Jánost ki-nevezték belgyógyász professzornak Budapestre, én meg itt maradtam pesztonkának. A csöppség mellett. De csak nyáron. Ősszel felviszem Mártit magammal, s a szüleivel lakik majd. Én egyébként a Hochmayer Ignác fia vagyok. Csak ilyen névvel magyar néprajzosnak kissé furcsa lennék. Hát nevet változtattam.

A két fiatal azonnal összebarátkozott. Sőt, éppen a Géza ötletére, Mihály elhatározta, hogy történelmet fog tanulni.

– Merthogy jó történészekre egyre nagyobb szükség lesz – mondta Géza – én csak tudom, nálunk az évfolyamon is szükséges lenne a töri tudása. Persze... hamisítani fogják, s úgy tanítják majd, de sebj, már az is előny, ha tisztában vagy azzal, hogy hol és mit hamisítanak.

Visszafelé menet benéztek a dokihoz is, Pesten. Örült nekik, mert csak arra a két majdnem gyerek fiatalra emlékezett, akiket egyszer egyetlen éjszakára látott. Most meg, két komoly, jól szituált ember. Ám sok ideje nem volt rájuk, állandóan vagy a telefon szólt, vagy az ajtót nyitogatták mindenféle kérdésekkel.

– Hát, látjátok, ez van. De nagyon örülök nektek. Neked meg, csak az orrodát láttam, pólýában. Most meg, leendő egyetemista – nézett Mihályra. – Na, örülök nektek!

Tán egy félórájuk volt együtt össze vissza, de kellemes emléket vittek magukkal Magyarországról.

A jó dolgok, kellemes érzések általában nem szoktak örökké tartani. Most se tartott sokáig. Ősz volt már, Mihály nem volt otthon, tanult, Erdély legnagyobb egyetemén a legjobb úton volt ahhoz, hogy négy év után történész legyen. Akkor kezdett lábra kapni a hír, hogy Suszter doki eltűnt. Szabadságot vett ki, mint minden okos ember, nem nyáron, hanem szeptemberben, s el is utazott valahová pihenni.

Az ám, de az elmaradás már lassan kezdett idegesítően hosszú lenni. Elzát kérdezték a népek, mert addig is minden évben, egymást értesítették arról, hogy mikor mennek szabadságra, s az meddig fog tartani. De ezúttal Elza se tudott semmit. Annál is inkább, mivelhogy már csak félig érezte magát Hollóhegyhez tartozónak. Vizsgázott a nyár folyamán ő is, és megkapta végre azt a vigyázóvári helyet, amit már régen kinézett magának. Ezentúl hát rendesen együtt lehetnek a férjével. Így hát semmi biztatót nem tudott mondani. Egyetlen dolgot ígérhetett, hogy még marad a helységben, amíg valahogy a beállott helyzet el nem rendeződik.

– A szeku a bűnös! Megölték és elásták valahol – pusmogtak a falubeliek. Sőt nem csak pusmogtak, de egyre hangosabbak lettek, hogy a doki nem és nem került elő.

Elza is unni kezdte már az örök magyarázkodást.

Aztán egyszer csak robbant a hír.

Igen, megtalálták a dokit, de csak holtan, ott van a miklósfalvi erdőben, méghozzá már elég régen, mert jócskán bomlásnak indult. Attól kezdve felerősödtek a hangoskodások. Ahogy az lenni szokott ugyebár.

Tény való, hogy az elhunyt doki nem tett lakatot a szájára, többször is mondott olyasmit, hogy ő semmiképpen nem fog megöregedni ebben az országban, hanem elmegy innen. Elmegy ahogy tud, ha hivatalosan nem lehet, majd megy térden csúszva, ha nem marad lába, majd hason és így tovább. Hát a jóslatból annyi mindenestre már bebizonyosodott, hogy nem öregedett meg itt. Máshol sem.

No hát, éppen az állandó szájalása következtében, valóban jártak nála valami tiszték a biztonsági szolgálattól. Ketten voltak, egy fiatal és egy még fiatalabb. Utólag arról bebizonyosodott, hogy még csak sorkatona, de valamiért szimpatizálta a főnöke, s állandó segítségnek minősítette.

Megindult a nyomozás is. Bár a törvényszéki orvos éppen nem ért rá, de üzente, hogy a helyettese nemsokára a terepen lesz. Jött is egy nap múlva, s az a helyettes nem volt más mint Mihaela Constantinescu.

Tamás nem akart részt venni a nyomozásban.

– Mit? Hogy én? És éppen Suszter Gabit? És ráadásul egy olyan ügyben, amelynek ilyen nyílt politikai felhangjai vannak? Szó sem lehet róla!

Ám aztán, egyfelől Elza, másfelől Mihaela addig rágták a fülét, hogy mégis csak kötélnék állt. Nagyon össze tudnak ám fogni egymással a nők, amikor az érdekük úgy kívánja! Még ilyen helyzetben is. Vagy, hogy Elza nem is tudta, hogy ki is az a Mihaela? Az is lehetséges. A nyomozással megbízott kollégája határozottan örült, amikor megtudta, hogy Tamás hajlandó beszállni abba a harapós ügybe.

Három napi morgás, dűnnyögés után Mihaela kimondta a verdiktet: ezt az embert halálra verték. Annyi ütés, rúgás és egyéb sérülés nyoma volt a testén, hogy nem is lehetett mást mondani.

Mihaela egyébként a szakmai megbeszélés szünetében egyszer csak félrevonta Tamást és elmondta azt is, ami az ő életére vonatkozott. Hogy elvált Arsene Marintól körülbelül egy év

házasélet után, s a férfi újra is nősült hamar. Valami Rodica nevű nőt vett el, de többet nem tud. Ő? Nem, ő még nem ment férjhez. Ki tudja? Talán vár valakire, aki pedig soha nem jön el érte. Tudja jól!

Annyi bizonyos, hogy Tamásnak rossz kedve volt ezután a beszélgetés után. És az a rosszkezd napokig tartott.

Közben a nyomozás is haladt, módszeresen, ahogy kell. Gabi orvos lévén, sok emberrel érintkezett, s a sok között lehettek ellenségei is. Voltak is, de vagy biztos alibijük volt, vagy mégsem haragudtak rá éppen annyira.

A páciensek után a falusi hivatalnokok kerültek sorra, mert lehetséges volt, hogy Gabi, az ő közismert stílusával felbőszíthette egyiket-másikat.

„Na de annyira?” nem volt közöttük sem a merénylő. Odáig ment a tanácsalanság, hogy még Elzát is meg kellett kérdezni, vajon miféle viszonyban volt az elhunytal az egyetemi évei alatt? Volt-e oka annyira haragudni rá? No de ezt már Tamás nem vállalta. Rábízta a kollégára, még azt is megmondta neki, hogy őt ne értesítse, ha valami terhelőt talál, csak akkor, ha feltétlenül szükséges az ügghöz.

Nem volt olyan. Viszont a nyomozó tiszt attól kezdve mintha jobban megértette volna Elzát. Meglátta benne az emberi vonásokat.

No de ez semmiképpen nem vitte előre az ügyet. Végül valóban nem maradt más, ki kellett hallgatni a két szekust is. Az idősebbet, Monea Dumitru nevűt, Tamás ismerte is, még a főiskoláról. Valami három évvel előtte végzett. Sőt, tanította is őt, illetve gyakorlatot vezetett. Nem szerette. Kellemetlen dolgokat tudott mondani, s mondott is, Irmáról, meg Elzáról, de attól még nem volt biztos, hogy gyilkolt.

A fiatalabbik, aki sorkatona volt, meglehetősen érdekes hírnévnek örvendett már iskolás korában is. Hiába örvendett pedig, mert az a hírnév nem volt valami hízelgő rá nézve. Valami fiatal tanárnővel kapcsolatban beszéltetett magáról, meg egyéb szemtelen akciókról is. Róla már fel lehetett tételezni bármit. No de... egyedül?

Sok minden vált ismertté Tamás előtt, többek között az Elza apjának kiléte is szóba került, de még mindig nem voltak meg a tettesek. Gyanúba került a doki özvegye is, pontosabban nem maga Ibolya, hanem a testvére. Férfitestvére volt, egyszerűbb ember, akkora mint egy szekrény. Ő maga ugyan váltig hangoztatta, hogy jóban volt ő a sógorral, semmi baja nem volt vele, mégis csak be kellett üljön abba a bizonyos vizsgálati fogságba.

Aztán egyszer csak Mihaela! Aki egyszer már hazament Jászvásárra, elvégezvén a dolgát, ami rá volt bízva. Miért jött vissza? Nem tudni. Lehet, hogy csak Tamást akarta látni még egyszer az életben. De visszajőve fordulat következett be az ügyben is.

Természetesen a munkahelyén látogatta meg Tamást, vagyis a község házában abban a szobájában, amelyet ideiglenesen átadtak neki a nyomozás végéig. Bejött, beszélgettek és...

– Ki volt ez az ember, Tamás drága?

– Melyik ember?

– Az, aki most ment ki, amikor én bejöttem.

– Ó! Az? Biztonsági tiszt. Rá is vetült egy kis ideig a gyanú árnyéka, de gyorsan tisztázták. A főnökei. Egészen máshol volt akkor, amikor a büntény történt. Sőt, egész ősszel távol volt innen.

– Igeen? És mondd, szívem, melyik napokról van szó?

Tamás megmondta.

– Nahát, akkor csukasd csak le az ipsét hamar, mert szemérmetlenül hazudik. Egészen közel volt bizony, ő maga dicsekedett el nekem, hogy itt vadászott a környéken. Még meg is akart környékezni! Engeem!

– Biztos ez?

– Akármikor megesküszöm rá! De ne is csukasd le! Attól még nem oldódik meg semmi. Én szájalhatok, mert a Nicolae Constantinescu lánya vagyok, de te? Árva gyermek... Inkább húzódj háttérbe!

Ennyi volt. Mihaela jött és ment. És Tamás nem tudta, mitévő legyen. Aztán azt tette, hogy visszaadta az ügyet a kollégának, miután elmondott neki mindent, amit tudnia kellett.

A Suszter Gabi sógora ezek után csak valami több mint harminc év után szabadult a börtönből. Bizony, ráverték az egész balhét. Ez azonban már Tamást alig érdekelte. Sajnálta szegény Viktort és Ibolyát is, de ő bizony visszatért az ő tolvajaihoz, rablóihoz, s civil gyilkosaihoz. Akiket az idők folyamán egyre jobban megszokott. Sőt meg is értett. Pedig megint kegyvesztett lett, az élete folyamán már másodszor. De azzal sem törődött.

Különben is ez a kegyvesztettség nem tartott sokáig. Egy év múlva meghalt az ország régi vezetője, s az jött helyébe, akit Dakó Jeromos nagyvonalúan csak „bőröndtolvaj”-nak jellemezett. Ő aztán szélnek eresztette majd’ az egész társaságot, fent is, lent is. Mint valamikor, a középkorban, a király halála után, amikor új király lett, az új embereket, kegyenceket, főurakat hozott magával. A régiek pusmogtak egy ideig, néha lázadoztak is, de végül elhallgattak. Ezúttal is hasonló dolog történt. Ami az elhallgatást illeti.

Az új vezetőnek persze kapóra jött az olyan tehetséges ember akit, mint Tamás, akit a régi „király” vakvágányra tett. Nosza, emelt rajta egyet. Ő lett Vigyázóváron a rendőrkapitány helyettese. Ezzel azonban sem az életmódja, sem a munkája nem változott. Vagy csak alig. Maga a város, Vigyázóvár is emelkedett megbecsültségben. Az ország legkisebb megyéjének lett a székhelye.

Ám Tamást és családját mindez nem érdekelte. Ő köszöni szépen, jól megvan a maga helyén. Nem szeret nagyurakkal egy tálból cseresznyézni.

Mihály néhány év után végzett, s mivel évfolyamelső volt, válogathatott munkahelyekben. Ő azonban Hollóhegyet választotta. Ott tanított földrajzot és történelmet néhány évig. Mert korán meghalt valami gyorsan élő rák vitte el. Ám a vonzáskörében rajzó értékes fiatalok közt akkor már kihajtott valami ígérete a reményteljes jövőnek. Attól kezdve évekig, tán tovább is, meghatározók voltak az erdélyi magyarság szellemi életére. Csakhogy – éppen az erdélyi magyarság egyre zsugorodott azon évek során. Sőt, ma is zsugorodik. De ez már más történetek témája.

Tamás még élt további néhány évig, majd visszavonult, megkeseredett emberként. Meg is halt hamar.

Elza élt legtovább a családból. Nyolcvan év fölött volt, amikor meghalt. Akkor is, mérgezés miatt. Legalábbis ezt pletykálták a népek. De ki az, aki figyel rájuk?

VÉGE

*Marosvásárhely
2017 Karácsony napján.*

A tükör

(Mese felnőtteknek)

Ulfio tanítványa

„Több fényt!” Bár igazából ez a mondás akkor még meg sem született, de különösen észszerűnek hatott volna ekkor, a novemberi ködös sötétségben. Valóban, bár még csak délután öt óra körül járt az idő, na mondjuk, fél hat lehetett, a két ember, egy nő és egy férfi csak lassan botorkált előre távoli céljuk felé. A cél felé, amit még ők sem ismertek. Csak sejtették, hogy ott majd megnyugodhatnak. Talán még dolgozhatnak is. És élni is lehetséges lesz.

Falu került eléjük. Ideje is volt már, mert egyre sötétebb lett. Az pedig nem a tornyosuló felhők okából, hanem azért, mert közeledett az este. Megmarkolták tehát azt a jókora négy-szögletes tárgyat, amit addig is cipeltek, s újult erővel folytatták az utat. El és érték a falut éppen, amikor már valóban sötét lett. De a faluban lámpások tüze világított ki a házakból, leginkább pedig abból, amelyik éppen a szélén állt. Az kovácsműhely volt. Annak a tüze világította be előttük az utat.

– Jóestét! – köszöntek be a házba. Majd hozzátették: – Adjon az Isten!

A mester még akkor is dolgozott. Vasat tartott neki a tűzben egy inas, azt ütögette néha, igazi dallamokat csalva ki abból a vasból.

– Nektek is utasok – válaszolt a mester –, kik vagytok?

– Utasok vagyunk, mint mondtad is, mester uram. Közelebbit sajnos nem tudunk mondani magunkról, mert tilos is, meg különben is csak bajt hozna rád a tudása.

– Netene! – hökkent meg a mester – talántán nem útszéli rablók lennétek?

– Majdnem – mosolyodott el a kettő közül a férfi –, szegény üldözöttek vagyunk mi. Én Bécsből szöktem, vagyis a bécsújhelyi börtönből, ha hallottál volna róla. A testvérném érte el, hogy megszökhessek, máig nem tudom, hogy miféle praktikákkal. Tán boszorkány vagy mi. Ehun e! Itt van.

Az asszony csiklandósan nevetett a mesterre.

– Látni rajtam? A boszorkányságot.

A mester is megnézte magának.

– Na te asszony, hajlok arra, hogy elhiggyem. De hát... mit is akarnátok?

– Mi bizony szállást éjszakára. De valóban csak éjszakára, mert holnap vár minket a falujában Bornemissza János báró úr. Egy Görgényüvegcsúr nevű faluban. Nem lehet már messze – vette át a szót megint a férfi –, üvegfúvó mester volnék, meg viszünk is neki valamit. Ő tudja, hogy mit, s várja is.

A mester gondolkozott egy kicsit, s úgy felelt. Látszott is rajta, hogy általában meggondolt ember.

– Hadd aludjon el – szólt az inas felé, a tűzre mutatva –, mára már elég volt!

Az utasokhoz pedig azt mondta:

– No, ha csak szállást akartok, az éppen nálam is van. Kik is vagytok? Mert a mesterségedet már tudom.

– A nevem Franz Wolf. Vagy ahogy itt mondják, Farkas Ferenc. És a néném Wolf Mária. Vagy Farkas, ahogy tetszik.

– Nahát! Ne mondja senki, hogy a szentimrei kovács nem vendégszerető ember. Megalhattok itt. Te – mondta az üvegfüvő mesternek – odafenn. Jó meleg széna van ott. Viheted az üvegedet is – mutatott a tárgyra – mert az, ugye. Te pedig asszonyom, az asszonyházban. Az én családommal együtt. Reggel pedig, amikor kedvetek tartja, továbbmehettek. Mert azt alig hinném, hogy az üldözőitek a nyomotokban caplatnának! Ilyen messze Bécstől.

A fiatal mester is elmosolyodott nagy fáradtan.

– Én sem hiszem. Nem olyan fontos az nekik. Másnak inkább.

– No, majd mesélhetsz, ha akarsz. Hosszú az éjszaka!

Ezzel felkísérte a vándorokat, kit-kit a szállására. Ő maga is felment a férfival, hírekre szomjasan. Ám nem volt szerencséje. A vándor odafent sem mondott többet mint azelőtt. Igaz, nagy udvariasan elhárította a kérdezősködést azzal, hogy vannak dolgok, amiket jobb nem tudni. Aztán, hogy mik is lennének azok a dolgok, s kinek is lenne jobb azokat nem tudni, ez függőben maradt. Meg kellett elégedni azzal a válasszal, hogy mindez a rabságával függ össze, de nem érinti a törvényeket. Legfeljebb azokat, akik a törvények alakításánál bábáskodnak.

De hát mi is volt az, amit a fiatal mester olyan erősen titkolt?

Bécs, az ezerhét-százhetvenes évek közepén. Császárváros, csillogás mindenhol. Ha ember odaérkezett, igencsak kapkodnia kellett a fejét, hogy mindent lásson, amellet pedig nagyon észnél kellett lennie, hogy el ne szédüljön. A fiatal Wolf nem volt nagyon észnél. Fiatal volt, ritka mesterség tudója, amellet nemes ember. De még mennyire, hogy az. A Farkasok e családjának régisége vetekedett a Rátótok, Bátoriakéval. Talán még ősbibb volt azoknál is. Igaz ugyan, hogy az apja, amikor mint diák Bécsbe érkezett, nevet változtatott, de a nemessége töretlen maradt.

Jött aztán egy olyan időszak, amikor divattá lett, hogy az ifjak mesterséget tanuljanak. Hát az ifjú Wolf (akkor már az volt) is elment Csehországba, kitanulni a üvegfüvás mesterségét. Később megjárta Velencét, Muránót is, minden magába szedett, amit csak lehetett és érdemes volt.

Muranóban történt aztán az vele, hogy ott, a legöregebb mester, aki már régen egyedül éldegélt, kihalt mellőle asszony és fiú, adott alkalommal félrehívta a nagyon tehetségesnek bizonyult tanítványt.

– Ide figyelj, fiam! Már régen figyelek rád és akárhogy nézem is, nem tudok hibát találni a munkádban. És ami még fontosabb, a viselkedésedben sem. Komoly, jól nevelt fiú vagy, még sokra viheted. Eddig még ezt soha nem mondtam senkinek, most neked mondom: Van énnekem egy titkom. Olyan, ami nem csak különleges, de bizonyos esetekben veszélyes is lehet. Meg is kérlek, hogy ne mondd el senkinek, még akkor se, ha nem tudunk megegyezni. Megígéred?

– Megígérem – felelte készségesen Franzi. Gondolta, legfeljebb elfelejti majd, ha nem érdekli az a titok.

– Tehát – folytatta az öreg mester – tudd meg, hogy olyan üveget találtam fel, ami nem csak azt mutatja meg, amit két szemmel anélkül is látni lehet, de azt is, ami a szemnek rejtve van. Hát én annak az üvegnek a receptjét neked odaadom. Legyen ez a te örökséged tőlem!

Franzi megköszönte szépen, de mivel a kisördög mégiscsak ágaskodott benne, hát megkérdezte:

– És mit kell megtennem cserébe?

– Nem sokat! Ne ijedj meg! Nem kell se lopni, se rabolni, se pedig gyilkolni érte. Mindössze azt kérem, hogy vedd el feleségül Rosamunda lányomat, s éljetez itt tisztességben, békeségben!

Rosamundát ismerte. Szépecske, villogó szemű leányka volt, olyan, akiről néhányan azt mondták, hogy a szeme se áll jól. Vagyis, ne kerteljünk, igen szerette a férfiakat. „Na de hogyan tartsam én meg Ulfio mester titkát egy ilyen feleség mellett?” kérdezte magától, de fennhangon csak ennyit mondott:

– És Rosamunda tud arról, amiről itt mi beszélünk?

– Nem – mondta határozottan az öreg – és nem is kell tudjon semmit! Rosamunda azt fogja tenni, amit én parancsolok!

Franzi sóhajtott egy keserveset. „Na, nem elég egy ilyen feleség, még az is jár vele, hogy hatalmi szóval adják hozzám” tépelődött magában. Ulfio mester azonban nem azért volt öreg és tapasztalt, hogy meg ne lássa a tanítványa arcán a kínlódást. Mert azért annak a különleges üvegnek a titka csak vonzotta a tanulót, mint dió az egeret az egérfogóban. „Na de éppen ez az, hogy egérfogó. Na ez meg férjfogó! Semmi kétség, az öreg jót akar, de mégis... így?” aztán megszólalt:

– Lehetne egy kicsit... gondolkozni ezen?

– Lehet! De ne sokat. Öreg vagyok már, ki tudja, egyszer csak egy reggel nem ébredek fel.

– És akkor a titok rossz kezekbe kerül – fejezte be Franz.

– Nem! A titok semmiképpen nem kerül rossz kezekbe! Rosamunda kerülhet rossz kezekbe. Attól félek!

„Nocsak! Nem vak az öreg! De ha tudja, akkor miért akarja a lányt éppen rám testálni?” gondolkozott tovább a fiatal tanítvány. A mester folytatta:

– Van tehát két napod! Nem több. Hidd el, szívesebben venném, ha előbb udvarolnál neki, kitapasztalnátok, hogy mennyire bízhattok egymásban, meg minden. De érzem, hogy fogy az időm. Egyre gyengülök és ebből nincs visszaút. Éppen ezért, hogy ne vesszen minden kárba akkor sem, ha másképp fordulna a sors, most menj oda a szoba szemközti sarkába és azt a sok limlomot, amit ott látsz, hajigáld félre! Látod már?

Látta. Azt is, hogy valóban nem különleges üveg. Akkora lehetett, mint egy átlagos állótükör és még így piszkosan is csodaszép.

– Na, azt az üveget már most vidd magaddal! A tiéd, akárhogy fordul az életem hátralevő része. Tükröt készíts belőle, mert csak úgy mutatja meg a teljes hatalmát! De a recept... azt majd akkor kapod meg, ha döntöttél Rosamundát illetően is! Na most menj! Pihenni szeretnék. Vidd el az üveget!

Vitte.

Nem merte a gyárban hagyni, kivitte a tengerpartra, ott volt egy rég elhagyott roncshajó, azt nem látogatta senki, az volt neki a titkos birodalma. Odavitte az üveget, de még így is jól befogta deszkák közé.

Másnap reggel meglátta Rosamundát. Odament hozzá. Megkérdezte:

– Lehet beszélni veled egy kicsit?

– Hogyne, Franci! Most akarod?

– Igen! Sajnos sürgős.

– Akkor mondhatod is.

És elmondta. Az üvegről nem beszélt, az titok volt, még Rosamunda előtt is. Csak azt mondta el, hogy Ulfio mester, akiről épp csak tegnap tudta meg, hogy Rosamunda a leánya, azt szeretné, nem, azt akarja, hogy vegye el őt feleségül, s örökölje meg minden vagyonát. Éljenek ott együtt.

Franz nem volt csúnya legény, okos is volt, tisztességes is, de a leány mégis akkorát kacagott, hogy csilingelt belé a tenger.

– Hogy én? Hozzád? Nem mondhatta komolyan az öregember! Persze, tény, hogy a lánya vagyok, mert valamikor rég, amikor java korabeli férfiú volt, teherbe ejtette az anyámat. Anyám kurtizán volt, ha nem tudnád. De azután, amikor megtörtént, ami meg kellett történnie, megegyeztek, hogy nem fogják zavarni egymást. Így is lett. Aztán anyám meghalt, mikor én olyan tíz éves lehettem, s akkor Ulfio idevett maga mellé. De, hogy még férjhez is adjon? Na neem! Hiszen talállok én magamnak márkit, de lehet, hogy éppen herceget is! Tudd meg, hogy nincs veled semmi bajom, de ezt? De férjhez menni hozzád? A válaszom kategorikus NEM!

A visszautasítás mindig rosszul esik. Még akkor is, ha tulajdonképpen megkönnyebbül tőle az ember. És igazából nem is volt az teljes megkönnyebbülés. Mert Franci már elképzelte akkorra, hogy hogyan is tudna élni Rosamundával. És az nem lett volna teljesen kedve ellenére. Na hát, most lesz mit mondjon Ulfiónak, hogy miért nem lehet a házasságból semmi.

De az élet megint másképp határozott. Illetve nem is az élet, hanem a halál. Mert meghalt Ulfio másnap reggelre. Ő, aki gyengeségről panaszkodott és természetes útján várta a végét, orgyilkos keze által halt. Mert reggelre valakik felgyújtották az öreg házát, s bennégett ott minden, s maga a mester is. Még csak segítségért sem kiabált.

Harmadnap Rosamunda eltűnt a szigetről.

Igazán csúnya dolog lenne részemről azt gyanítani, hogy esetleg benne lett volna a keze az öreg halálában, de a látszat mindenestre valami olyasmi volt. Megjelent a rendőrség is. Vizsgálódtak, kérdezősködtek, de semmi eredmény nem született. Lassan ők is Rosamundára kezdtek gyanakodni. Pedig akkor már minden tanítvány ment, amerre látott. Franci is ment. Fogta a becses üvegjét és felszállt az egyik éppen indulófélben levő hajóra, amellyel a szárazföldre vitette magát. Pedig talán kár volt olyan nagyon sietnie, de hát mindenki sietett.

Akkoriban a rendőrség nem olyan volt, mint manapság. De azért annyit mindenestre tudtak már, hogy a gyilkost a menekülők között érdemes keresni.

Abban az időben Itália a Habsburg császári házhoz tartozott. Franci tehát hova is mehetett volna? Kézenfekvő volt, hogy Bécsbe. Egyébként is útba esett volna a császárváros, mivel Szilézia lett volna az úticélja. Ahova ugyanakkor nem érkezett meg.

Bécs felé az úton érdekes útitársa akadt. Illetve útitársnője. Előkelő dáma kellett legyen, ezt úgy az öltözködése, mint a viselkedése egyaránt mutatta. Valamivel idősebb kellett legyen a fiatalembernél, de ez a látható tény nem akadályozta abban, hogy ne kezdjen el vele szemezni.

Na igen! A szeme. Valami okból Rosamundára emlékeztette. Franci még eléggé fiatal és tapasztalatlan legény volt, nem volt elég emberismerete ahhoz, hogy tudja, a szerelmest, akit szerelmétől elszakítottak, minden valamennyire is figyelemre méltó ellenkező nemű emberi lény a – szellemileg vagy fizikailag – tőle messze került másokra emlékezteti.

Már pedig Katalin, ez volt a neve a jókedvű dámának, valóban figyelemre méltó volt.

Hogy tisztázzuk valamennyire a dolgokat, jó ha tudjuk, hogy Franci eredetileg nem volt szerelmes Rosamundába. Meglátta ugyan, hisz rendszerint ott ténfergett az üveges műhelyekben, sőt el is képzelte, hogy rokona lehet valamelyik mesternek, de álmában sem gondolta, hogy éppen Ulfiónak a lánya. Hiszen Ulfio magányos volt, a munkán kívül jóformán senkivel nem érintkezett, de Rosamunda sem kereste jobban az Ulfio társaságát, mint bármelyik más nő, aki a közelben tartózkodott. A miéltre aztán rájött, amikor az öreg elmondta neki annak a különleges üvegnek a titkát és a kérést, amely annak tulajdonlásához kapcsolódott.

Ám, ha eredetileg nem figyelt is fel jobban Rosamundára, mint akármelyik másik a szebbik nemhez tartozó egyénre, maga a kérés és a leány válasza arra a kérésre, ha nem is azonnal, de rövid idő alatt lángra lobbantotta a szívét. És természetesen a képzeletét is. Aztán jött a kényszerű elválás, és a képzelődésből szerelem lett.

Ez volt a helyzet, amikor a bécsi úton, a hegyeken való átkelés közben a dáma, akiről igazában nem is tudott semmit azon kívül, hogy Katalinnak hívják, beszédbe elegyedett vele. Hogy hát kicsoda is micsoda lenne is? Azt látta, hogy mesterember, de azt is, hogy azért nem mindennapi egyéniség a mesterek között is.

Franci aztán felvilágosította arról, amit elmondani illendő volt, hogy igen, üvegfúvó mester, aki a tanítóját tűzvészben elvesztette, s most Sziléziába megy, az ottani üveggyárak egyikébe, ahol fogadni tudják, bár már túl van a legény státuson, de még tanulni szeretne, mielőtt hazamegy.

Hova?

Erdélybe.

És igen, valóban nem mindennapi vándorló mester, hanem nemesember, akinek azonban a családja elszegényedett az ezerhatszázegyedik év tragédiái után, s ezért vállalta mesterség tanulását, helyett, hogy az irodákban – megyei, vagy fővárosi irodákban – pocsékolná a tintát. Igazából már az apja németté lett, így lett ő is Farkas helyett Wolf, Ferenc helyett pedig Franci.

A csomagja? Csak egy üvegtáblát visz magával, amit még az öreg mester bízott rá, éppen egy nappal a tűzvész s a halála előtt.

Így beszélgettek hát, s amikor következő állomásra értek, vagyis annak a napnak az estjén, a dáma meghívta a szobájába, hogy ott költsék el együtt a vacsorát, s talán még egy pohár bort is megigyanak egymás egészségére.

Franci belement, hisz igazából csak nyerhetett egy ilyen ismeretséggel. Aztán a vacsorából borozgatás lett, mind közelebbi ismeretség, ami után reggelig csókolták, simogatták, tépték, szívták, cibálták egymást, mindketten nagy elégedettséggel szenderülve álmra a másik karjaiban.

Az ismeretség a következő állomáson folytatódott s megerősödött köztük. Annyira, hogy elhatározták, meg is állnak ott legalább egy napra, vagy inkább kettőre. A kocsisnak Katalin annyit mondott, hogy Bécsbe érve szóljon az ő saját kocsisának, hozza elé a saját kocsiját, lovait, majd azzal mennek tovább.

„Így is jó lesz” gondolta Franci. „Nem árt egy néhány napos pihenő az úton!”

A Katalin kocsija aztán meg is érkezett valami újabb két nap után. Azzal mentek tovább. Bécsbe érve még a férjének is bemutatta Francit, mint érdekes csodabogarat. (A fiatalember addig nem is tudta, hogy Katalinnak férje is van).

– De bizony még egy tizenkét éves lányom is! Meg még egy másik is, kicsi, ötéves. Most nincsenek itthon, majd megismered őket, ha velünk maradsz!

Ám Franci tartotta magát ahhoz, hogy ő tovább kell menjen. Mindössze annyi engedményt tett a saját boldogságának, hogy marad. Újabb két napot. A testvérnénje ugyanis Bécsben lakik (akkoriban a nőtestvért még minden esetben „nénjének” nevezte a férfi, akár idősebb volt, akár fiatalabb. Mária is fiatalabb volt a mesternél, valami másfél évvel).

És eltelt az a bizonyos két nap. A második napon Katalin szerét ejtette, hogy hosszabb ideig beszélgessen Francival. Valahogy így:

– És tulajdonképpen miért is akarsz te mindenáron menni? Látod, itt maradhatnál velünk – velem! János is ismer már, nincs kifogása ellened! (János a férj volt). Ne menj még! Nincs itt jó dolgod?

Amire Franci csak azt tudta válaszolni, hogy: de igen, jó dolga van, szereti is Katalint, de neki dolga van máshol, várják Sziléziában, s azután otthon Erdélyben is, Bornemissza János úr az üveggyárában.

– Hát már nem szeretsz?

– De igen, szeretlek, nagyon is szeretlek! De nekem hazám is van, amit szolgálnom kell! Gyere inkább te is velem!

Madarasi Katalin nagy szemet meresztett.

– Veled? Hova?

– Sziléziába! Aztán Erdélybe! Ott nagyon jó! Azt mondják, hogy tündérek laknak ott.

Katalin elképedt.

– De hát... itt hagyjak mindenkit? A férjemet? A lányaimat? Az lehetetlen!

– Nem lehetetlen. Láttam már ilyet. Gyere velem!

– De hát nem lehet – kínlódott Katalin a válasszal.

– Hogyne! Neked lehetetlen egy családot otthagyni. Amely törődik is veled, meg nem is. Nekem meg nem lehetetlen itt maradni, holott hívott a hazám, meg a népem is. Jaj Katalin! Nem vagy nagyon igazságtalan?

A nő várt egy kicsit. Aztán, mint aki elhatározásra jutott, azt mondta:

– Hát jó! Menj el! De aztán, ha a várakozásod fordítva teljesül, akkor ne gyere hozzám panaszkodni, mert semmit sem tehetek majd érted! Menj! Menj!

Franci ment.

Másnap Katalin elment egy templomba a pópához (olyan vallásban nevelkedett, amelyben pópa a neve a papnak), s megátkoztatta úgy Francit, mint azt a gyalázatos üvegjét. Hogy sorsa balra forduljon, az üveg pedig mindenkire rosszat, átkot hozzon, akivel csak kapcsolatba kerül.

Még el sem hagyta Bécset a fiatal mester, amikor poroszlók érték utol, s bezáratták a bécs-újhelyi börtönbe. Az volt a vád ellene, hogy megölte öreg mesterét és felgyújtotta a házát.

Több mint három évet ült Franci a börtönben az ítéletre várva, s az idő alatt nem látogatta senki, csak Mária, a testvére. És nem volt senki, aki tanúskodhatott volna mellette. Rosamunda tehette volna... talán, de ő meg eltűnt. Sehol sem volt található.

Az ifjú mester soha nem tudta meg, hogy kinek köszönheti a lefogását. A Katalin átkának-e, avagy Madarasi János tevőlegesen is beleavatkozott az ügyébe? Elvégre hivatalnok-nemes volt, tudhatott mindenről, ami a birodalomban történik. Akárhogyan is történt, de az biztos, hogy azután, hogy Francit lefogták, nem törődött többé az üggyel. Úgy látszik, neki elég volt annyi. Vagy tán nem reménykedett abban, hogy elmarasztaló ítéletet lehetne elérni ellene.

Mária nem volt egyike azoknak a nőknek, akiket általában „hősnő” néven szoktak emlegetni. Ezért az első két évben a segítsége általában kimerült a vigasztalásban. Ám a harmadik évben mégis csak megunt, hogy semmiképpen nem születik ítélet. Azt tette tehát, hogy eladta a bécsi házát – közös volt az a bátyával, de Franci már régen úgy tekintette, hogy az a ház a Máriáé – és minden vagyonát pénzzé tette, majd embereket bérelt fel, akik a mestert megszöktessék. Még azt is sikerült elérnie, hogy az átokverte csomagot elhozassa a katonák őrzéséből.

– Na de most merre? – kérdezte aztán a szabadulás után. – Sziléziába?

– Nem. Elvesztettem három évet, János báró úr pedig vár. Erdélybe megyek!

– Akkor megyek én is veled! Nem maradt semmink, se házunk, se egyéb ingó vagy ingatlan vagyonunk, s az összes pénzünk az, ami ebben a zacskóban velem van.

Eleinte lovat béreltek, ám az a ló egy útszéli rablótámadás miatt kidöglött alóluk. Így, amire Görgényszentimrére értek, a kovács vendégszerető házába, már csak gyalogszerrel vándoroltak. Jó szerencse, hogy akkor már nagyon közel voltak a János báró falujához.

„Tükröt készítesek belőle” mondta annak idején Ulfio mester az utolsó szavaival. Így is tettek.

De az a tükör úgy látszik, valóban nem hozott szerencsét. Alig három évet élhettek nagyjából nyugodtan a faluban – amelynek a mai napig „Üvegcsűr” a neve – és a környező hegyekből mint kőgörgeteg, lezúduló környékbeli parasztok támadtak a falura, felégették az üveggyárat, s megölve minden embert, akit elől-utol találtak.

Franci meghalt. Megölték a felbőszült parasztok. Bornemissza János úr megmenekült, sőt néhány év múlva újra megépítette az üveggyárat. És elvette feleségül Wolf-Farkas Máriát.

A tükör? Az bizony eltűnt a nagy dúlás idején.

Senki nem tudta, igazából ki is bősztette fel annyira a környékbeli parasztokat meg a hegyeken vándorló pásztorokat, hogy annak akkora dúlás lett az eredménye. De az eseményeket követő negyedik vagy ötödik évben bekövetkezett az az esemény, amely az Erdélyi Sziget-hegységet s az ottani aranybányákat vette célba, gyilkolva válogatás nélkül mindenkit, asszonyt, gyermeket és aggastyánt, kímélet nélkül.

Aztán elfojtották a lázadást és a vezetőkre olyan ítéletet mondtak ki, amely akkor már rég nem volt használatban, s régen is csak a tömeggyilkosokra és gyújtogatókra volt érvényben.

Az egyik ilyen lázadó vezér tulajdonából került elő a tükör. És mint olyan, a fiskust illette. A császár pedig, az akkor már súlyos beteg II. József, az ítélkezésben részt vevő egyik bírónak ajándékozta. Az a bíró egyébként nem értett egyet az ítélettel. Talán ezért is kapta meg a tükröt a császártól, mivelhogy ő maga sem szerette azt a kegyetlen ítéletet.

Nemvaló Sándor volt az a fiatal főbíró.

Tőle egy Talay nevű fiatal kismemes vette meg és adta tovább utódainak.

A tükör. Első rész

– Ismerted te Csemetét?

– Csendes Jóskát? Igen. Én is hozzá jártam, amikor még élt.

– Na igen. Hát az öccsét ismerted?

– Őt nem ismertem, csak hallottam róla. Hogy létezik.

– Valóban. Ő sokkal visszavonultabb életet élt, mint Csemete. Károlynak hívták egyébként. Illetve hívják, mert tudomásom szerint még ma is él. Nem tudom, valahol Miklósfalván, vagy Barmodon, esetleg Szentborbálán. Mondtam, visszavonult. Vagy inkább megkeseredett. Aztán, hogy nyugdíjba ment, még olyanabb lett.

Nemvaló Andriszal beszélgettem erről, vagyis inkább ő beszélgetett velem, öreg barátom fia, aki ősrégi családja és élénk társadalmi élete révén sok mindent tudott az emberekről, sok érdekesség is volt azok között, hát érdemes volt figyelni rá. Arra már nem emlékszem, hogy milyen apropóból hozta fel a témát, talán írtam valamit, ami megragadta a figyelmét, s a maga eszközeivel segíteni akart. Andris egyébként messze esett a fájától, nem lett belőle költő, mint az apja, másképp kamatoztatta a benne is meglevő tehetséget. Pszichológus lett, vagyis agy-kurkász, elég sikeres méghozzá, ha hinni lehet a szóbeszédnek, amely ilyesmit terjeszt róla.

Ezúttal azonban nem ilyen minőségben látogatott meg, hanem csak dumázás céljából. Hagytam tehát beszélni, sőt biztattam is. El is kezdte a Csemete öccsének a történetét.

A kisfiú körülbelül nyolc éves lehetett, amikor először megkérdezte, mire való az a régi tükör.

„Arra fiam, hogy mindig tudjuk, hogy milyenek vagyunk” jött a válasz. Ez persze nem volt újdonság, régen tudta. Hiszen a házban mindenki megnézte magát benne, mielőtt elindult volna valahova, de néha máskor is. Vagyis ez nem volt igazi magyarázat, főképpen ha azt tekintjük, hogy az a nagy állótükör régi volt és nagyon megviselt. Azért valóban jól lehetett látni benne. Valaki még úgy is vélekedett, hogy velencei üveg van benne. Vagy igaz volt ez, vagy nem.

No, azért azt a jól látást a valóságban kissé árnyaltabban kellett értelmezni. Mert például ő maga, a nyolc éves Károly valóban nagyon jól látta magát, ha belenézett. Még szinte világított maga körül. Ugyanakkor, ha nagymama nézett bele, meglehetősen homályosan látszott. Ám ez még semmi volt ahhoz képest, amit például nagyapával művelt. Mert az öreg alakja nem csak elmosódott volt, de ráadásul sötétebb is mint a környezete. Nem is igen használta, csak nagy ritkán, akkor is csak addig, míg a kalapját feltette, ha el akart menni valahová.

– Miért van ez így? – kérdezte.

– Azért, mert az öreg emberek már az életben is kissé homályosak. Bizonytalan az alakjuk. Ilyenek lesznek, mert megtörte őket már az élet, a sok rossz, a gyűrődések, a rossz emberek miatti bántások. Az a tükör pedig éppen ezt mutatja. Nem is tud mást mutatni. Csak a valóságot. Ezért van az, hogy te meg a bátyád mindig világosak vagytok, még fényesek is benne, míg például mi csak annyit láthatunk magunkból, amennyi elég kell legyen ahhoz, hogy rendesen felöltözzünk.

– De nagyapa?

– Nagyapádat sok baj érte az életben. Ezért ő kuszábbnak és elmosódottabbnak látszik.

– De sötétebb is!

– Igen. Nagyapa volt háborúban is. Embert is ölt. Parancsra. Mitől lenne hát világosabb?

– De hát abban ő mind nem hibás!

– Tudom. Tudjuk. Mind tudjuk. És látod, mégsem szereti. Csak arra használja, hogy a kalapját feltegye. Ez gondolom, azért teszi, hogy ezzel is mutassa, mennyire lebecsüli azt a tükört. Pedig... nincs igaza.

– Na hát, ha az enyém lenne, eladnám! Vagy még inkább összetörném.

– Nem lehet. És hogy tudd, a tiéd lesz. És nem fogod sem eladni, még kevésbé összetörni. A bátyád túlságosan érzékeny, nagyon megviselné. Te erősebb vagy, ki fogod bírni.

– Akkor összetöröm!

– Azt sem lehet. Látod, Ervin bátyád össze akarta törni, de a tükör erősebb volt. Csak egy egészen kicsi karcolást volt képes ejteni rajta, de ő maga összeesett. Azt mondta, attól, amit akkor látott. És egy félév múlva letartóztatták és öt évet börtönben ült. Most meg... látod, milyen? Gyenge, csúnya, szerencsétlen. Pedig azelőtt nem volt olyan.

– Igen. De azért én mégis végezni fogok vele! Valahogy.

Ebben aztán meg is maradtak. Senki nem feszegette tovább a tükör dolgát. Pedig Karcsi nagyon kíváncsi lett volna még arra is, hogy honnét van az a tükör, hogyan került hozzájuk? „No, majd kiderül!”

Aztán múlt az idő és az egész látszólag feledésbe merült. Csak egyszer kérdezte meg Jóskát, a bátyát, hogy hogy is van az, miért kell épp nála maradjon az a tükör, miért nem lesz jó helyen Jóskánál? De nem tudtak kiokosodni rajta. Jóska egyébként sem bánta, ha nem terhelik még olyan kacatokkal is. Ámbár – talán egy kicsit megsértődött, hogy mi az, ő már nem is jó arra, hogy azt a régi családi bútort őrizze?

A gyerekek egyébként csak a nyarakat töltötték a faluban, Barmod volt a neve, általában a városban telt az idejük. Ott dolgoztak a szüleik, és ők is ott jártak iskolába. Tehát már csak ezért sem volt idejük sokat törődni a régi bútordarabbal. No, és amikor éppen Barmodon időztek, akkor is akadt éppen elég sok minden, amivel foglalkozzanak. Ott volt például mindjárt a növénygyűjtés. Ez még Karcsinak nem volt szükséges, de Jóskától megkívánta az iskola. No meg a lepkegyűjtés. Ezt Karcsi nem szerette. Sajnálta is a lepkéket, s egy kicsit félt is tőlük. Na jó! Nem félt, inkább viszolygott megfogni. Miért? Azért, mert egy régebbi alkalommal egy évben a vidéket nagy számban lepték el ahhoz a fajhoz tartozó pillék. Volt olyan felnőtt is, aki azzal riogatott, hogy annyi volt az erdőben a hernyója, hogy a kisvonat nem volt képes felkapaszkodni a Nagyhegy oldalán, s visszacsúszott majdnem egészen Vigyázóvárig. A gyerekek nem tudták, hogy mi volt az igazság abban a riogatásban, még az is lehet, hogy csak azért mondta az, aki elbeszélte, hogy ők szorgosabban öldössék azokat a pilléket.

Akkoriban Karcsika még sokkal kisebb volt, alig értette meg azt, hogy hernyóból lesz a lepke. Éppenséggel azon a nyáron öt gyermek is futkározott Barmodon a nagyapa kis, ötholdas birtokán. Hát irtották a pilléket szorgalmasan. Az irtásnak az volt a technikája, hogy az elfogott delikvenszeket egy nagy lapos kő alá rakták – az a kő a házba vezető két fok lépcső előtt volt, a besározódás ellen – majd rácsapták a követ. Aztán amelyik elpusztult elpusztult, amelyik nem, az nem. Kijönni onnét úgy sem tudott.

No hát ezért irtózott Károlyunk a lepkéktől. Túl sokszor látta őket a kő alatt kínlódni, amikor már csak alig tudták mozgatni a szárnyaikat. Hiszen az eszével felfogta ő, hogy azok kártékonyak, hisz né, a kisvonaat is... de azért jobban szerette azt, ha öneki nem kell hozzájuk érnie. Ez az érzés még felnőtt, sőt idős korában is így megmaradt.

Ez azonban eltérésnek számít a mi mostani történetünktől, bár nem ok nélküli, hiszen többet magyaráz meg a Károly lelkéről, mint egy oldalnyi tudóskodó szöveg. De jobb, ha inkább visszatérünk a mi fő történetünkhöz! Az idő múlt, a gyermekek nőttek, s néha igen vidám volt az élet. Különösen akkor, amikor néha hét gyermek is volt egyszerre azon az öt holdon. Persze – különbözőek voltak, ha rokonok is és a későbbi életük is másként alakult. Ám mindebből könnyű megérteni, hogy mi oka volt annak, hogy a tükör-téma háttérbe szorult.

Jóska tizenöt éves volt, Károly pedig tizenhárom, amikor megtudták, hogy a szüleik elválnak egymástól. Kellemetlen, viszolyogtató időszak volt, nem szívesen emlékezett vissza rá később egyikük sem. Az apjuk, valami városházai ember volt, főmérnök valamelyik részlegnél, szinte azonnal újra nősült, s nagyon kicsivel később az anyjuk is követte a példáját. Az apa, Csendes Béla új felesége egy határozottan szép nő volt, abból a fajtából, aki tudja is magáról, hogy szép, sőt ki is használja a szépségét, amikor arra lehetőség adódik. Annak az új feleségnek két, nagyjából velük egykorú lánya is volt. Azon a nyáron tehát még többen voltak Barmodon, mint addig. Ám mindez Károlyt nem nagyon izgatta. Jóskát inkább, ő már meglátta azokban a lányokban a nőt is. De hát ez így is volt rendjén, ott voltak már korban.

A lányoknak tetszett a régi tükör, elég sokat nézegették is magukat benne. Ám a tükör semmi újat, vagy különlegeset nem mutatott róluk. Csak egy egész kisfokú homályt mutatott az idősebbik lány körül, de az betudható volt a tükör korának is. A kisebbik lány esetében még ennyi sem történt. Hanem az apjuk!

De ezt már egy kicsit bővebben kell elmondani.

Károly régebben többször is látta az apját a tükörben, s akkoriban az ő ott mutatkozó képében sem lehetett észrevenni semmi olyat, amit szabad szemmel is ne lehetett volna meglátni. Olyannak mutatta, mint ezen a nyáron a kisebbik lányt.

Na de ekkor! Igazán furcsa! Károly azt látta, hogy a tükörben az apja igen sokban különbözik attól, amilyen addig volt, és attól, amit szabad szemmel látni lehetett.

Először is, kettős körvonala volt. Amelyek közül az egyik homályos volt és bizonytalan, míg a másik... világított. És csak amikor egészen közel ment az apa a tükörhöz, olvadt össze egyé a két kontúr.

– Ez meg azért van így, mert édesapátok az utóbbi időben cselekedett jót, de cselekedett rosszat is. Jót akkor, amikor befogadta az árva lányokat, de ugyanakkor elvált, tehát más emberekkel meg rosszat cselekedett. Ti már nagyocskák vagytok, gondolom, megértitek, hogy egy felnőt ember nem lehet csak jó, vagy csak rossz. Így vagyunk ezzel mindannyian, nincs kivétel, mert létezik körülöttünk a világ, amely erre-arra taszigál minket – mondta ezúttal is a nagymama, aki szeretett és tudott is mesélni. Ám nagyapa csak legyintett mentében, ami azt is jelenthette, hogy nem ad igazat annak, amit nagymama mondott, de azt is, hogy szerinte az

egész nem jelentős. Mutathat az a tükör, amit akar, az embernek azért van esze, hogy gondolkozzon, két keze pedig azért, hogy dolgozzon vele.

József szintén nem nagyon figyelt a nagymamára. Ő azonban más ok miatt. Neki az emberi jószág volt fontos, más alig méltó az említésre. És törekedett is afelé.

– Vajon mi lesz ebből a fiúból? Talán pap?

– Isten mentse attól! A mai időkben – replikázott megint nagypapa, ezúttal már szavakkal is. És ebben nagyon igaza volt. Azok az idők nem kedveztek a papoknak. Nem is állt papnak senki fiatal, csak az, aki már végképp sehova nem jutott be (felsőbb iskolába természetesen), vagy akiben túltengett a hit. Az előbbiekből jó papok is lehettek, az utóbbiból soha.

Papot írtam, de inkább lelkeszt kellett volna, mivel a család református volt.

A tükréről ilyenformán elterelődött a beszéd. Nem is hozta elő senki egy jó ideig. Mert múlt az idő, a felnőttek el voltak foglalva a saját gondjaikkal-bajaikkal, a gyerekek pedig, iskolások inkább, szintén a maguk dolgaival törődtek, ami leginkább az életre való felkészülést jelentette.

József – mivel minket leginkább a családnak ez az ága érdekel most leginkább – végül elhatározta, hogy fogorvos lesz. „Ha már nem lehet világot megváltó hős, akkor legyen legalább egy átlagos, mindennapi mestersége, amiből meg is lehet élni, méghozzá jól” gondolkozott.

Károly határozatlanabb volt. Először biológiára gondolt, de azt elvetette. Miért? A zoológia jó lett volna, de abban mindenféle kígyók is benne vannak, nem is szólva a lepkék különböző nemzetségeiről, amiktől, tudvalevő, irtózott. Botanika? Na de az elemi iskolásoknak való! (Abban az időben a biológia tanulását az iskolában a növénytantal kezdték). Végül a geológiát választotta. Ott nincsenek se kígyók, sem lepkék, vagy ha vannak is, azok már jó régen nincsenek az élők sorában. A fizikai gyűrődést meg, úgy mint kirándulások, kutató utak, eléggé bírta. És még valami, az édesanyjuknak egy barátja, aki a megyei bányavállalatnál volt valami kisebb főnök (pénzügyi igazgató vagy mi), azt is kilátásba helyezte, hogy az egyetem elvégzése után helye lesz a vállalatnál. Nem valami föld alatt turkáló vájárszerű lényként, hanem egy jó, biztonságos irodában. Tette hozzá az anya megnyugtatóására.

Ha valaki ezeket olvasva Károlyt valami gyermekes gondolkozású fiatalnak képzelné, hát az bizony nagyot tévedne. Mindössze szerette a pontos, világos fogalmazást. Saját magára vonatkoztatva is. Mindeközben, nem érve be azzal, amit választott, s elébe hozott az élet, sok minden egyébbe is foglalkozott. Írt, festett, mintázott, fényképezett, vagyis mindent csinált, ami művészet. Bocsánat, a tánc és a színészet valamiképpen kimaradt az érdeklődéséből. Azt meghagyta egy barátjuknak, Miklós Ödinek. Akivel egyébként rendszeresen eljártak (mindkét fiú) egy akkoriban nagyon nívós irodalmi körbe. Ez a Miklós Ödön volt az, aki a bátyára ráragasztotta a „Csemete” melléknevet is. Ám ennél több szerepe ebben a történetben nem lesz, abba is hagyom hát a jellemzését. Összesen még egyszer bukkan majd fel itt.

Az előbb említett sokirányú tevékenység közepette nem volt csoda, hogy a felvételi nem sikerült. Amely tény önmagában nem volt sem tragikus, sem különösen kellemes. Sok volt a jelentkező, tizenheten egy helyre, ő pedig beleesett abba a hibába, amelybe már sok fiatal azelőtt és azóta is, azt hitte, hogy ha valamit szeret, azt már tudja is. Ami igazán rossz volt, az, hogy alkalmat adott az elvált szülők közötti újabb pengeváltásra. Az anyja ugyanis meg akarta menteni a sikertelenség következményétől, vagyis attól, hogy – mint minden korabeli ifjú – sorkatona legyen. A városi főmérnök apa viszont azon a véleményen volt, vagy legalábbis azt hangoztatta, hogy a katonaság egyáltalán nem árt egy ifjúnak, inkább használ, mert férfivá érik. Ebben egyébként feltétlenül igaza is volt, bár gyanítható, hogy leginkább a volt feleségének akart borsot törni az orra alá, de abban már biztosan nem volt igaza, hogy egy fiatalnak

az is használ, ha rendőri kísérettel megy katonának. Mert ez történt. No, volt hisztizés elég az anya részéről, még szerencse, hogy abban az időben József távol volt az otthonától.

Még mielőtt azonban az előbb említett jelenetre sor került volna, még történt valami, ami, ha nem is azonnal, de hosszú távon meghatározta a Károly életét. Az még hozzá, hogy a sikertelen felvételi után néhány barát összegyűlt a hősünk internátusi szobájában. Ott volt Miklós Ödi, egy másik volt osztálytárs, akit ha jól tudom valamilyen Gyulának hívtak, és ez az osztálytárs még egy lányt is hozott magával. Ennek a lánynak Kovács Márta volt a neve, szépecske hölgy volt, és ráadásul rokon is. Ő volt az egyetlen, aki bejutott valahová. A híres, szigorú Kovács Elemérnek volt az unokahúga, és az ő szakjára jutott be. Ezzel a professzor nevét semmiképpen sem kívánom feketíteni, nem segített ő senkinek egy picit sem, inkább annak örült volna, ha rakoncátlan rokona be sem jut nála. De hát tudott a leányka, nem volt kibúvó.

A prof. s a Márta apja testvérek voltak, de nagy különbség volt a két férfiú között. Elemér egészen nyársat nyelt módon szigorú volt, míg Antal, a Márta és az ifjabbik Antal édesapja jóval bohémabb volt. Pedig sokban hasonlított a két testvér. Volt idő, amikor Elemért, némi véleménynyilvánítási ügy miatt a proletár hatalom eltávolította az egyetemről, s az idő alatt újságírással kereste a kenyerét. (No meg a felesége tartotta el, ha már a teljes igazság ideje jött el. Ez a feleség különben Igor lány volt a maga idejében, innét a részletek nagyjából pontos ismerete).

Antal viszont vérbeli újságíró volt, élt-halt a történetekért. Ő viszont a fia párválasztását helytelenítette, de nagyon ám. Benne van a családi legendáriumban az a történetke, hogy az ifjabbik Antal esküvőjére sem ment el. És éppen azon a napon kellett neki a testvérével találkozni.

– Te Anti! – szólította meg az akkor már megint professzor idősebbik férfi. – Hát miért nem vagy te a fiad esküvőjén? Nem ott lenne a helyed?

– Nem! – válaszolt kategorikusan az akkor éppen hallgatásra kötelezett újságíró. – Vannak ott nélkülem is elegendő! Ott van az örömapa, meg az örömanya, meg az örömlány!

Hát ennek a Kovács Antalnak a lánya, vagyis kisebbik gyermeke volt Kovács Márta. Hogyan ismerkedtek össze Miklós Ödivel, a mai napig rejtély. És ez a Márta volt, aki Károlyt kapacitálni kezdte:

– Gyere Kari magyar szakra! Van pótfelvételi! (Akkor, egyetlen egyszer tényleg előfordult ilyesmi. Sem azelőtt sem azután soha). Legalább olyan tanítványa is lesz Elemér bácsinak, akit kibír. És ő is kibírja az öreget!

– Ne bolondozz, Márta! Nem tudok semmit, nem készültem erre – felelte.

– Tudsz te annyit amennyit kell! – Márta ismerte a Károly művészi ambícióit, látta még a barmodi nyarak idejéből, hogy hogyan mintázott egy fogász rokon viaszkészletéből mindenféle madarat meg állatot.

Károly azonban akkor nem állt kötélnek, ki tudja, talán az újabb kudarctól tartott? Annyira már nem tartotta magát robusztus alkatnak).

Azután következett a rendőr, s a katonaévek. Ám a tudata mélyén valóban megragadt az unokatestvére hívása. Talán ennek volt köszönhető, hogy két év kihagyással ugyan, de követte a hívó szót.

Az apjával viszont attól fogva nem kereste a kapcsolatot. Csak később, egy tragikus esemény kapcsán lett megint normálissá közöttük a viszony.

A tragikus esemény – mert minden ember halála tragikus, még akkor is, ha nyolcvannégy éves az az ember – februárban lett esedékes. Még hozzá alig egy pár nappal azután, hogy Károly a katonaságtól leszerelt. Akkor már megérlelődött benne az elhatározás, hogy követni fogja az utat, amelyet Kovács Márta ajánlott neki. „Elvégre az irodalom is a művészetek közé tartozik” tette hozzá gondolatban ahhoz az elhatározáshoz. De azért, amiért így döntött, még nem mondott le a mintázásról sem. Egyelőre azonban Barmodra ment tanulni, hogy ne járjon úgy még egyszer, mint ahogy a természettudománnyal járt. Eleinte minden úgy nézett ki, hogy az öregeknél minden rendben van, de ez később csak látszatnak bizonyult.

Először is, egy nap tanúja volt annak, hogy a nagyapja – teljesen véletlenül – belenézett abba a tükörbe. És amit látott, attól mindketten megdöbbenek. Károly jobban.

A nagyapa ugyanis teljesen világosan látszott a tükörben, olyan pontosan, olyan fiatalosan, ahogy csak gyermekek látszottak addig.

Az öreg elhúzta a száját a látványtól. Talán gondolt is valamit, de hogy mit, azt nem közölte senkivel. Azelőtt sem volt kenye a szószátyárság.

Másnap kora délelőtt elszabadult az üszöborjú. Senki nem volt a közelben, a nagyapa szaladt utána. Egészen Újbarmodig szaladt utána, ott fogta el. Aztán elfogta, hazavezette. Később a feje kezdett el fájni, majd megbénult a féloldala.

Károly telefonált haza, hogy mentő kéne, de gyorsan! El is vitték az idős embert Vigyázó-várra. Ott akkoriban kezdett el csodadoktori hírnévre szert tenni egy bizonyos Ion Pădure nevű doki. Később a nagyváradi egyetemen lett a kórbonctan professzora, de a vállán vitte szinte az egész orvosi kart.

Ám a nagyapán már ő sem tudott segíteni. Meghalt nagyjából három hét alatt.

Ott, a betegágyánál békültek ki apa és fia (kisebbik fia nevezetesen, mert József igyekezett semleges maradni a kettőjük vitájában).

Amikor Károly visszatért Barmodra folytatni a tanulást, a nagymama félrevonta egy kicsit (nem csak ketten voltak éppen akkor jelen), és azt mondta neki:

– A tükör, Károlykám! Tudod, hogy te kell majd elvigyed! Akárhova is kerülsz majd. A többiek gyengék, túlérzékenyek, meg sok egyéb másért nem tehetik. Te erősebb vagy!

És valóban most, hogy utána volt a katonaidőnek, ő maga is el kellett ismerje, hogy valóban erősebb a családja többi tagjainál.

Ám egyelőre úgy sem volt hová vigye. Hiszen se háza, se más lakhatási lehetősége nem volt. Bár később valóban egyetemi polgárrá lett a Kovács Elemér szárnyai alatt, de az internátusba sem vihette. Igaz, egy hátsógondolata is volt, amely szerint talán nem is lesz neki soha lehetősége arra, hogy azt a tükröt magával vigye. Pedig akkor már kihívásnak tekintette, amelynek mindenképpen embere akart lenni.

Nem lenne értelme annak, hogy húzzuk-nyúzzuk a történetet, már csak azért sem, mert a legnagyobb részének alig van valami köze a fő témánkhoz. Károly élte az életét, semmivel sem különbül mint a világon a többi egyetemisták milliói, tanult mikor kellett és alkotott, amikor arra ideje és lehetősége volt. Kovács Elemérrel is jó viszonyt ápolt – a prof. felesége azt hiszem Makács lány volt, a debreceni Makácsok közül való, tehát valamiképpen rokon is – az idő pedig telt és közeledett az ideje annak is, hogy a tanulmányait befejezze.

Az utolsó előtti év januárjának a vége felé történt, hogy egy estén az egyetemi kázinban, a vacsoránál meglátott egy nőt. Voltaképpen már régebben is látta, első- vagy másodéves korában, tetszett is neki nagyon, de aztán az a nő eltűnt a látóköréből. Talán végzett, talán férjhez ment, nem tudta.

És most megint meglátta. „Valami régebben végzett diák lehet, s most visszajött, ki tudja mi okból, valami továbbképzés, vagy efféle miatt” gondolta. És még hozzá azt is, hogy nem kellene megint elszalasztani. Annyit mindenesetre látott, hogy őt az a nő nem vette észre, vagy ha igen, annak semmi jelét nem mutatta.

„Jó lenne megismerkedni vele!” mert nem ismerte személyesen, csak távolról nézegette. A barátnőjét, akinek a társaságában volt, viszont igen. Aztán – jó szerencse jele – az a nő elvált a társnőjétől, egyedül menve a maga útjára, Károlyunk pedig az ottmaradt barátnőhöz csatlakozott.

– Szia Klári! Van egy kis időd? Rövid beszélgetésre!

Mivel pedig a megszólított Klári azt válaszolta, hogy van, elmondta neki, hogy ő már régen, évekkal azelőtt felfigyelt a lányra, akivel együtt volt és, legalább most, évek múltával, szeretné megismerni. Ha neki sincs kifogása ellene.

Klári azt válaszolta, hogy megkérdezi.

És két vagy három nap után jött is a válasszal, hogy igen, Antóniának nincs kifogása az ismeretség ellen, s meg is egyeztek abban, hogy hol és mikor várja meg.

– Aztán vigyázz rá, jó leány, illetve asszony, éppen válófélben, legyél rendes vele, mert már eleget szenvedett! – de többet nem mondott. Majd elmondja Antónia, ha akarja.

Február negyedikén végül valóban találkoztak. Jókat beszélgettek, még nevetgéltek is, ez utóbbit inkább Károly, mert Antóniának mintha valami beárnyékolta volna a kedélyét. De nagyon.

Ha a lány, nevezzük talán így, nem lett volna olyan szép, és ha hősünknek nem akadt volna meg a szeme rajta, méghozzá már rég, akkor talán lehet, hogy nem is találkoztak volna többet. De úgy álltak a dolgok, ahogyan leírtam, tehát csak megegyeztek abban, hogy mégis csak találkoznak majd.

– De azért ne várjál túl sokat attól a találkozástól sem, nekem éppen folyik a válóperem, meg még egyéb is van, amit most nem mondhatok meg. Talán egyszer, majd, később.

Elmondott helyette mást. Azt, hogy szegény családból származik, ahol ő a hetedik gyerek, s a középiskola elvégzése után az apja ötven lejjel a zsebében engedte el a főiskolára. Tán nem akarta igazán, hogy tanuljon, tán nem bízott benne, nem lehet tudni. De aztán egész diákélete során többet soha nem szorult a szüleihez. Ösztöndíjas volt, tanulótársak tanítását vállalta, így élt meg. Nem is végzett csak hároméves főiskolát, mert élni is kellett valamiből. És ezért tűnt el szem elől, mert amikor Károly harmadéves volt, ő éppen akkor végzett. Ki is nevezték valami székely faluba. Férjhez ment, de a házassága nem volt szerencsés. És most válik. És igazából azért jött most a városba, hogy elintézzze valahogy a más faluba kerülését. Hogy miért? Erről talán majd később...

– Ha lesz elég türelmed kívánni – tette hozzá. Kissé szomorúan. De végül is szinte állandóan bujkált egy kis szomorúság a szája szögletében, s szeme körül.

A második találkozásuk március tizenhatodikán esett. Segesváron találkoztak, ott folyt Antóniának a válópere. Azaz, hogy... akkor már igazából nem futott, csak az ítéletet kellett kihirdessék. Ami nem is lehetett más, mint a válás kimondása.

Így is lett. Déli tizenkettőkor – talán egy kicsivel később – a nő kijött a bíróság épületéből, s már messziről intett, hogy igen, megvan. Az arcán is oldódott kissé az addig állandóan megfigyelhető feszültség.

– Akkor ezt megünnepeljük – így Károly.

Antónia arca megint szomorúbb lett egy árnyalattal.

– Igen, megünnepelhetjük. Egy vendéglőben. De... azért ne vedd el a józan eszedet! Ez még nem jelenti minden várakozásaink végét. Bár annyit talán már mondhatok neked, hogy szimpatikusnak talállak. Vonzódom hozzád. Sőt, most már bevallhatom, hogy már akkor, amikor végzős voltam, te pedig másod- vagy harmadéves, felfigyeltem rád. Csakhogy akkor olyan volt a helyzet, hogy még gondolni sem mertem rád komolyabb formában. Mostanra ez megváltozni látszik. De még nem változott meg. Csak annak látszik. De, ha úgy gondolsz, menjünk! Ez tényleg megünnepelhető. Az első győzelem az én kis szomorú életemben. Menjünk tehát?

Igen, mentek.

– Ne igyunk sokat, egyikünk se, mert akkor talán egyikünk, talán mindketten elveszítjük a józan eszünket, s olyat teszünk, amit később megbánnánk!

Nem ittak sokat. Csak éppen elköszöntötték azt a kis győzelmet. Antónia azonban olyasmit is elmondott, amire úgy látszik, már készült egy ideje, csak éppen nem tudta, vagy nem merte megmondani.

– De most már megmondom. Legyünk bizalommal! És ha ezután majd esetleg azt mondd, hogy ne találkozzunk többet, azt is el fogom viselni. Valahogy! – sóhajtott egyet, s más oldalról folytatta a beszélgetést. – Nem könnyű ám az élet falun. Egy egyedül álló nő számára. Ámbár arra, ami történt, még én sem számítottam.

És elmondta, hogy január elején, egy buliban, ahol ráadásul közeli ismerősei is voltak, egy férfi, akit akkor látott először, leitatatta és megerőszakolta.

– Nem, erről a többiek nem tudtak, egy távolabb levő szobában történt. Nem részletezem. Válfélben voltam, semmi okom nem volt, hogy ne éljem az életemet, de erőszak!? És sajnos valami nemi betegséget is kaptam tőle! Hát most kezelés alatt állok. Látod, ezért voltam olyan visszautasító eddig. A kezelés talán egy jó hónap múlva lejár. És, ha nem úgy határozol, hogy ne találkozzunk többet, akkor talán tiszta lappal folytathatjuk.

És Károly – szerelmes volt – természetesen úgy határozott, hogy folytassák.

Ebben a határozásban azonban nem csak a szerelem erősítette, hanem egész más gondolat is.

„Mert mi is lesz? Egy év múlva a diákéletnek vége. Valahova falura kerülök, ott aztán élhetek talán évtizedekig is. És ott kit veszek majd el? Vagy senkit, vagy egy helyi embernek a lányát. Azét, aki erőszakosabb a többinél. De már akkor inkább most!” Az ilyen gondolat közzájön forgott akkoriban a végzős egyetemisták körében. Ámbár, leginkább a nők között.

Aztán április tizennyolcadikán újra találkoztak. És akkor Antónia azt mondta, már fent a szállodai szobájában:

– Most szeressél!

Azért később, néhány nap után, mégiscsak kiderült, hogy maradt még valami abból a bizonyos nemi betegségből. Én nem vagyok bőrgyógyász, ezért nem tudhatom, hogy ha egy betegséget szifilisznek gondoltak és úgy kezelnek, meggyógyul-e attól egy egyszerű tripper is, vagy nem. Még az is lehetséges, hogy téves volt a diagnózis és a kezelés egyformán. Na de, aki valóban akar valamit, az rendszerint el is éri.

A fiatal pár meggyógyult.

Augusztusban megvolt a házasság is, erre József és az édesanyjuk is elmentek. Bizony, az elvált Csendesné igen kevésbé volt megelégedve az újdonsült menyével. József is szívta a fogát, de ő legalább nem példálózott. Jó ember volt, na!

És október második felében távirat érkezett Csendes Károly utolsó éves hallgató számára, mely szerint: „Csendes Balázska szeretettel várja az édesapját, jelezve, hogy megszületett erre a világra”.

Mármost, akárhogy is vesszük, egy hat hónapra született csecsemő igen fejletlen, semmiképpen nem szokott életképes lenni, legalábbis segítség nélkül. Károly, bár nem volt orvos, ennyit mindenképpen tudott. Mit tehetett hát? Hogy nagy családi botrány ne legyen, hozzá füllentett még két hónapot az ügyhöz.

Persze, azonnal elutazott abba a székelgyföldi faluba, ahol Antónia dolgozott, s ahova átmennie sikerült az előbbi helyéről, hiszen azért ment Kolozsvárra az év elején. Ne gáncsolja őt senki ezért, elvégre ki szeretne egy erőszaktevővel egy levegőt szívni?!

Aztán, amikor egy hét után hősünk visszatért az egyetemre, Kovács Elemér e szavakkal fogadta:

„Na de Csendes mester! Hol volt maga egy hétig?”

Mire Károly:

– De professzor úr! Fiam született!

– Na és? Attól már rögtön muszáj egy hetet ellőgni?

De ennyiben maradt a kérdezősködés. Elvégre valami távoli rokonság is volt a prof. feleségével, de ezt már mondtam. Sőt, Éva asszony még azt is mondta később, hogy: „Jól tetted Károly, hogy megnősültél, legalább bebiztosítottad magadnak ezt a szép kislányt”. A férje, Elemér is hasonló véleményen volt a nősülésről, de ő más oldaláról fogta meg a problémát, miszerint: „miért legyen neked jobb mint nekem”?

És a tükör? Amikor először belenézett – a nősülés után – mindössze egy kicsit mutatta homályosnak a hősünk alakját, mindössze egy kicsi és elhanyagolható szürkeség vette körül, általában azonban vidám, rózsaszín és narancssárga körvonalakat mutatott. Ez az „először” azonban még egy jó évet váratott magára.

A tükör. Második rész

– Na? Eddig hogy tetszik? – kérdezte Andris.

– Nem is tudom. Elég szokványos történetnek tűnik. Elég sokszor megesett akkoriban, a kommunista időkben. Amikor a fiatalok nyomorgatva voltak, a jellegzetes kommunista gerontokrácia által. Persze... érthető az a gerontokrácia. Hiszen senkiben nem bíztak csak, jobb híján, a már bevált emberekben. De még bennük is csalódtak néha.

– Látod? Mondtam neked, hogy ne várj tőlem csodát! Én nem tudok olyan szépen mesélni, mint te. Vagy az apám. Akarod még tovább hallgatni?

– Persze! Ha már egyszer elmondtad az elejét, legalább mondd el a végét is! Vagy a közepét, vagy ki tudja, milyen rész következik.

– Jó! Akkor mondom.

Az idő tehát halad a maga útján, akár akarjuk mi emberek, akár nem. Persze általában akarjuk, hisz nagyon meg lehetne unni, ha mindig egy helyben állna.

Elmúlt az utolsó tanév is és Károly, ahogy az abban az időben szokás volt, állásba került. Jó eredményei voltak, választhatott. Mint szerető férj, Antóniát kérdezte, hova válasszon, merre orientálódjon? A Székelyföldre, vagy inkább a saját megyéje felé? Mire a nő azt mondta:

– Csak Székelyföldre ne!

Ezt Károly arra értelmezte, hogy a felesége minél messzebb akar kerülni attól a vidéktől, ahol régebben sok kellemetlenség történt vele. Nem mondom, hogy nem volt benne igazság, legalábbis részben.

Van Vigyázó megyében egy falu, ma már községközpont, bár akkor még nem volt az, a neve Miklósfalva. Jó helynek számított akkoriban egy végzős számára. Oda helyezték ki a mi emberünket. Ebben mindnyájan megnyugodtak, bár akkor még Antónia a levegőben lógott. Amennyiben nem sikerült állást kapnia sem ott, sem a környéken. Valami egy évig volt ez így. Annak az évnek a vége felé született meg a kisebbik fiuk, Dávidka.

Mert Károly természetesen Balázst a saját gyermekének fogadta el, bár elég kicsi valószínűsége volt annak, hogy biológiailag is az legyen. Ezt Csendes Erzsí tudta valahonnan – úgy látszott, nyomoztatott is a kisebbik fia házastársa után – és eleget bosszantotta is az ifjabbik fiát. (Csendes Erzsí azért volt Csendes, mert a válás után megtartotta az elvált férje nevét). Persze ez csak olyan bosszantás volt, amilyennel az anyák szoktak élni a gyermekeik ellen, akiket szeretnek. Nem is nagyon haragudott Károly érte, csak éppen határozottan unta, amikor már hosszú ideje tartott.

A baj azonban előbb-utóbb előjön, ha az ember valamit vigyázatlanul huzamosabb ideig tesz. Valahonnan Antónia is megorrontotta, hogy Erzsinek milyen véleménye van róla és főleg a nagyobbik fiáról. És az határozottan zokon eshetett neki. Így került Károly két malomkő közé. Illetve három közé, mert harmadiknak az apja is beszállt.

A városi főmérnök természetesen úriember volt, s ennek következtében egész más stílusban beszélt mint Csendes Erzsí. De éppen ezért, amit azon a szenvtelen, úriemberhez méltó hangon kijelentett, s ráadásul minden szó ült abból, amit kiejtett, még sokkal rosszabbul esett Antóniának, mint az Erzsí néha bizony handabandázó stílusa.

Ugyanakkor tudott dolog, hogy ha például egy gyermeknek állandóan azt kell látnia, hogy őt lustának és butának tartják, akkor előbb-utóbb azzá is lesz. Ugyanúgy, ha egy nőről mindenki azt tartja, hogy egy hülye kurva, még ha egyszer sem ejti ki a száján senki, akkor az a nő is azzá válik, amire őt a társadalom predesztinálja. Vagy annak szeretné látni.

Antóniában ez a változás nem volt gyors, évek kellettek hozzá, majdnem két évtized. De lassan mégis megtört. És ez egyszersmind a Károly hibája is volt, vagy legalább annak is lehetett felfogni, bár aligha lehetett sok választása, legfeljebb a válás. Csakhogy azt meg ő nem akarta. Már a gyermekek érdekében sem.

Pedig a gyermekekkel sem volt valami nagy sikere.

Balázs nagyjából két, két és fél éves korától kezdve elkezdett lázgörcsöket produkálni, egyiket a másik után, két-, háromnaponta. Legalább is Nagycsabi annak diagnosztizálta. Ez a doki, aki – a környék szerencséjére – körzeti orvos volt Hollóhegyen, s egyébként nagybátyám, akit pontosan ugyanígy hívtak, innen a Nagycsabi név, míg nekem jutott ki a Kiscsabi az emberek részéről, még azt is mondta, hogy sajnos neki nincs meg a megfelelő lehetősége sem a pontos diagnózis felállításához, még kevésbé a kezeléshez, főleg, ha valami kínosabbnak bizonyul.

Ám Nagycsabihoz először még el is kellett jutni, addig pedig az éppen fellelhető gyermek-orvosok kezelték, ahogy tudták.

Aztán, amikor már két görcs lezajlott és nagyon úgy nézett ki, hogy küszöbön áll a harmadik (meg még utána Isten tudja, hány), egy este, tizenegy óra körül szorultságában felhívta a Csemete egyik fogtechnikusát, hogy vinné be, de gyorsan Vigyázóvárra, mert könnyen baj lehet.

Nem volt már más hely hova fordulni, ezt Antónia is be kellett lássa, segítséget kértek Csendes Erzsitől.

Csemete, vagyis Csendes József akkor még agglegény volt, s még azután is sokáig, egy tömbház-lakásban élt kettesben az anyjával. A harácsolás ösztöne egyikben sem tengett túl, hát gazdag sem volt, sem ő sem az édesanyjuk. Ellenkezőleg, Szatmári Mari, az egyik felfedezettje szó szerint azt mondta Józsefről, hogy majd akkor fog ő meggazdagodni, amikor a tényleges munkát fogják megbecsülni az emberek. Azt már csak évekkel később tette hozzá, hogy: „vagyis soha”. Könnyen lehet, hogy Csemete éppen emiatt a jóslat miatt nem nősült meg még sokáig. Mert Mareszke (így neveztem én később, megkülönböztetés végett, mert Máriákkal addigra már túlságosan is jól el voltunk látva) néhány év múlva máshoz ment férjhez. Az a más pedig nem volt más, mint Kovács Elemér professzornak a fia, Árpi.

Ám ekkor mindez még csak az idő méhében létezett, az emberek gondolataiban nem.

Ilyenformán különvált egymástól a két gyerek, Balázs Vigyázóváron, Dávid pedig Miklós-falván, később Hollóhegyen nevelkedett. Semmiképp sem volt ez ideális állapot, nem is számította véglegesnek senki, legkevésbé maga Károly. Ő ugyanis úgy gondolkozott, hogy vészelje csak át a nagyobbik fiuk Vigyázóváron azt az időszakot, amely ilyen szempontból a legveszélyesebbnek ígérkezik, vagyis Nagycsabi szerint körülbelül tízéves koráig, s aztán majd visszahozzák. Vagy ők jutnak el Vigyázóvárra.

Ám nem így lett. Igaz ugyan, hogy egy évvel a történetek után hely ürrült a hollóhegyi iskolában, s arra meghívták Károlyt, sőt Antóniának is akadt egy munkahely az alsó osztályokban, de annál tovább semmiképp sem jutottak.

Mindezzel párhuzamosan még valami történt, részben velük, részben körülöttük.

Károly értesítést kapott, egészen pontosan ő maga sem tudta, hogy honnét, hogy egy dombormű tervét elfogadták, s meg akarják valósítani nagy méretben. E célból meg kellett jelen Vigyázóváron egy bizonyos (le volt írva pontosan) címen, megbeszélendő a részleteket.

Mármost, éppen azt a tervét Károly nem tartotta valami sokra. Nem is mutatta meg csak alig egy pár embernek. De hát mi is történt?

Élt abban az időben Vigyázóváron egy férfiú, akinek Asztalos Ottó volt a neve. Maga az ember semmi különös ismertető jellel nem bírt, középtermetű, középkorú, vékony kinézetű volt, csak hát!

Először is főtanfelügyelő helyettes volt, tehát a házaspárnak főnöke.

Másodszor, elismert, még hozzá hivatalosan is elismert festőművész volt. No, a művei nem szárnyaltak éppen van Gogh-i magasságokban, de nem is ez volt a legfontosabb benne. Elég jó volt. Ebben megegyezhetünk. Ám:

Harmadszor, egészen különlegesen jó szeme volt. A fiatal tehetségek felismerésére. És ha valakit egyszer felfedezett, akkor addig harcolt, küzdött, néha bizony csúszott-mászott is, amíg nem sikerült tennie valamit az érdekében. Valami helyi kultúrhérosznak is nevezhették, akik szerették. Ő maga egyébként a rajz és művészetekért felelt a vigyázóvári tanfelügyelősége.

Mármost Asztalos Ottó eljárt néha abba a társaságba, amely egy Strupka Mihály nevű tanárember körül formálódott akkoriban, s amely később olyan meghatározó erővel bírt később az erdélyi magyar nyelvű kultúra alakulására. Akár szerették azt a hatalom képviselői, akár nem.

Abba a társaságba eljárt néha Csendes Károly is. Ott találkoztak néha – illetve ott IS, mert kötelessége lévén kijárt néha ellenőrizni a falvakba, vagyis hozzájuk is. No hát egy baráti találkozó alkalmával mutatta meg hősünk Strupka Mihálynak azt a bizonyos dombormű tervet. És Ottó meglátta ott, de akkor nem szólt. Láttá, hogy nem mindennapi dologról van szó, hát először érdeklődött, hol és hogyan lehetne azt elhelyezni.

Szerencséje volt. Volt olyan középület, amelynek előcsarnokába esedékes lett volna egy olyasféle látvány.

– No, ha nektek kell, hát én tudok valamit számotokra!

Tartozom azzal az igazságnak, hogy kimondjam, nem Csendes Károly volt az Asztalos Ottó legnagyobb felfedeztetje. Az... valamivel később, egy tizenéves kislány volt, már beszéltünk róla. Szatmári Mária a neve. De ő nem tartozik ehhez a történetünkhöz, nincs is semmi köze hozzá, nem foglalkozunk vele a továbbiakban.

A dombormű tervet tehát elfogadták, ki is fizették.

Akkoriban jókora summának számított a kapott összeg. Nosza, Antónia elkezdett vásárolni. Vett sok mindent amire senkinek semmi szüksége nem volt, de vett például bútort is. Amire elég égető szükségük volt, mivel éppen akkor kaptak lakást Hollóhegyen. De Károllyal is elszaladt kicsit a ló. No nem direkt módon, csak annyiban, hogy azt hitte, ezentúl minden jó lesz, hiszen lám, elfogadták ezt a domborművet, ki állítja hát, hogy ez attól fogva nem úgy lesz?

De bizony majdnem húsz évet kellett várni a következő elfogadás, sőt megrendelés eljövetelére. Miért?

Családi bajok jöttek, meg nem értés a házastársak között, megnövekedett igények Antónia részéről, meg még sok minden egyéb. Jószerével maga Károly sem volt alkotási kedvben.

És ha már a családi bajokról van szó, az új bútor megjelenése után Antóniának az egyik első reflexiója a következő volt:

– Azt a ronda vén tükröt pedig el kell pusztítani valahová! Giccses is, nem is mutat jól, ki tudja, hol és mikor ment tönkre?

Mondhatta volna aztán Károly, hogy nem a tükröben van a hiba, ha nem valami esztétikus, amit mutat, hanem az emberben, aki előtte áll. De akkor már aligha mert volna ilyesmit mondani. Hát csak nyelt nagyokat, s igyekezett védelmezni, ha egyebet nem, legalább a pusztá létezését annak a régi tükörnek. Mindig előtte állt mementóként az Ervin esete. De amit Antóniának aztán végképp nem lehetett elmondani.

Csendes Erzsi, aki mint láttuk a válása után megtartotta a házasságban használt nevét, pedig külön kérvényezni kellett a bíróságtól, néhány év alatt nagyon hozzászokott ahhoz, hogy megint kicsi gyermek van a családban. Vagy talán inkább úgy helyes, ha azt mondom, a gondjaira bízva. Annyira hozzászokott, hogy később, amikor már emberi – és Nagycsabi-féle – számítás szerint nem volt veszély, és Károly vissza is akarta vinni Hollóhegyre, olyan hisztériázásba kezdett, hogy mindkét fia azt hitte, most hal meg. Persze nem így lett, nagyon ellenálló asszony volt, főleg öreg korára. Ám Balázshoz ragaszkodott, pedig még a volt férje is meglátogatta, igyekezve rábeszélni arra, ami mindenki más szerint helyes lett volna.

– De hát mihez is kezdenél ott abban a faluban egy ilyen okos gyermekkel, holott még egy tisztességes iskola sincs?!

Pedig volt tisztességes iskola, nagyon tisztességes, nagyon jó tanárokkal, de ezt Erzsí, a városi emberek gögijével nem volt hajlandó meglátni.

Így hát maradt a kialakult status quo, egy gyermek itt, a másik ott. Amúgy is furcsa vonás volt az Erzsí részéről az a túlságos ragaszkodás, mivel kezdetben éppen ő nem akarta elhinni, hogy Balázs valóban a Károly fia. Vannak ilyen furcsaságok az életben, meg még különbek is néha. Vagy talán a lelkiismeret szólalt meg Erzsiben? Ki tudja azt ma már. Nem is érdemes firtatni, hisz már nem él.

Abba bizonyos tükörbe is belenézett Károly, mintha a véleményét kérni, hogy helyesen cselekedett-e, de a képe, amit a régi bútordarab mutatott, semmit sem változott.

Szétrebbenő madarak

Az ezerkilencszáznolcvanhetes évre világossá lett, hogy a Csendes Károly házassága válságba jutott. Addig próbálta palástolni a nagyobb bajokat, ám akkorra belátta, hogy nem megy tovább semmi úgy, ahogy addig ment. Tenni kell valamit! De mit? Válasra nem akart gondolni, tanácsot pedig nem kérhetett. Kitől is kérhetett volna? Az anyja már adott neki – kénytelenül – egy pár olyan tanácsot, amit jobb lett volna nem megfogadni. Csemetének gyengén állt az egészsége, de különben sem tárulkozott ki a bátya előtt soha, még gyermekkorában sem. Így szokta meg. Mással meg nem közölt semmit. Amit pedig anélkül megláttak az emberek, az rendszerint vagy hamis volt, vagy apró részlet.

A mentőöv onnét érkezett, ahonnan nem is várta. Hivatalos megkeresés volt az, amely közölte, hogy versenyvizsgát fognak szervezni a megyeszékhelyre, vagyis Vigyázóvárra való átigazolás (akkoriban hivatalos nyelven transzfernek nevezték) céljából. És hogy őt, mit egyik legsikeresebbet, várják, hogy részt vegyen.

Egyelőre Antóniával nem közölt semmit, korai lett volna, de titokban reménykedett, hogy hátha elcsitul a házasságuk válsága.

Valóban, a versenyvizsga – több mint nyolc éve nem rendeztek ilyesmit az országban – a nyolcvannyolcas év áprilisában előírás szerint lefolyt és ő meg is kapta a három hely közül az egyiket. Antóniát nem értesítették, de az alsó tagozatos tanárok számára nem is voltak helyek. Erre képesítette ugyanis őt a végzettsége.

– De hát akkor velem mi lesz? – kérdezte elveszetten. Ekkor és ezen a kérdésen látszódtott meg, hogy valójában igen elveszett emberi lény ő, és a magabiztosság és a veszekedős kedv mind csak látszat, álca, amelyet úgy öltött magára mint valami farsangi maszkot szoktak az emberek.

– Nem, erről szó sincs! – felelte Károly. – Mindössze az történik, hogy egy darabig majd feleség leszel és semmi más. Hidd el, az is nagyon tiszteletreméltó foglalkozás. És amikor majd remény lesz, akkor te is megint állásba kerülsz. De akár már azonnal is. Hisz ne felejtse el, vannak ideiglenes, vagyis helyettesítő állások is. Akár tíz évig is meglehetsz benne, hisz neked megvan a végzettséged hozzá.

Valahogy nagy nehezen Antónia meg is békült. Talán volt is valamilyen számítása is, hogy ő már ezután nagyvárosi nő lesz. Ki tudja?

És valóban. Eleinte úgy nézett ki, hogy minden rendben lesz. Antónia is kenyérbe esett igaz, hogy helyettesítő állásba, de – mint annak idején ez megszokott volt – sokan évekig elhúzták ilyen formán, egyesek egészen a nyugdíjazásig. Mindez azonban nem akadályozta meg őt abban, hogy sokszor a szemére vesse Károlynak, miért kellett eljönniük Hollóhegyről. És a férje nem válaszolhatta azt, hogy: „akkor el kellett volna válnunk!” és persze, mint minden józan gondolkodású ember, irtózott a csonka családtól. Pedig a többség nem is tudta igazán, miért nem bírja elviselni annak a gondolatát.

Mindegy? Úgy sem mondhatta. Mert az egyenlő lett volna azzal, mintha kijelentette volna: el akar válni. Akkor már jobb, ha egyenesen megteszi.

Egyébként az új lakásukkal eléggé meg lehettek elégedve. Új bútor is került bele, ez az Antónia ízlése szerint volt, de Károly ráhagyta. Volt ugyan egy kis vita a tükörről, de mivel a stílusa nem ütött el túlságosan attól a bútortól, amit Antónia választott ki, hát nagy kegyesen megengedte, hogy maradjon. Igaz, előzőleg meg kellett ígérni, hogy később majd valamelyik fiúhoz fog kerülni, amikor nekik is lesz lakásuk. A lakást persze Károly kapta a megyétől, kiutalásra, nem igazán lehetett tudni, hogy benne volt-e az apja keze, vagy nem. Csendes Béla akkor már nem volt városi főmérnök, időközben elérte a nyugdíjas kort, s kellett a helye másnak, akiben jobban megbízott a hatalom, de mint ismert és tehetséges építészmérnök, magánmunkákat vállalhatott, és főleg tanácsadást. Arra szükség is volt.

Általában úgy folytatódott minden, mintha örökké tartana az addigi életvitel.

Közben elmúlt az az év, és náluk is úgy tűnt, mintha a béke évei következnenek. Relatív béke, természetesen. Ezt elősegítette az a tény is, hogy elég ritkán találkoztak, legalábbis a szabadidőt kivéve, ugyanis két különböző iskolában tanítottak.

Károlyt, mint mondtam is, már várták, tehát a beilleszkedéssel különösebb gondja nem akadt. Majd mindenkit ismert, egy-két újonnan jöttet kivéve. Azokkal is könnyen megtalálta a hangot. Egy fiatal kolléganője különösen sokat serteptértelt körülötte, mintha el akarná lesni a módszereit. Pedig nem volt neki semmiféle titka. Hízelgett ugyan neki a megkülönböztetett figyelem, de egyelőre nem tulajdonított annak semmiféle jelentőséget. Amellett felületesen ismerte is a nőt, többször találkoztak vidéken, módszertani gyűléseken. Általában pontos, szigorú nőnek tartották. Nos ez a kolléganő is ugyanakkor kapott városi állást, amikor ő, még dünnyögött is rá egy kicsit, hiszen azt az állást Antónia is megkaphatta volna. Rózának – ez volt a neve a kolléganőnek – is ugyanaz a főiskolai végzettsége volt mint a feleségének.

„De talán jobb is így” gondolta aztán, legalább nem idegesítik egymást annyira, mint volt az Hollóhegyen.

Így lassan megszokta „Hófehérkét”. Így nevezte, nem csak magában, mivel Róza valóban fehér ruhában szeretett járni. Vagyis, nem kizárólag, de mindig kellett lennie rajta valami fehérnek. Amihez aztán hollófekete haj társult, s így alakult ki a mesei stílus. Azt senki sem tudta, hogy tudatos-e nála ez, vagy csak egyszerűen ilyen volt az ízlése.

Nyáron általában strandoltak – amikor szép idő volt, de ez akkoriban általában így volt, s persze csak ők nevezték azt „szép” időnek, a mezőgazdászoknak egészen más volt a véleményük – rövid utakat engedtek meg maguknak, de már nem külföldön. Szigorodott a hatalom.

És többet volt együtt a család. Vagyis a gyermekeik. Nem nagyon sokat, csak többet, mert Baláznak az utolsó középiskolai éve volt az, tanulnia kellett. Sokat. Mert orvos akart lenni. Sikert is neki bejutni az akkori legjobbnak tartott egyetemre.

Aztán ősz végén, tél elején fellázadt az ország népe.

A lázadás Temesvárról indult ki, egy református lelkész nem volt hajlandó mindenbe fejet hajtani a „kondukátornak”. A nép pedig a testével védelmezte. Hetekig.

Aztán Bukarest is észbekapott, nehogy már Temesvár vívja ki az ország, s a nép szabadságát! Ott is elindult valami lázadás-féle.

Később sokan hangoztatták a véleményt, amely szerint a romániai forradalom nem is volt igazából forradalom, csak valami palotai hatalmi puccs. Én nem osztom azt a véleményt. Volt abban biz minden, lövöldözés, halálesetek, a hadsereg átállása a lázadók oldalára, vagyis ami csak egy valódi forradalomhoz szükséges. Hogy aztán jött, alig valamivel később egy „második vonal”, amely gyorsan beült a hatalomba, a megszervezetlen népet kiszorítva onnan, természetesen igaz volt, de az meg máshol is ugyanígy szokott történni.

Nem is nagyon időzöm a nagypolitika ama fordulatainál, tegyék azt nálam hivatottabbak! Teszik is bőven!

Abban a városban, amely Vigyázó megyének a székhelye, egy nappal a fordulat előtt még semmit nem lehetett tudni abból, ami következett. Ennek megfelelően Károly, akinek szabadnapja volt, valamilyen általa nem tudott okból úgy állították össze az órarendjét, hogy azt a napot üresen hagyták, annak délelőttjét az apjánál töltötte. Antónia nem tartott vele, neki elég zsúfolt napja volt aznap.

Csendes Bélát a rádió – még csak nem is a tévé – előtt találta. Zsófi, a Béla felesége határozatlanul járkált se s fel, mint egy tyúkanyó, amely menyétet sejt valahol, de még nem tudja, hogy merről várja.

– Hallottad már?

– Mit?

– Bukott a kondukátor! Üldözik. Menekül az országból! Ha tud. Az egész Bukarest forrong!

– Lőnek is! – kottyant bele Zsófi.

– Hol?

– Ott! Gyűlés van, s a tömegbe lőnek. Valahonnan.

Lassan kezdett világos lenni előtte is, hogy ami hihetetlen volt, megtörtént. Vagy legalábbis éppen akkor alakult valamerre. Csak még nem lehetett tudni, hogy merre.

Még hallgatták egy darabig a rádiót – a tévé nem közvetített semmit népzenén és népi táncokon kívül abból, gondolták, nem lehet baj – majd Károly azt mondta, hogy most már sejt, hogy miről is lehet szó és, hogy az ő helye most a felesége mellett van.

– És a fiúk mellett – tette még hozzá az apja. Erről eszébe jutott, hogy az anyjához is el kell látogasson. Nehogy még Balázs valamibe belekeveredjen, olyasmibe amiből, ha a kocka nem jó irányba fordul, nehéz lesz kimászni. Ha nem éppen lehetetlen. Mert Dávid nyugodt gyermek volt, róla tudni lehetett, hogy nem megy bele kétes ügyekbe. Nagyon céltudatos is volt amellet, már csak ezért is megbízható.

Antónia már otthon volt, amikor hazaérkezett. Ő is olyan határozatlan volt mint Zsófi. Úgy látszik, hogy a látszatra nagyon határozott nők a leghamarabb veszítik el a lábuk alól a talajt. Vagy tán nem is volt ott az a talaj, és éppen a hiányát takargatták olyan szorgalmasan a határozottság látszatával?

De már akármi is volt a lényeg, meg kellett nyugtatni őket. Valahogy.

A következő lépés az volt, hogy az üzemek éjszakai szolgálatot szerveztek a legmegbízhatóbb emberekből. Ez volt a hivatalos magyarázat. Később megvilágosodott, hogy beállítottak ám mindenkit abba az éjszakai szolgálatba, csak vállalja el az illető. Csak hát... éppen az volt a feneség, hogy senki nem akarta elvállalni. Antónia elvállalta.

Attól kezdve az éjszakákat a tanfelügyelőségen töltötték. Körülbelül egy hétig. Mert bár őt senki nem kérte fel arra, az természetes volt, hogy Károly nem hagyta egyedül a feleségét a szolgálatban. Holott az egyetlen fegyverük az esetleges agresszió ellen a telefon volt.

Egy kanapé volt abban a telefonos szobában, ott éjszakáztak, míg Dávidot Csendes Béláék vették magukhoz. Ezt az apa maga ajánlotta fel, kitérni nem lehetett.

Hát ott üldögéltek ketten a kanapén, mint egy szerelmespár. Nézték az éjszaka fényeit, s hallgatták a lövések hangját a repülőtér felől. Mert addigra már Vigyázóváron is lett lövöldözés. Igaz, csak a repülőtér környékén.

Azt mondtam, mint egy szerelmespár, és valóban úgy is viselkedtek. Ha valamikor, akkor lett volna esélyük a házasságuk rendbehozatalára. Nem rajtuk múlt, hogy nem így lett.

A napok pedig múltak egyik a másik után. Egy jó hét után már néha lehetett látni az utcán egy-egy rendőrt is. Mert kezdetben úgy eltűntek mintha vezényszóra tették volna. Amiből látható volt, hogy biz azok nem a nép rendőrei voltak addig.

Amikor egy hét örökös után végre hazamentek, a lakásukat nyitott ajtóval találták.

– Vajon van bent valaki?

Károly ment előre. Először nem látott senkit. Aztán meglátta. Hosszú, esetenül vékony férfi volt, de pisztoly volt a kezében. Lassan feléjük fordult. Aztán felemelte a pisztolyt és az egész tárat beleürítette... a tükörbe. Soha nem tudták meg, hogy hogyan vonzotta magához a golyókat az a régi bútordarab. Tény azonban, hogy alig karcolódott meg a nagy lövöldözéstől.

A betörő, mert az volt, szemmel láthatóan, ekkor feléjük fordult, meghajolt és elnézést kért.

– Nagyon megijedtem! Azt hittem, hogy a kondukátor tért vissza.

– Pont ide? – nevetett Károly felszabadultan.

– Mindegy, hova! Ő mindenhol ott tud lenni!

Látták, hogy ezzel az emberrel nem lehet normálisan beszélni, mert nagyon meg van ijesztve. Aztán azt mondta:

– Éhes vagyok! Nincs valamijük? Én most jöttem a börtönből.

– Csak egy kis bundás kenyér – felelt Antónia, maga is megilletődve.

– Bundás kenyér? Az nagyon finom! Isten tudja, milyen régen nem ettem!

– Akkor egyen velünk! – bíztatták.

De bizony alig valami maradt a házaspárnak. A jövevény úgy falt, hogy valóban el lehetett hinni neki azt az éhséget. Nem bánták. Ők még vásárolhatnak később és ehetnek is.

Közben a jövevény elmesélte, hogy valami külföldről jött csomagok ürügyén került börtönbe, ahol abban a „szerencsében” volt része, hogy maga a belügyminiszter (már elfelejtettem a nevét) látogatta meg, s rugdosta ki a fogait.

Valóban, látni lehetett, hogy alig van egy pár foga.

– Persze, azok a franciaországi ismerősök még ma is megvannak – folytatta –, így nem is nagyon kell engem sajnálni! Küldenek ők bármit. Most már telefonon is nyugodtan hívhatom őket. Maguknak nem kell valami? Segély! Főleg technikai cikket gondolok.

Gondolkoztak. Költözés után nem voltak valami gazdagok, de azért mégis megvolt nekik annyi, hogy szerényen élhettek.

– Egy videó jó lenne – pendítette meg félénken valamelyikük.

– Jó! Lesz videó. És persze, hozzávaló filmek is! Meglátják! Akkor megyek is! Három nap múlva megint itt leszek! Csak... talán, ha volna valami bőrönd, nem kell nagy legyen! Amiben hozzam!

Odaadták az egyik bőröndöt.

Persze, sose látták többé. Még sokszor nevettek a szélhámoson, aki így megréfálta őket, hogy nem csak a bundás kenyérüket ette meg, de még egy bőröndöt is kicsalt tőlük. Vajon hova utazott azzal? Hol és kiket csapott be még?

Ám igazából nem haragudtak a fiatalemberre.

Attól kezdve azért Antónia is más szemmel nézett arra a tükörrre. Amelyik lehet, hogy az életüket mentette meg. Mert ha akkor nem oda lő az a szélhámos...

– És azután?

– Azután? Na látod, most egy kicsit zavarban vagyok. Ugyanis a tyúk és a tojás esete állott elő, én pedig semmiképpen sem tudom eldönteni, hogy melyik volt előbb.

– Ez egy rejtvény?

– Nem. De tudod, nekem más dolgom is akadt az életben, mint a Csendes Károlyék életének a megfigyelése. Jó sok dolog történt akkoriban körülöttem is, velem is, úgy, mint háromezer százalékos infláció, a medvekaland és az emiatt elszenvedett börtön, Cili is meghalt, szóval... nem tudok mindent. És amit tudok, az hozzávetőleges.

– Azért csak mondd el! Ha már belekezdteél.

– Jó!

Szóval, mi vezetett a válásukhoz? Pedig, mint már mondtam, az az időszak, ami a „forradalom” után következett még az új összeborulásuk lehetőségét is magában hordozta. Ideiglenesen az meg is valósult. Ám közbejöttek olyan események, amelyek gyorsan lehetetlenné tették hőseink egymással való nyugodt életét. Pedig szerették egymást, azt biztosan állíthatom. És mégis...

Azok közül az események közül a legelső egy olyan külső tényező volt, amely mindenkire hatott akkoriban.

Ez a szabadság érzete volt. Apám is megfigyelte már régebben, de akkor én is, hogy amikor egy hosszú, kellemetlen, lefojtott periódus után nagy hirtelen elkövetkezik a szabadság, a fellélegzés, olyankor az egyes ember, az úgynevezett kisember is idejét látja annak, hogy a magánéletében is egy kis fellélegzés következzen be. Ilyenkor szoktak a családok szétrebbenni, mert a házastársak mindegyike úgy gondolja, hogy jár neki a mindennapok szabadsága. Ez nagyon banális, mondhatnám durva dolog, de jellemző a szorításból szabadult emberre.

Szóval, nem tudom, hogy éppen Antónia szerzett be előbb egy barátot, vagy Károly egy barátnőt. A Károly ügye könnyen előre látható volt, Róza már elég régen somfordált körülötte, szinte predesztinálva volt arra, hogy ő legyen a barátnő. Ezt persze csak én mondom így és én is csak most. Akkor nem látszott ilyen természetesnek.

Ám ami Antóniát illeti? No, az ő esete nem ilyen világos képlet szerint alakult. Neki is barátja akadt, azt hiszem, hogy még előbb mint a férjének, s az a barát – akit azelőtt talán nem is ismertek – nem volt más mint a híres Amariei Ionutz. Az ügyész. Akkoriban a hadseregnél volt alkalmazásban, vagyis katonai ügyész volt.

Mármost, róla két dolgot feltétlenül kell tudni. Az első, hogy nem volt, legalábbis én biztos nem tudok, a környezetében olyan nő, akit meg ne próbált volna lefektetni. És ez mindig sikerült is neki. No, azért volt egy kivétel, de akkor én arról még nem tudtam. Pedig az ő személye is szerepet játszott később, igaz, nem ebben a történetben, hanem csak az utórezgésekben.

Mindemellett az ügyész a munkájában józan, igen szigorú ember volt és abban a nőügyei egy kicsit sem befolyásolták.

Amellett hazafi is volt. És ez sem kicsit nyomott a latban, mint majd látható lesz. Ez a Ionutz (tudom, hogy másképp szokták írni, de azt csak az tudná elolvasni, aki tud románul, vagyis a helyes írásmód: Ionuț), odáig ment az Antóniával való barátságában, hogy több alkalommal a családnál töltötte az estéit is. Ezt Róza soha nem engedte meg magának, nem akarta és nem is merte. Pedig az ő házassága is igencsak romokban hevert akkoriban. Mert volt neki férje is, de többektől hallottam, hogy akkoriban náluk is válság volt. Miért? Miért nem? Tudok valamit, de nem az én tisztem megítélni. Nem is tartozik ide. Szerencsére később az a válság megoldódott, köszönhetően éppen Csendes Károlynak, aki rájövén idővel, hogy biz Róza koma csak éppen szórakozni akart vele, militálni kezdett a férj érdekében. Ám ez még akkor csak a jövő méhében létezett.

Szóval, Ionutz!

Időközben a srácok nőttek, Balázs érettségizett, egyetemre ment, és Dávid is követte hamarosan. Károly pedig látta – a vak is látta volna – hogy a fiúk, amikor végeznek, egykettőre el fogják hagyni az országot.

Más sem hiányzott akkor a családból, éppen csak egy katonai ügyész. Hát látod, ez adta meg Károlynak az utolsó lökést ahhoz, hogy megindítsa a válópert. Legalább én így tudom és szerintem így is logikus.

Az a válóper aztán egész hosszú ideig mind húzódott, főleg a felek tudatlanságának, alulinformáltságának okáért, ez is igaz, s a hosszú elhúzódás bizony majdnem mindkét fél elnyomódásához vezetett. Nem magától, ott is volt külső hatás. És persze én akkor ezt se tudtam, csak az eredményt láttam. Ma már elég világosan áll előtttem az egész történés-sor, annak minden szereplőjével együtt. És a hátmögötti mesterkedésekkel is. Mert olyan is volt bőven.

A válóper első részének lefolyása után két esemény történt gyors egymásutánban. Az első (nem vagyok biztos abban, hogy ez volt az első, de vegyük úgy, hogy igen) ezek közül az volt, hogy Róza egészséges leánygyermeknek adott életet. Sokan a Károly gyermekének tartották s tartják ma is, de nem így volt. Mindössze az igaz ebből, hogy Károly, aki Rózát őszintén szerette, a kislányt elfogadta sajátjának, s megpróbálta elfogadtatni a családja még meglevő részével. AKKOR ez úgy tűnt, rendben is van.

A másik esemény az Antónia kinevezése volt főtanfelügyelő helyettesé. Erről is mennyi rosszindulatú pletyka kelt lábra, persze a szegény nő rovására. Amelyek közül csak az egyik

legenyhébb volt az, hogy az az ismerősük (inkább a Csendes Béla ismerőse volt), aki intézte, Ardeleannak hívták, valamiféle valóságos városi állást akart intézni neki, de normális tanári munkára nem találta megfelelőnek, hát csak egy ilyent tudott neki szerezni. Még én magam (Nemvaló András meséli el ezt is) is sokáig elhittem mindezt, csak sok év múltán láttam bele olyan mértékben a szereplők lelkivilágába, hogy ma már jobban láthatom a mozgó rugókat.

Károly mindenesetre elköltözött a megyei tanács által kiutalt háromszobás lakásból, otthagyni azt Antóniának, s a kisebbik fiának. Úgy gondolkodott, hogy Baláznak mindenképpen nyugodt, biztos helye van a nagyanyjánál, s Csemeténél. Csemete egyébként később elköltözött az anyjától, mivel megnősült. Babay Ilonát (Babunak ismerték) vette el, aki régen, a Strupka Mihály – mindnyájuk mesterének – a barátnője volt, természetesen annak halála előtt. Babu elismert fizikus volt, az időről szóló könyve felrázta az egész akkori elméleti fizikát, holott kétségbeesésében írta a Mihály halálát követően. De... ilyen ez a világ, a könyvvél keresett pénzből egész szép házat vett magának a városban. Hát József oda költözött, amikor összeházasodtak.

Károly viszont a válása után hol az anyjuknál lakott, hol a Csemete régi lakásában.

De mi történt Antóniával?

Nem sok idővel, alig két héttel a válás kimondása után, a most már volt felesége – mindketten úgy tudták ekkor, hogy az ítélet végleges – kétségbeesetten kereste meg hősünket, kérve, engedje meg, hogy eladja a lakását/lakásukat, mert hivatalosan közösnek számított, különben börtönbe kerül. Károly viszont azon filózott, hogy igen rossz indulásnak számít a Dávid számára, ha se lakása nem lesz, se anyja szabaddal. Hát belement a dologba, ígéretet kapva, hogy jó, eladják valakinek, aki azért pénzt ad, s azon egy kisebb lakást lehet majd venni. A maradékot pedig költse Antónia arra, hogy megszabaduljon a nyomasztó adósságától.

Ennél többet nem tudott segíteni akkoriban, mert megvették ugyan egy szobortervét, végre sok év reménykedés után, de akkoriban indult el, sőt már dübörgött is az a száguldó infláció, amely aztán háromezer százalékkal tetőzött. De ezt te talán még nálam is jobban kell tudjad, már csak a korod miatt is.

De hogy lehetett Antóniának akkora adóssága, hogy az egy lakás árából lehetett csak kifizetve? Ezt akkor nem értettem, s más se, senki. Jóval később álltak össze a dolgok olyan rendbe, hogy azt már át lehetett látni.

Hát az történt, hogy új iskolát építettek Vigyázváron. Ma is meg van, az az, amit a köznép román iskolának nevez. Van neki rendes neve is, de azt még senkitől sem hallottam emlegetni. Igen ám, de a mérnök, aki a tervezést végezte – nem Csendes Béla volt – nem kapta meg a pénzét. Ő legalábbis azt állította. Antónia, aki mint főtanfelügyelő helyettes többek között az ilyen adminisztratív dolgokért is felelt, azt állította, hogy ő kifizette. Amariei Ionutz, aki vizsgálta az egészet, azt mondta, hogy ő számlát nem látott. Lám, ennyire (se) volt képes a szeretőjéért. Ardelean pedig mosta kezeit. Mint Pilátus macskája.

Később az adósság még sokkal nagyobbnak bizonyult mint amennyit eleinte gondoltak, így Antónia azt a bizonyos kisebb lakást sem tudta megvenni, amelyikbe Dáviddal költözött. Ellenkezőleg! Később még abból is kiforgatták.

Mindez, ami rémregénynek is beillene, csak jóval később lett valamennyire átláthatóvá számomra. Akkor, amikor rájöttem, hogy Ardelean, a tervező mérnök és az a régebbi főtanfelügyelő, akitől az egész csődtömeget Antónia kénytelen volt átvenni, mind egy társaságot alkottak. Amariei, becsületére legyen mondva, nem tartozott abba a társaságba.

Hát nem állást akartak ők adni a szegény, tudatlan Antóniának, hanem egyszerűen csak balekot kerestek. Aki a balhét el fogja vinni. El is vitte.

Antónia attól a naptól fogva soha nem tudott teljesen talpra állni.

És látod, mindezt még én sem tudtam, egészen a legutóbbi időkg. De akkor már Antónia nem volt életben. Elvitte egy gyorsan ölő szarkóma. Azt mondják a dokik, hogy a rákoknak általában van egy pszichés oka is. Ha nem elsődleges is az az ok, de mindenesetre komoly súllyal esik latba a daganat elhatalmasodásában. Lehet, hogy ez általában így van, az Antónia esetében én ezt mindenesetre elhiszem.

Na!

Elég horror a történet?

A történet vége

– No, ez valóban elég tragikus történet – válaszoltam régi barátomnak, illetve inkább a barátom fiának –, de te azt is mondtad az elején, hogy érthetetlen.

– Nyugi! Majd eljön az is! Sőt, mindjárt itt is van. De... megírod?

– Igazán nem tudom. Készítettem valami vázlatfélét, de, nem tudom. Egyelőre nem sok kedvem van hozzá.

– No, akkor várd meg a végét! Az még olyanabb lesz!

Megvártam. Nem kellett csalódnom, mert az még olyanabb volt, sőt mint meg volt ígérve, érthetetlen is.

Elmúlt – az előbbiekhöz képest – néhány év, talán tíz, nem számoltam – és akkor egyetlen év lefolyása alatt több dolog is történt.

Karácsonykor meghalt Csendes Erzs. Sok csodálkoznivaló nem volt azon, már régóta beteg volt, valami bronchitise volt már régtől, amit elhanyagolt, vagy inkább az öngyógyítást választotta, ahelyett, hogy rendszeresen orvoshoz járt volna. Pedig orvos asszisztens lévén egy életen át, tudhatta volna, hogy az nem vezet jóra. Végül belehalt. Az ő temetésére még mindenki eljött. Talán ez volt az utolsó alkalom, hogy teljesen együtt volt a maradék család. Még Csendes Béla is ott volt – feleségétől.

Előbb azonban, vagyis évekkel a halála előtt még véleményt mondott az utódokról. A fiatalok, már mindkét srác nős volt, a nagybiknál (Balázs) már a gyerek is jött. Erzs azonban úgy tűnt, nem nagyon volt megelégedve a választásukkal. Nem nagyon figyeltek rá, mármint a két fia, József és Károly, tudván, hogy ő mindig mindennel elégedetlen, ami a szeretteivel kapcsolatos. Pedig nem ártott volna odafigyelni.

– Nem tetszik nekem az a család – mondta a Balázs választására –, túl gazdagok hozzánk képest! Nem lehet tisztességes munkával annyira meggazdagodni. És ha már ők ilyenek, hasonló lesz az elvárás is velünk szemben.

A Dávid választottja sem tetszett neki. Pedig az a szegény kislány valóban szép volt. (A Balázsé minden volt, csak szép nem).

Egyelőre azonban úgy nézett ki, hogy ezúttal téved az öregasszony. Pedig, ki tudja milyen rábeszéléssel, még Csemetét is rávette, hogy azt a kétszobás tömbház-lakást, aminek az árát huszonhét évig fizette, adja át Balázsnak.

– Neked itt úgyis mindig lesz helyed! – mondta, pedig akkor már József nagyban udvarolt Babunak, s látnivaló volt, hogy házasság lesz a dologból. Ám az csak olaj volt a tűzre, mert Babunak saját lakása is volt, amelyet az időről szóló könyve hozamából vett annak idején. Több könyvet aztán nem is írt egész még hátralevő élete során. Ráhagyta, hogy az elméleti fizikát gazdagítsák csak mások, ő megtette, amit tehetett.

Ha Erzsi karácsonykor halt meg, a húsvét sem volt különb a bajokat illetően. Akkor meg Antónia végezte be az életét. Emiatt volt is Károlynak egy adag lelkiismeret-furdalása, hogy: „ha mellette lettem volna, talán felfigyeltem volna arra, hogy baj van”.

– Fel igen, de segíteni nem tudtál volna – mondta józanul József –, sem te, sem senki más!

Mondhatta, mivel orvos volt, ha éppen fogorvos is.

Az Antónia temetésén Dávid már nem volt ott. A fiatalok közül csak Balázs. Ő sem ejtett egy könnyet sem. A felesége pedig éppen mosolygott és kíváncsian tekintgetett jobbra-balra.

És aztán a nyár elején Csendes Béla is elvégezte a földi pályafutását. Az ő temetésén már csak a két fia volt jelen. Természetesen a felesége családján és annak rokonain kívül.

Eltelt még nagyjából öt év, és Károly is megnősült. Ha kérdezték, szokta mondani, hogy azért nem tette addig, mert nem akart újra párt választani addig, míg az első felesége élt. Ez persze nem volt teljesen igaz, mert szerette ő a nőket időközben is, volt is néhány barátnője, de egyikkel sem jutott el a házasságig.

Jó darabig egyedül éldegélt a régi lakásban, miután József a feleségéhez költözött. Ám a csemete házassága nem volt boldog. Ez nem rajta múlt, mert ő olyan szelíd volt mint egy darab kenyér és olyan jószágos, mint egy mikulás.

Babunak viszont olyan tragikus emlékei voltak fiatal korából, hogy azokkal nem tudott együtt élni. Mint már írtam, ő a Strupka Mihály barátnője volt valamikor régen. Mihályra pedig felfigyelt a szeku – ez még bőven a kondukátor idejében volt – és eleget háborgatták, míg végül meg is halt. Babu azt gyanította, hogy a halálában annak az intézménynek, vagy legalábbis egyik-másik hivatalnokának is komoly része volt, sőt ezt nem csak gyanította, de nyíltan hangoztatta is. Minek következtében egy alkalommal véresre verték és többször meg is erőszakolták.

Hát ez volt az, aminek az emlékével nem tudott együtt élni. Meg is halt hamar.

Volt azonban Babunak egy tizenéves lánya, aki – Kinga volt a neve – ilyenformán Csemetére maradt. No ez a lány, később már felnőttként is, sehogy sem tudott megbarátkozni azzal, ahogyan Csemete őt próbálta nevelni. Örök vita, veszekedés volt a két ember között. Az ugyan igaz, hogy csak ötven százalékos veszekedés volt, mert József nem szeretett és nem is tudott veszekedni.

Így állt a helyzet, amikor, derült égből villámcsapás, egy Újév napján Károly olyan bunkó, aljas levelet kapott Balázstól, hogy napokig beteg volt tőle.

Olyasmi volt abban, hogy attól a naptól kezdve nem tekinti őt az apjának, s azon kívül is felemlegetett, rengeteg régi vélt vagy valós sérelmet, amiről Károly tehetett is meg nem is, mert a kondukátor uralma idején egész más volt az élet mint a későbbi, legalább relatív, szabadságban.

– El tudnám mondani az egészet, mert olvastam, de hányingerem van tőle – mondta Andris, amikor ideért az elbeszélésben. – Ha megírod a történetet, majd kitalálsz valamit, biztos, hogy meg tudod tenni. Tény, hogy még a szobrainak a szignójába is belekötött. Te ismered Károlynak a szignóját?

– Nem figyeltem rá.

– Nem baj. Nem felirat az, hanem egy ragadozó madárnak a stilizált rajza. Karvalyt akar jelenteni, tudván, hogy a Károly név annak a ragadozó madárnak a nevéből alakult a magyar nyelvben. De ezt csak tudod, elvégre biológus vagy! Hát Balázs úrfinak az sem tetszett, hogy nem a polgári nevén szignálja a szobrait. Akkor már állt vagy négy, köztéren is. Mintha Munkácsy is a születési nevét használta volna. Ó! És ami a legfontosabb! Kétszer is szerepel! Hogy az a lakás voltaképpen az övé és József meg Károly csak kegyelemből lakhatnak ott. Estébé, estébé! Nem részletezem. Ami aztán még az addigi gazemberséget is alulmúlja, Margitka is kapott abból a levélből egy másolatot. Tudod, a Károly felesége. A mostani. Pedig ahhoz aztán végleg semmi köze neki.

Hát kornyadozott a barátunk vagy egy hetet, Margitka meg hüledezett, míg végre – ez is a Margitka józan szavára lett így, aki szerint joga van megtudni – nagy nehezen megmutatta a bátyának is, hogy „Né, hogy áll a világ!” Károly ugyanis azt vetette ellen, hogy Józsefnek gyermekkorra óta gyenge a szíve, s egy ilyen levelet esetleg túl se élne. De végül is beadta a derekát a józan ész parancsának.

Józsefnek az első (és végleges) reakciója az volt, hogy ez alighanem a feleség műve.

– Mert megmondta már anyánk is, hogy nem tiszta valami abban a családban, amelyik olyan nagyon törleszkedik a politikusokhoz! Az meg is tanulja előbb-utóbb a módszereiket is! Hacsak nem ők tanították már eleve azokat a politikusokat...

És még elmesélt egy régebbi történetet is arról, hogy hogyan mesterkedik Judit asszony már évek óta azon, hogy a férjének minden régi kapcsolatát sikeresen szétverje. Egy régi barátról szólt az a történet. Ki tudja, talán az nem tetszett az asszonykának, hogy az a barát alacsonyról indult.

– Na de most mi legyen?

– Semmi! Élsz tovább, mint eddig, s ha végképp nem tudsz mit kezdeni, ott van Margitkának a kisháza Barmodon. Én is elélek itt, vagy a Babu házában. Legyenek boldogok, ha tudnak. Ám azt hiszem, az ilyen emberek nem tudnak boldogok lenni. Sosem tanulták meg a képességet rá. Csak a harácsolás, a másoké kívánása. Mint ezúttal például a lakás.

És ez talán dűlőre is jutott volna, ha a tragikus véletlen nem szól közbe.

A véletlen az volt, hogy Kinga, vagyis a József nevelt (neveletlen?) lánya is meghallotta azt a beszélgetést a két testvér között. És mint aki amúgy is hadilábon állt a nevelőapjával, egy hét után megismételte a történetet. Csak!

Sokkal durvább szavakkal. Hazugságnak az is hazugság volt, mint az előző, de azokhoz még hozzátette a nemi erőszak kísérletét, mint vádat. És szóban közölte, mert látni akarta a hatást.

– Te! És valóban tett valami hasonlót Csemete? – Ezt már Andristól kérdeztem én, a kíváncsi

– Tett egy frászt! Nála konzervatívabb embert kevesebbet hordozott a Föld. És különben is, Csemete öreg ember volt, Kinga pedig fiatal. És amúgy is volt neki pasasa elég. De ezt tudod, hiszen már meg is írtad egyszer a történetüket! No aztán Csendes József meg is halt. Felakasztotta magát. Úgy látszik, tényleg gyenge volt a szíve.

– És Kinga?

– Ő is meghalt. Vagy egy félévet élt még, s aztán börtönbe került, ugyanaz az Amariei küldte oda, akiről már szó volt. S akit aztán megöltek. Csak azt nem lehet tudni, hogy ki és hogyan? Nahát, az a Kinga, mint tudod, a börtönben halt meg. Állítólag egy látogatója halált énekelt neki.

Megborzongtam.

– Olyan ez a te történeted Andris, mint egy Shakespeare dráma. A végén csak ketten maradnak életben, mert ha csak egy lenne, monológot kellene mondania. Na de egy dologgal csak adós maradtál. Mi lett a tükörrel? Mert állítólag arról szól a mese!

– Igaz, a tükör. Na hát, Károly nem válaszolt semmit arra a Balázstól kapott levélre. Később, a Csemete halála után el is felejtette. És nem is akart semmiféle kapcsolatot velük. Helyette Margitka írt nagyon szelíden, igazán udvariasan.

Amit olvasva Balázs rettenetesen feldühödött. Éppen a szelídségen. És amikor véletlenül ráesett a pillantása a tükörré, s ott a feketeségen kívül semmit nem látott, mert fekete volt az, mintha maga a pokol lett volna, sarkon fordult és egy jót bele akart rúgni. Ám a sarka nem érte el. Mert a másodperc tört részével előbb, az a régi tükör egyetlen halk, szinte dallamos pukkanással millió apró darabra esett szét. Olyan apróra, hogy még a levegőben szálló porát sem lehetett összegyűjteni. Megesik az ilyesmi a kristályüveggel, magam is láttam ilyet egyszer, fiatal koromban. (András még ekkor sem volt öregnek mondható). Úgy látszik, hogy már az a vén tükör sem bírta ki annyi... nem is tudom, mit.

– És Balázs?

Andris vállat vont.

– Gondolom, él még. Nem tudom. Ki törődik vele?

VÉGE

Marosvásárhely
2018. január 31.